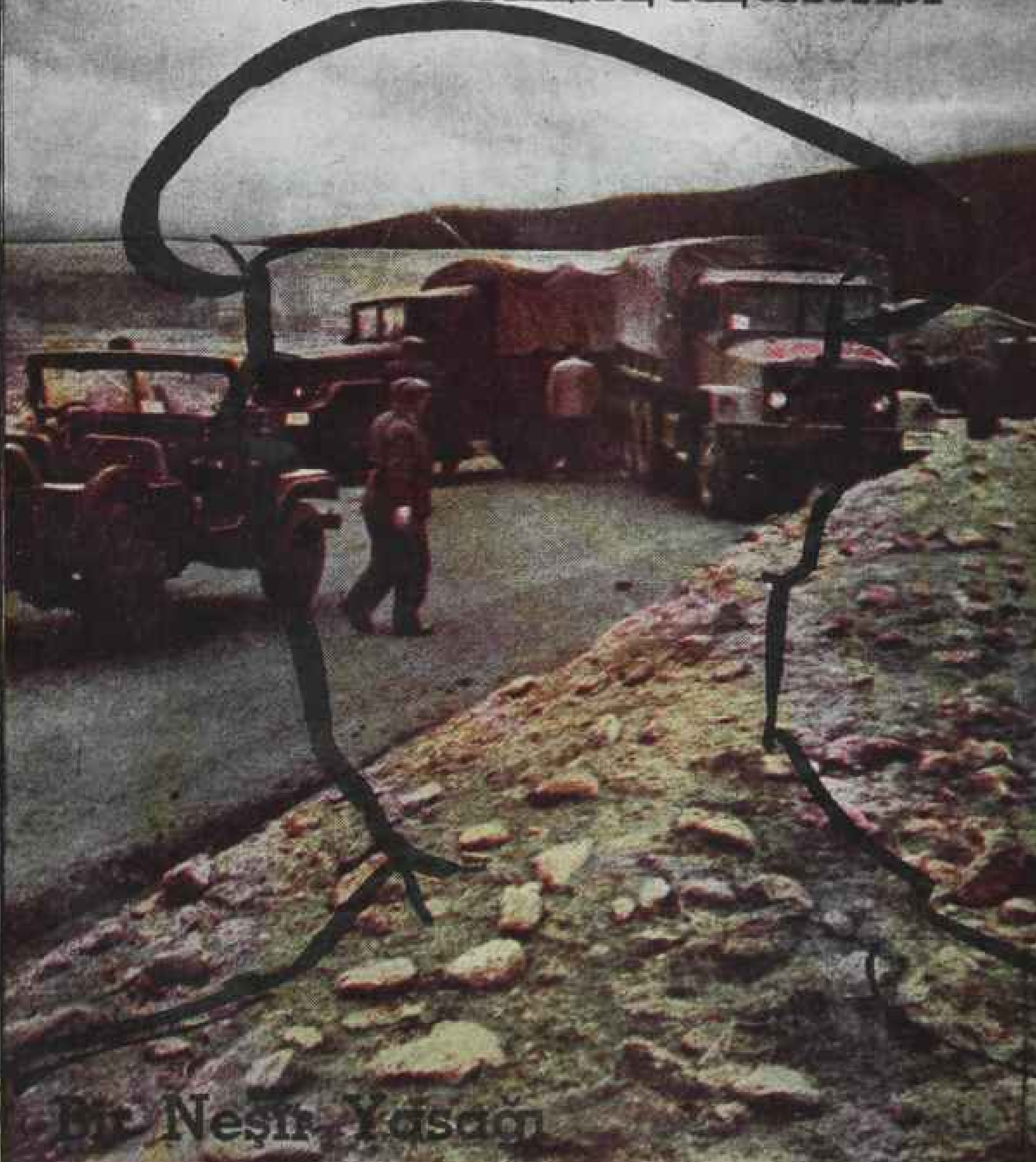
Bir Dönüm No…

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Bir Neşir Yasağı

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70e kadar herkesin gazetesi

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Yıl: 6, Cilt: XVIII, Sayı: 298
Yazı işleri :
Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P.K. 582 - Ankara
*
İdare :
Denizciler *Caddesi 23/B*
Rüzaârh Matbaa Tel : 18221
*
İstanbul Bürosu
Cağaloğlu. *Türkocağı C. Gürsoy Bulv.*
Tel: 27 12 07
*
Başyazarı
Metin Toker
*
AKİS *Neşriyat Ltd. Sirken adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fitten idare eden mes'ül müdür*
Kurtul ALTUĞ
*
Karikatür:
TURHAN
*
fotoğraf :
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Prese
Türk Haberler Ajansı
*
Klişe:
Doğan Klişe
*
Müessese *Müdürü :*
Mübin TOKER
*
Abone şartları :
3 aylık (13 nüsha) : 12,50 lira
6 aylık (25 nüsha) :25.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 52.00 lira
*
İlan şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlan münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)
*
İlan *işleri :*
Tel : 15221
Verildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221
Basıldığı Tarih: 12.4.1960
Fiyatı 125 Kuruş

Kapak resmimiz
Silüet
Öcü var!

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bir kaç hafta içinde ikinci defadır ki sizlere karşı, elimizde olmayan sebeplerden dolayı mahcup düşüyoruz. Bilhassa büyük şehirlerde AKİS, satışa çıktıktan pek az zaman sonra tükeniyor ve çok kimse mecmuasını alamıyor. Gerçi bu mahcubiyetin bizim için sevindirici ve gurur verici tarafı da yok değildir ama» ne de olsa gönül AKİSİ istendiği kadar basabilmeği, dağıtabilmeği arzuluyor. Buna, kâğıt vaziyeti dolayısıyla imkân bulunmadığından yapabileceğimiz tek tavsiye okuyucularımızın AKİSİ hemen çıktığı gün almaları veya bayilerine daha önceden ısmarlamalarıdır.

*

"Bu hafta AKİS mensupları için bir hayli yorucu oldu. En yeni, en aktüel havadisi okuyucularına sunmayı şiar edinen AKİS geçen haftanın en mühim olayını elbette ki gereken hassasiyetle değerlendirmekte gecikmeyecekti.

Ne çare ki, başımızın üzerinde duran Damoklesin kılıcı malûm basın kanununun artık bir fantezi halini alan neşir yasaklan bizi, size arzu ettiklerimizi duyurabilmekten alıkoydu.

Geçen haftanın ortasında Türkiyenin en çok bahsettiği adam haline gelen müstafi binbaşı Selâhaddin Çetinerden bahsedemememizi, artık alışılan bu basın şakalarına vermek yerinde olacaktır.

Bir taraftan, okuyucularımıza arzu ettiklerimizi takdim edememiş olmamızın üzüntüsü, diğer taraftan mecmuanın alt üst olan tertip ve planı bütün AKİS ailesini hem müteessir etti, hem yordu.

Ancak bu demek değildi ki, AKİS her zamanki kalitesinden bir şeyler kaybedecektir. Mesleğin her türlü çilesine ve şakasına alışık AKİSçiler için neşir yasakları bir mazeret olamazdı. Nitekim AKİSin bütün genel kurmayı seferber oldu ve elinizde tuttuğunuz nüshayı geceli gündüzlü çalışarak hazırladı.

"YURTTA OLUP BİTENLER" sahifelerimizin büyük bir kamil bu hafta da İsmet İnönüye ve onun memleket çapında alâka uyandıran gripal rahatsızlığına, bu rahatsızlığın malûm ve muteber iktidar borazanları tarafından ne şekilde istismar edilmek istendiğine tahsis edilmiştir. Muhalefet lideri maceralı Kayseri seyahatinden döner dönmez uçakla İstanbula geçmiş ve oradan vapurla Samsuna gitmek için hazırlığa başlamıştı. Ancak, İncesuda çiseleyen yağmur bu 76 yaşındaki delikanlıya nezleyi getirmiş ve bu nezle İstanbulda gripal bir rahatsızlığa sebeb olmuştur. Tıbbın emirlerine riayeti vazife sayan İnönünün Samsun seyahatini tehir edişini, ve bunun iktidar organlarındaki -milletçe tasvip değil takbihle karşılanan- tefsirlerini AKİSin bilinen üslûbu içinde merak ve ibretle okuyacağınızı şimdiden haber vermek istiyoruz.

*

Fakat bu hafta Muhalefet lideri, AKİSin ekibi tarafından takip edilen tek politikacı olmadı. Bir başka AKİSci grup Ankarada, D, P. çevrelerinde cereyan eden hâdiselerin peşinde koştu ve son derece alâka uyandırıcı malûmat topladı. Perşembe günü toplanan D. P. Grubunun dağılmasını takiben D. P. nin başkentteki çevrelerine yayılan hava gene "Demokrasi" başlıklı yazımızda etraflı şekilde aksettirilmektedir. Ayrıca okuyucularımız bu yazıda D. P. nin seçim mevzuundaki son niyetlerini de öğrenmiş olacaklardır.

Böylece bu hafta kalabalık AKİS ekipleri dört bir tarafa seferber olarak sizlere zengin ve dolgun bir mecmua hazırlamak için çalışmışlardır. Bu çalışmalarımızın sizlerin geniş alâkasıyla mükâfat landırılması ve AKİSin imrenilecek bir rağbetle karşılanması elbette ki şevkimizi arttırmakta, bizi daha fazla gayrete zorlamaktadır. Okuyucularımız politikanın dışında kalanı kısımların da gittikçe daha büyük itinayla hazırlandığının farkında olduklarım gönderdikleri mektuplarla bildirmekte, o kısımların yazarlarını teşvik etmektedirler. Gerçi son haftalarda politika hâdiselerinin kızışmış olmam diğer sayfalardan yer bakımından fedakârlık etmemizi gerektirmektedir ama okuyucularımızın bizi mazur göreceğini ümit etmekteyiz. Bütün bir haftayı aksettirmekle vazifeli AKİS, sayfalarının tertibinde o hafta cereyan eden hâdiselerin ehemmiyet derecesini birinci plânda gözönünde tutmak zorundadır,

Saygılarımızla

AKİS

Cilt . XVIII, Sayı: 290

A K İ S

13 NİSAN 1960

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Hafıza-i Beşer

Pazârtesi gecesi saat 20 sularında telâşlı bir ses Ankaradaki gazete bürolarını telefonla arıyor ve saat 23 e doğru Dışişleri Bakanlığından yapılacak son derece önemli bir açıklamanın beklenmesi gerektiğini İstanbuldaki gazetelere bildirmelerini rica ediyordu. Saat 23 te beklenen açıklama yapıldı ve herkesin meraki sona erdi: Türkiye Başbakanı Adnan Menderes Temmuz ayında Moskovaya resmî bir ziyaret yapacak ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Başbakanı Nikita Krutçef de daha sonra bu ziyareti iade edecekti. Ziyaretlerin maksadı, "Türk - Sovyet münasebetlerinin ıslahı ve iki tarafı karşılıklı olarak ilgilendiren diğer meseleleri görüşmek" idi. Ertesi gün ZAFER gazetesi, Dışişleri Bakanlığı tarafından kaleme alınmış bir tefsir yayınlıyor ve "Doğu ile Batı Camiâlarına mensup Devlet adamları arasında karşılıklı ziyaretler teatisi suretiyle yaratılacak yumuşama sayesinde silâh yarışına dayanan kuvvet muvazenesi yerine kontrollü bir silâhsızlanmaya ve anlaşmazlıkların sulh yolu ile adalet prensipleri dahilinde halli esasına müstenit yeni bir nizamın tesisine gayret sarfedildiği malûmdur"; Türkiyenin böyle bir nizamın teessüsünden "bahtiyar" olacağı Türk Devlet adamları tarafından "defaatle" beyan edilmiştir; diyordu.

Bu havadisi o gün Öğrenenler arasında en çok şaşıranlar, bir aralık, Sovyet Büyükelçisinin İnönüye evinde nezaket ziyareti yapmasını D. D.P. milletvekilerine Muhalefetin "yıkıcı faaliyeti" nin en birinci misali olarak takdim eden İçişleri Bakanı Dr. Gedikle; daha üç buçuk ay önce, Sovyetlerin yumuşama politikasını Batıdaki "müşterek cepheyi yarmak için bir vasıta, gibi kullandıklarını" ballandıra ballandıra yazıp bu durumda Muhalefet liderinin nasıl olup da Bolşoy Tiyatrosu san'atkârları ile birlikte resminin çıktığını soran ve İnönüden durumunu açıklamasını istemeğe kalkışan Gaziantep milletvekili Bahadır Dülger oldu. Doğrusu

Krutçef
Nihayet becerdi

istenirse, Bay Gedik olsun, Bay Dülger olsun, liderlerinin milletlerarası yumuşama konusundaki sert kanaatlerini yakinen bildiklerini sandıkları için böyle konuşabiliyorlardı. D. P., nin başı geçen Ekim ayının 9 unda Amerikan Televizyonunda, kendisine Krutçef'in Amerikayı ziyareti hakkında ne düşündüğünü soran Yüksek Mahkeme Üyesi Douglas'a cevaben, "Krutçef'in Amerikaya yaptığı ziyaretin, Hür Dünyanın karşılaştığı problemler üzerinde bir (değişiklik yaptığını sanmıyorum" dememiş miydi? Beş gün sonra Dallas ta da 'Türk Hükümet ve Milleti, Sovyet Rusyanın sulha dair mukaddeme teranelerinden endişe etmediği gibi, ne vesveselenmiş, ne de Birleşik Amerika veya herhangi bir Müttefikinin bu jest ve edalara kendini kaptıracağını bir ân olsun aklına getirmemiştir" buyurmamiş mıydı? Bay Gedik ile Bay Dülger hasıl şaşırmasınlardı? Şimdi bu "teraneler", bu "jest ve edalar", "anlaşmazlıkların sulh yolu ile adalet prensipleri dairesinde halli esasına müstenit yeni bir nizamın tesisine gayret sarfı" oluveriyordu.

Doğrusu, D. P. Genel Başkanı. milletlerarası modaya ve muhalefetin ilk yumaşama alâmetleri başladığında açıkladığı görüşüne altı ay içinde kendisini oydurmakta büyük bir maharet göstermişti. Fakat, iki, blok arasındaki münasebetlerin mahiyeti hakkında eskiden sahip olduğunu söylediği pek köklü kanaatler nasıl olup da bu kadar çabuk değişivermişti? Zira ortada böyle bir değişikliği gerektirecek yeni bir vaziyet yoktur. Asıl sebep, erken seçim yapmaktan vazgeçtikten sonra hemen bir hafta içinde Moskovaya gitmeğe karar veren D. P. Başkanının, Amerikadan iktisadî yardım almakta son zamanlarda uğradığı zorluklardır. Amerika, D. P. liderlerinin arzusu hilâfına Muhalefet ile İktidar arasında taraf tutuyor gibi gözükmek istememektedir. Ve D. P. Başkanının, Amerikayı kendisine para vermeğe behemahal zorlaması lâzımdır. Ve, yine düşünülmektedir ki Amerika ister istemez Türkiyenin yardım için "ağyar" a müracaat etmesine meydan vermeyecektir.

İş aslında yine seçim dâvasından başka bir şey değildir.

Demokrasi

Civcivli günler

Bu haftanın başındaki pazartesi günü, Ankarada Büyük Millet Meclisi: mutad toplantısına başladığında dinleyici balkonunda bulunanlar salonun hayli tenha olduğunu gördüler ve milletvekillerini haksız yere devamsızlıkla suçlandırdılar. Suçlama haksızdı, zira milletvekillerinin çoğu salonda olmasalar da Meclisin çatısı altındaydılar. Koridorlar, gazino, - Grup odaları doluydu ve milletin temsilcileri kendi aralarında hararetli hararetli bir şeyler görüşüyorlardı. Bilhassa iktidara mensup milletvekillerinin pek heyecanlı bulunduklarını görmemeye imkân yoktu. Heyecanlı ve kararsız! Zira bir gün sonra D. P. nin Grubu yeniden toplanacak ve bazı esaslı adımlar atacaktı. Gerçi politika gelişmelerini yakından takip edenler omuz silkerek "Mutlaka gene bir komisyon kurarlar!"! diyorlardı ve doğrusu istenilirse yapılması beklenen

Haftanın İçinden

Son Hadiselerin Öğrettiği

Zor, elbette ki bir politikadır. Her politika gibi zamana, zemine ve eldeki imkânlara uygunluk derecesi kusursuzsa pek âlâ müsbet netice verir, başarı sağlar. Bu şart altında kullanılan zor sayesinde çok politikacının muayyen bir devreyi atlattığı, hattâ uzun müddet sistemini yürüttüğü görülmemiş Hadiselerden değildir. Görülmemiş olan, zamana da, zemine de, eldeki imkânlara da hiç uymadığı halde zorun zorbaları selâmete götürdüğüdür.

Türkiyemizde cereyan eden son hadiseler bir takım yüksek başların kendi partilerine basiretli politika diye zoru tavsiye ettiklerini meydana çıkarmıştır. İktidar ekibi içinde bu politikanın şampiyonluğunu kimlerin yaptıkları ve bunların kudret dereceli artık hemen herkesin malûmudur. Onların tesiriyle bu politika bir defa daha denenmiştir. Tren durdurmalar, yol kesmeler, şiddet gösterileri hep aynı, tavsiyelerin neticeleri olarak politika sahasına çıkarılmışlar, "Biz kuvvetliyiz" psikozunun yaratılmasını sağlamak için tatbike konulmuşlardır. Seçimlere gitmeye bir ara hazırlanan D. P. -bu cesaretin şimdi feci şekilde kırılmış bulunduğu anlaşılıyor- seneler senesi bilhassa Radyo Gazetesi ağzından' savrulan ve çok tekrarlandığından dolayı korkutucu bütün vasıflarım kaybeden tehditlerin gerçekleşebileceğini göstermeye kalkmış, fakat ricata mecbur kalmak suretiyle arzuladığının tam aksi kanaati herkese vermiştir.

Tıpkı askerlikte olduğu gibi politikada da yüksek başlar için en mühim mesele kendi kuvvetine ve karşı tarafın kuvvetine doğru bir teşhis koymaktır. Böyle oyunlarda blöfün de bir unsur olduğu düşünülürse yüksek başların muhtaç bulundukları bir başka meziyet psikolojik sezme kaabiliyetidir. Zira politikanın "İmkânlar sanatı" olarak tarif edilmesi boşuna değildir ve imkânların ne olduğunun tesbiti bu neviden teşhislerle kaabil hale gelmektedir. D. P. sözcülerinden millet uzun zamandan beri çalımlı sözler işitmekteydi. D. P. sözcüleri uzun zamandır devletin imkânlarından kendi partileri lehine faydalanabilme ihtimalini mübalâğa ediyorlardı. D. P. sözcüleri devletin kendileri olduğu kanaatini haylidir yaymaya çalışıyorlar ve partileriyle başa çıkılamayacağım devletle başa çıkılamayacağı mucip sebebine bağlıyorlardı. Zor politikasının şampiyonları tarafından monte edilen son talihsiz denemeler bütün bu D. P. propagandasının bir balondan ibaret bulunduğunu göstermiş ve artık Radyo: Gazetesinin tehditleri gülünçlüğün son haddini bulmuştur. Hiç bir şey devletle D. P. nin başka başka şeyler olduğu hakikatini son hâdiselerden daha açık şekilde gözler önüne seremezdi.

Kesif bir propaganda ateşinin altında tutulan ve bir kaç kalenin -V.C.- ye geçen bir avuç zengin, meşhur Çoruh şilebi mürettebatı, ekmek derdinde sade vatandaşlardan mürekkep bir kaç kalenin- D. P. tarafından zaptı karşısında heyecanlanan kütlelerin gözleriyle görüp yürekleriyle hissedecekleri bir manzaraya ihtiyaçları vardı. Bu ihtiyacı D. P. li şiddet şampiyonları sayın İnönü ile elele vererek gidermişlerdir. Pek parlak ve gösterişli şekilde ortaya çıkmıştır ki bir vatandaş kat'i şekilde "Hayır!" dediğinde önünde hiç bir mani durmuyor, dikilmek istenen bütün barikatlar yıkılıyor, her yol açılıyor ve o vatandaşın safında vatandaşların kabir ekseriyeti bir anda yer alıveriyor. Hadisenin daha mühim tarafı vardır. Partizan idare, kendisine âlet bulmakta gittikçe güçlük çekmektedir. İdare mekanizmasındaki herkesin "emir kulu" olduğunu sanmak gafletlerin en büyüğüdür. Hukuk dışı emliler tekrarlandığında bunları yerine getirmek için vazifeli çıkmayacağı, böyle emirler verenlerin bir duvarla karşıkarşıya kalacakları kısa zamanda görülecektir. İncesuda önüne dikilmek istenilen barikatları kendisine selâm duran genç subayların sevgi dolu bakışları arasında ve Mehmetçiklerin omuzlarını okşayarak aşan sayın İnönü aslında o maniayı değil, kaba kuvvetin saltanatını yıkmıştır. Bu saltanata karşı baş kaldıranların bütün bir milletin sevgisiyle, saygısıyla nasıl sarıldıklarım görmek herkese vazifesinin ne olduğunu hatırlatmıştır. Bir Malatya valisi yaptığının kanunsuzluğu kendisine anlatıldığında "emir kulluğu" kalkanının arkasına sığınabilir, zaten gırtlağına kadar battığını hisseden bir başka idare âmiri biraz daha batmaktan başka çare görmeyebilir ve yazık ki bir genç İncesu kaymakamı hocası Feyzioğluya sızlanmayı vicdanını rahat tutmak için kâfi sayabilir. Ama herkesin böyle davranmayacağı ve "Hayır!" demenin şerefini evlâdı âyâl düşüncesine tercih edeceği zor politikası devanı ettirildiği takdirde derhal ortaya çıkacaktır. Bir ibret bin nasihattan tesirlidir ve D. P. li şiddetciler millete işte bu ibreti sağlamışlardır.

Milletleri bir muayyen tarzda idare etme hevesine kapılanlar bir noktaya dikkat etmek mecburiyetindedirler: Efsane Kahramanları yaratmamak! D. P. hem o tarz idare peşindedir, hem de bir Efsane Kahramanını bütün unsurlarıyla ve kendi elleriyle yaratmıştır. Kayseriden sonra incesu, İncesudan sonra Ankara, Ankaradan sonra İstanbul.. Muhalefet lideri bütün şiddet tedbirlerini bir tekmede yıkarak ve milletine iman aşılayarak dolaşıyor, dolaşıyor, dolaşıyor. Bu hareket tarzının yüreklerde ne akis bıraktığını görmemek için kör olmak daki kafi değildir. Türkiyenin hâlâ "Balıkesir hâdisesi" günlerinin havası içinde bulunduğunu sananlar kuvvetler muvazenesi hakkında en «fak, en basit fikre sahip görünmüyorlar. Bütün teşhisleri hatalıdır. Ser adımları falso, her hesapları yanlıştır. Kendilerini iktidara "İnönü mütehassısı" diye satmış olan resmî vazifeli, hususi vazifeli bütün müşavirler bırakınız İnönünün davranışlarının tahminini, onun ruh haletini dahi anlayamamış biçarelerdir. Ama ya böylelerinin tahlillerini politikalarının temeli yapanlar?

Son hadiseler bir tek hakikati balçıkla dahi sıvanamıyacak parlaklıkla ortaya çıkarmıştır: D. P. zor politikası takip etmek kudretine, kuvvetine sahip değildir. Sayın İnönünün teşhisi, teşhislerin en doğrusudur: Bu politikanın şampiyonları mecallerini tüketmişlerdir, son kalıntılar da pek yakında ufalanıp dağılacaktır.

O halde?

O halde, açık duran öteki yolu seçmek zamanı gelmiştir. Sükunet yolu, basiret yolu, ihtiyat yolu, hakikatleri kabul etme yolu.

Bu yolun bir başka adı vardır: 12 Temmuz Beyannamesi yola! Mukadder tasfiyenin hiç kimseye zarar vermeden, hiç kimseyi incitmeden gerçekleşmesinin çaresi artık bundan ibarettir. Aksi halde, her şey gösteriyor ki tasfiye gene olacaktır, ama kırıcı olacaktır, incitici olacaktır.

Yazık değil mi?

de buydu. Ama bir haftadan beri bütün dikkati üzerine çeken "Son Hadiseler" pazartesi günü öğleden sonra da milletvekillerinin sohbetlerinin başlıca konusu oldu ve o gün Meclis toplantı halindeyken koridorlarda. Grupta, gazinoda konuşuldu, konuşuldu, konuşuldu. Ancak, havanın nisbeten yumuşamış bulunduğu da gözden kaçmıyordu. Zira Muhalefete mensup milletvekilleri İktidarcı arkadaşlarına "Eee, bize neler hazırlıyorsunuz?" diye takılıyorlar, ötekiler de "Göreceksiniz gününüzü! Neler hazırlıyoruz, neler.." tarzında latifeye latifeyle mukabele ediyorlar, ya da "Boş ver, canım" diye hiddetle omuzlarını silkiyorlardı. Hiddetleri Muhalefe mensup arkadaşlarına değil, kendilerini beğenmedikleri, lüzumsuz buldukları bir yola sevkeden büyüklerineydi.

Doğrusu istenilirse Muhalefet Lideri İsmet İnönünün maceralı Kayseri seyahati, gecen haftanın ortasında iç politikada bir dönüm noktası sayıldı. Her iki tarafın kuvveti, kudreti hakkında Kayseri seyahatine kadar sadece laf işitilmişti. Demokrat borazanlar şiddet türkülerine başladıklarında daima devlete kendilerinin hakim olduğu temasını işliyorlar, hükümetin "her hareketi" kahretmek imkanına sahip bulunduğunu belirtiyorlardı. Buna mukabil Muhalefet borazanları kanun dışı hiç bir zorlamaya D. P. nin gücünün yetmeyeceğini ilan ediyorlar, partizanların böyle bir zorlamaya alet olacak kuvvet bulamayacaklarını bildiriyorlardı. Kayseri seyahati ve onu takip eden hâdiseler iki tarafın iddialarındaki hakikat payını gösterdi. Doğrusu istenilirse her iki taraf karşılıklı olarak bir hava yaratma" peşinde koşarken D. P. büyüklerinin "Kayseri hâdisesi" gibi bir hâdiseye meydan vermeleri taktik hatalarının en büyüklerinden biri olmuş, ibreyi derhal Muhalefet istikametine çevirmişti. Hele Kayseriye İnönünün girişi ve Kayserililerin gösterdikleri azim, irade bir anda efsâne haline gelerek bütün Türkiyede akisler uyandırmış, Bursa konuşmasından beri sesinin tonu değişmiş olan İnönünün havaya konuşmadığını, bilâkis kuvvetlerinin hakiki durumunu tamamile müdrik bir komutanın emniyeti içinde olduğunu ortaya koymuştu.

Bir defa o hata işlendikten sonra. İçişleri Bakanının istifası sağlanıp hata normal yollardan telâfi edilecek değildi ya.. Hele Başbakanın istifası bahis mevzuu bile olamazdı.. D. P. bu normal usulleri çoktan bırakmıştı. Bunlar yapılamayınca, mecburen hatalı istikamette bir kaç adım daha atıldı ve geçen haftanın ortasında toplanan D. P. Meclis Grubu, hükümetin düştüğü müşkül duruma hem çâre aramak, hem de mesuliyeti paylaşmak zorunda bırakıldı.

Kaşığı kırılanlar-

Hakikaten o gün, Meclisin önü bir otomobil mahşeri halindeydi. D. P. milletvekilleri Bedelsiz ithalât yolundan sağladıkları son model, şık otomobilleriyle Meclisin yeni park mahallini doldurmuşlar, caddeye taşmışlardı. Saat üçe gelir ve yağmur Ankaranın imar görmüş caddelerini çamura bularken B. M. M. nin önündeki trafik polisi düdüğünü iki defa sertçe öttürdü. Yukarıdan gelmekte olan otomobilleri durdurarak şahane, siyah bir Cadillac'a yol verdi. Kapıda bekleyen askerlerin selâmları arasında süzüle süzüle Meclisin giriş kapısının önüne gelen şahane Cadillac hafif bir sarsıntıyla durdu. Şoför aceleyle arabadan atladı ve kapıyı açtı.

Bu sırada B. M. M. nin önünde biriken ve ekseriyeti kasketleri hafifçe yana kaymış köylü vatandaşlardan müteşekkil kalabalığın içinden iki kişi önündekileri iterek şahane Cadillac"ı yakından görebilecek hür yerde durdular. İki kişiden yaşlı olanı:

"— İşte, Adnan Menderes bu.. Şu otomobilden ineni.. Seçimleri yapacakmış deniliyor" dedi. Daha genç görünen kasketlisi gösterilen şahsa dikkatle bakarak kafasını salladı.

"— Demek buymuş Menderes ha" diye söylendi.

Çiseleyen yağmur hızını biraz daha arttırmış, Ankaranın imar gören caddeleri biraz daha çamura bulanmıştı. Solfasol köyünden gelen iki köylü vatandaş Başbakan Menderesin Meclis kapısından girişini büyük bir dikkatle takip ediyorlardı. Menderes, şahane Cadillac'ın içinde yalnızdı. Şoförün açtığı kapıdan yere ihtiyatla atladı. Meclisin giriş kapısının önündeki küçük su birikintilerinden birine bastı. İnce tabanlı ayakkabılarının hafifçe ıslanmasına aldırmadan kapıya doğru yürüdü. Pahalı kumaştan yapılmış kahverengi bir elbise giymiş, gri - bordo karışımı şık bir kravat takmıştı. Kapıda birkaç saattir bekleşen foto muhabirleri makinelerini hazırladılar. Başbakan gazetecilere döndü. Birşey söyleyecekmiş gibi yutkundu. Sonra vazgeçerek sert adımlarla içeri girdi Yüzü gülmüyordu. Her zamanki

Menderes - Berk - Gedik
Trio

gitti etrafına tatlı tebessümler dağıtmadı. Aksine, dudakları bir nebze dahi kıpırdamadı. Kendisini selâmlıyanlara hafif bir baş işaretiyle mukabelede bulundu, o kadar!. Beyfendiyi tanıyanlar işin pek ciddi olduğunu anladılar.

D. P. Meclis Grubu tatilden sonraki ilk toplantısını yapıyordu. Hemen hemen bütün milletvekilleri Ankaraya gelmişlerdi. Grubun toplantı saatından çok evvel Ankara Palasın emektar salonları D. P. İllerle dolup taşmıştı. Milletvekillerinin pek düşünceli olduğu gözden kaçmıyordu. Ankarada bulunan Bakanlar Başbakandan evvel Gruba gelmişlerdi. İzzet Akçal her zamanki gibi ilk gelenler arasındaydı. Daha sonra Menderes kabinesinin kudretli İçişleri Bakanı Namık Gedik Mercedes otomobilinden inmişti. Siyah bir palto giymişti. Elbisesi herzamanki gibi koyu renkti. Dudaklarında tebessümle alakan olmayan belli belirsiz bir çizgi vardı. Bakanlardan en neşelisi muhakkak ki yeni Adalet Baltam ' Celal Yardımcıydı. Şapkasını çıkararak kendisini selâmlıyanlara gülmüş, gazetecilere resmini rahatça çekebilmeleri için poz vermiş ve ağır adımlarla kapıdan içeri girmişti.

Grubun toplantısı tam beş buçuk saat sürdü.

Esrarengiz tebliğ

O gece geç vakit, bu beş buçuk saatlik toplantının neticesini neşredilen Grup tebliğinden okuyanlar pek bir şey anlayamadılar. Grup, âdeti veçhile Muhalefetten ve Basından şikâyet ediyordu. Kullanılan tabirler bile, hep bilinen, alışılmış -ve artık aldırış dahi edilmeyen- tâbirlerdi: Muhalefetin gizli ve yıkıcı faaliyeti, silâhlı ve tertipli ayaklanmalar, yalan neşriyat yapan Basın, hücre çalışmaları, v.s. O kadar ki Grup tebliğinde, D.P. nin hep aynı yerde sayıkladığı dahi açıkça ilân ediliyordu: Grup, hâdiseleri bundan iki sene önce yayınladığı bir tebliğin ışığı altında incelemişti. Yeni tebliğde bir değişiklik vardı: "Muhalefet faaliyetlerinin mahiyet ve istikameti ile bu faaliyete muvazi bütün hareketlerin hakikatlerini ortaya çıkarmak maksadıyla" D.P. Meclis Tahkikatı açılmasını istiyecekti: Meclis Tahkikatı! Bu, evvelâ Büyük Mecliste bir müzakere açılacak demekti, İki tarafın sözcüleri kürsüye çıkacaklar ve torbalarındakini boşaltacaklardı. Böylece, meselâ Kayseri hâdiselerinin bütün mahiyeti açıklanacak, hangi selâhiyetle yol kesildiği bildirilecek, İncesuda Kayseri valisinin C. H. P. milletvekillerine

İsmet İnönü Taşlıktaki evinde

Çelik gibi sağlam

bahsettiği "Hükümet kararı" ile aynı gün Başbakan Yardımcısının Ankarada Ferit Melene söylediği "Valinin inisyatifi" arasındaki tenakuz izah olunacaktı. Doğrusu istenilirse böyle bir müzakere Muhalefetin arayıp ta bulamadığı . nimetti. Sonra, Meclis Tahkikatım kim yürütecekti? Komisyon sadece İktidara mensup milletvekillerinden mi müteşekkil olacaktı? O zaman bu, bir partinin hakkında tahkikata girişmesi manasına gelecekti. Yoksa, komisyona Muhalefete mensup milletvekilleri de mi alınacaktı? Ama, bunlar kendi hareketlerini mi tahkik edeceklerdi ? Böyle şey olur muydu? İki ihtimal ortaya çıkıyordu: Ya, davacı ile aynı kimse -D. P.- olacaktı, ya da sanık ile kadı beraberce hüküm vereceklerdi. İki ihtimalin ikisi de hukuk kaidelerine pek uygun düşmüyordu. Meclis Tahkikatı değil de "D. P. Meclis Grubu Tahkikatı" denilseydi gene teşebbüs bir mana ifade edecekti. Ama Meclis Tahkikatı! Tebliğden bir matta çıkarmaya hakikaten imkan yoktu.

Allahtan ki ertesi akşam meşhur Burhan Belge herkesin imdadına, yetişti ve pek dokunaklı şekilde hazırlanmış bir Radyo Gazetesi ile bütün meraklıları tatmin etti. Ancak ondan sonradır ki Grup tebliğinin hakiki maksadı ortaya çıktı.

Seçimlerin tehiri

O akşam Radyo Gazetesini bekliyenler, kendilerini hafif müzikle yirmi, yirmibeş dakika oyalamak mecburiyetinde kaldılar. Radyo pek güzel şarkılar çalıyordu. Anlaşılan "çalışma" uzun sürmüştü. Saatin dokuza yaklaştığı sırada Radyo Gazetesi okunmaya başladı. Esas itibariyle onda da fazla bir değişiklik yoktu. Belki edebi doz yüksek tutulmuştu. Devrik cümlelerle fikirlere kuvvet vermek istenmişti. Spiker, -yahut Sahibinin Sesi-, bir gün evvel neşredilen Grup tebliğinin manasını anlatıyordu! Herkesle beraber D. P. milletvekilleri de neşriyattan pek istifade ettiler ve ittifakla karar verdikleri bildirilen hususların mahiyetini kavramak fırsatın» buldular.

Radyo Gazetesinde gene Muhalefetin yıkıcı faaliyeti. Basının yıkıcı Hafriyatı, falan bahis mevzuu ediliyordu. Ama neşriyatın sonlarına gelindiğinde açıkça anlatıldı ki bütün bu edebiyat, hatta D. P. Meclis Grubunun toplantısı bir tek maksada matuftur: D. P. seçimleri öne almaktan kat'i şekilde vaz geçtiğini ilân etmektedir!

D. P. nin büyükleri bir müddet evvel seçimlerin öne alınmasını uygun bulmuşlardı. Bu maksatla harekete geçmişler, zemini ve zamanı müsait hale getirmeye koyulmuşlardı. Hazırlıklar tamamlanınca seçim kararı açıklanacak, gafil avlanan Muhalefet bir kaşık suda boğuluverecekti. öyle ya, memlekete bolluk gelmemiş miydi T D. P. içindeki hiziplerin sesi kesilmemiş miydi? O halde, "gayrımüsait konjonktür"den faydalanarak dikensiz olması gereken gül bahçesine dolmuş dikenlerin orada işi neydi? Onlar tasfiye olunduktan sonra D. P. nin büyükleri daha bir dört yılı garanti edebilirlerdi. Fakat evdeki pazar çarşıya uymamış, İktidarın bu neviden kararlarım derhal sezmekte inanılmaz meharet sahibi İnönü plânı olduğu gibi açıklayıvermiş, daha Bursadan itibaren "karşılıklı seçim konuşmaları"ndan bahsetmeye başlamıştı. Bu suretle işin sürpriz mahiyeti ortadan kalkmıştı ama D. P. kendi kuvveti mevzuunda süratle ayılmamıştı. Bu yüzden, tereddütlerle dolu da olsa, seçimlerin öne alınması cereyanı gelişmekte devam etmiş, hazırlıklar ihmal olunmamıştı. Hele "para toplama ameliyesi" **görülmemiş vüsat kazanmış, seçimlerin fonu biriktirilmeye bağlanmıştı.**

Aslında, seçimlerin öne alınmalım isteyen ve erken seçimlerden medet umanlar D. P. nin başlarıydı. Etrafları onların gözleri önüne pembe levhalar serdiğinden partinin İdaresini ellerinde tutanlar zaferi garanti sayıyorlar, Muhalefeti bertaraf ettikten sonra rahat kalabileceklerini sanıyorlardı. Yoksa, halkla teması bulunan D. P. milletvekillerinin büyük kısmı hiç bir şansları olmadığını pek âlâ müdriktiler ve acele edilmesini istemiyorlardı. Madem ki D. P. dört sene için İktidara getirilmişti, dört senenin tamamından istifade etmemenin hiç bir manası yoktu. Hattâ, Anayasa bir açık kapı bırakmıyor muydu? Seçimlerin tehiri ihtimalini derpiş etmiyor muydu? Aklıevvel Demokratlar bunu kendi keyiflerine bağlı, bir madde sayıyorlar, rahat rahat 1962 den, 1963 den bahsediyorlardı. Üstelik, 1954-57 devresinden bir yıl alacaklı değiller miydi ? Bir yıl oradan alacakları vardı, bir yıl da bu sefer uzatılabilirdi: İki yıl! Ee, geçen devreyi kısaltacak yerde uzatmış alsalardı bir yıl daha kazanacaklardı: Üç yıl! Normal müddet 1961-• de bitiyordu; üç yıl daha: Eder, 1964 Bu hesaplar yapıldıkça, -büyük D. P. lilerin acelesine karsı mukavemet artıyordu. Gerçi bu mukavemet, liderler ısrar ettikleri takdirde kolaylıkla kırılabilir, uslu Meclis Grubu hizaya getirilebilirdi. Zira milletvekilleri işin pek farkında değillerdi ama, iktisadi vaziyetin önümüzdeki yıl bu seneyi aratacağı ve Muhalefeti bir kat daha kuvvetlendireceği muhakkaktı. İşler **daha** kötüye gitmeden dört senelik yeni bir vadeyi milletten almak çok faydalı olacaktı. Bu düşünceyledir ki seçimlerin öne alınması niyetinden **son** Kayseri hadiselerine kadar ciddi şe---de vaz geçilmedi ve liderlerin sözcüleri orada burada seçim ihtimalini ortaya attılar. Hattâ "Başbakanın en yakın Bakanı" sıfatım takıştırmış bulunanlar seçimlerin ilkbaharda "yapılacağını", ancak fevkalâdelik olursa bunların sonbahara "kalacağını" bildirmek suretiyle vaziyeti daha da açıkladılar.

Şimdi, D. P. nin erken seçim yapamıyacağı hakikati ortaya çıkmışta ve bunu usturuplu şekilde söylemek zarureti vardı. Radyo Gazetesi, en usturuplu sandığı üslûp içinde bunu açıkladı: Saha temizlenmeden seçim yoktu! Sahibinin Sesi "Durun bakalım, hele şu temizliği yapalım hele ne olup bittiğini öğrenelim, andan sonra bir seçim düşünürüz" diyordu. Böylece, tahdit edilmemiş bir vade İktidarın eline geçmiş oluyordu. Grup Meclis Tahkikatı kararı vermemiş miydi? Bu tahkikatın neticesi alınıncaya kadar saha temizlenmiş olmayacaktı, dolayısıyla seçim de yapılamayacaktı.

Ama İktidar büyüklerinin pişirdikleri her aşa hele son zamanlarda su katmak âdetini benimsemiş olan İnönü soğuk algınlığından dolayı seyahatini tehir etmiş olmasının fikri faaliyetini tehir manasına gelmediğini belirtmekten geri kalmadı. Evvelâ, teşhisini açıkladı: Büyük gösterişle ilân ettikleri seçimleri D. P. büyüklerinin gözü tutmamıştır. Sonra vadeyi koydu: 27 Ekim 1961 akşamı D. P. nin milletten aldığı selâhiyet sona erecektir veseçimler yenilenmediği takdirde bizzat İnönü seçimsiz işbaşında : kalacak iktidarı gayrımeşru olarak ilân edecektir

Beyanat, bu haftanın başında Ankaradaki D.P. büyüklerini tarifsiz şekilde hiddetlendirdi. Demek hastalık dahi kendilerini İnönüden kurtaramıyordu.

İnsan vehimli olunca..

Hakikaten İnönü, D. P. çevrellerinde bunlar olup biterken bir sürprize yol açtı: Rahatsızdandı. ve bir kaç gün odasından dışarı çıkmamak mecburiyetinde kaldı. İnönü, D P. Meclis Grubunun toplanmak üzere bulunduğu saatlerde, ertesi gün Samsuna hareket maksadıyla İstanbula gidiyordu. Samsun 11 kongresinde bulunacak, son hadiseler hakkındaki **fikirlerini** söyliyecekti. Kayseriden

İnönü Kayseri yolunda Vali muaviniyle

Uykuları** kaçanlar **var

sonra samsun seyahati iktidarın hangi yolda bulunduğunu göstermek bakımından da fayda verecekti. Samsunluların İnönüyü Kayserililer kadar coşkun şekilde karşılıyacaklarından hiç kimsenin şüphesi yoktu. Bilinmeyen, iktidarın Kayserideki hatasını Samsunda tekrarlayıp tekrarlamayacağıydı. Gene yollar kesilmek istenecek, askeri kuvvetlerin kullanılmasına çalışılacak, halkın hislerinin ifadesine mani olunacak mıydı?

C. H. P. Genel Başkanı perşembe günü Ankaradan ayrılırken oldukça şiddetli bir nezleden mustaripti, İncesuda, rüzgâr altında ve yağmur çiselerken kendisini üşütmüş olduğu anlaşılıyordu. Başkente döndüğünde bir kaç gün dinlenmiş, fakat nezleyi geçirememişti. Buna rağmen, uçağa binerek İstanbula gitti. Vapuru cuma sabahı onda kalkacaktı. Perşembe gecesi İstanbulda İnönünün ateşi biraz yükseldi. Genel Başkan erken saatte odasına çekildi. Seyahatini tehir etmeyi düşünmüyordu. Gece kendisine D. P. Grubunun yayınladığı tebliğ hakkında malûmat verildi. İnönü, tebliği fazla ciddiye almadı. Daha ziyade, Samsunda söyliyeceği nutkun esaslarını kafasında hazırlamakla meşguldü.

Fakat ertesi sabah, Muhalefet lideri tam manasıyla rahatsız uyandı. Ateşi 38 dereceyi bulmuştu. Bu halde yola çıkmasına imkân yoktu. Park Otelde kalan Dr. Kemali Beyazıta vaziyet bildirildi ve hem Ankarayla teması, hem de İnönünün seyahatinin tehiri karşısında tedbir alması istenildi. Bunu takiben Dr. Cihat Abaoğlu Taşlığa çağırıldı. Dr. Abaoğlu hastanın ateşini tekrar kontrol etti, kendisini muayeneden geçirdi. Ateş hâlâ yüksekti. İnönü gripal bir rahatsızlık geçiriyordu. Endişeyi mucip bir hal yoktu ama C. H. P. Genel Başkanının odasından dışarı çıkması bahis mevzuu olamazdı. Gribin bir tek esaslı tedavi çaresi vardı: İstirahat ve dikkat. Yeni bir üşütme, hiç yoktan ihtilâtlara yol açabilirdi. İnönü, tıp ilminin emrine ister istemez boyun eğdi. Ama aklı işindeydi. Ankaradaki arkadaşlarıyla görüştü. Onlardan hâdiseler hakkında malûmat aldı, kendi görüşlerini kısaca bildirdi. Bu sırada C. H. P. Merkez İdare Kurulu ile Grup idare kurulu müşterek toplantı halindeydi ve D. P. Grubunun tebliğini inceliyordu. İnönünün seyahatini tehir mecburiyetinde kalması bazı tedbirleri gerektirdi. Genel Başkanın yerine Genel Sekreter seyahate çıkacaktı. Samsun, Amasya, Corumda büyük hazırlık yapılmıştı ve halk

Baha Akşit
Bitmemiş senfoni

Muhalefet lideri ile arkadaşlarım heyecanla bekliyordu. Nitekim ertesi gün, sabahın yedisinde Aksal yola çıktı ve geçtiği her yerde coşkun şekilde karşılanarak Samsuna geldi. Bir gün evvel Tevfik İleriye alâka göstermemiş bulunan şehir C.H.P. Genel Sekreterinin şahsında Muhalefete Hüsnükabulün en parlak örneğini verdi. Halk yollara dökülmüştü. Civar İllerden heyetler gelmişti. İnönünün gelmemiş bulunmasına rağmen Samsun muhteşem, dört başı mamur bir kongre yaptı. Manzara şuydu: Ayrı bölgelerde bulundukları halde, Kayseride D. P. nin durumu artık neyse Samsunda da tıpatıp aynıydı.

Cuma günü İnönü evinde istirahat etti. Günde iki defa sigmamisin alıyordu. Ayrıca, bir öksürük şurubu verilmişti. Fakat o akşam ateşi gene yükseldiğinden Dr. Cihat Abaoğlu sigmamisinin üçe çıkarılmasını uygun buldu. Nitekim, cumartesi sabahı Muhalefet lideri daha canlı, daha dermanlıydı. O akşam, Ankaradaki aile doktoru Dr. Bekir Berkol' geldi. Gece de Dr. Tevfik Sağlam Paşayı ziyaret etti. Bütün doktorların teşhisi birdi: İnönü gripal bir anjin geçiriyordu, fakat hastalık iyilik istikametini tutmuştu. Buna rağmen C. H. P. Genel Başkanının bir kaç gün istirahati şarttı. İnönü cumartesi akşamı Samsun kongresine mesajını hazırladı. Mesaj, yıldırım telgrafla Samsun 11 Başkanlığına gönderildi. Ertesi sabah kongrede okunduğunda yer yerinden oynadı. İnönü iktidarın çırpınışlarını can çekişmeye benzetiyor, hadiseleri vatandaştan saklamanın imkansızlığını belirtiyor, doğru yolu gösteriyordu: Milletin şahlanmış iradesine boyun eğmek! Muhalefet lideri vehimleri dağıtmak için gayret sarfından da geri kalmamıştı. Korkacak hiç bir şey yoktu. Millet iradesine boyun eğme yolu tutulduğunda her şeyin ne kadar kolay olduğu anlaşılacak, herkesle beraber bugünkü iktidarın başları da rahat edeceklerdi. Mesaj, bütün yurtta son derece iyi karşılandı.

Milletin alâkası

Doğrusu istenilirse İnönünün rahatsızlığı haberi bütün yurtta bomba tesiri yapmıştı. Hele iktidar organlarının, Ok gün bu rahatsızlığı büyülterek ve sanki ağır bir vaziyet varmış gibi bildirmeleri heyecanı arttırmıştı. Ankarada cuma günü öğleden sonra çıkan böyle iki gazete İnönünün ağır hasta olduğunu yazınca herkesi merak aldı. Telefonlar mütemadiyen işliyor, halk İnönünün sıhhati hakkında haber soruyordu. Hiç bir şey, Muhalefet liderinin halkın sevgilisi haline gelmiş bulunduğunu ve bütün milletin onun sıhhati üzerine titrediğini bundan daha açık seklide gösteremezdi İstanbul gazetelerinin fotoğrafçıları bu vaziyet karşısında Taşlığa üşüştüler. Millet, Mutlaka Paşanın resmini ertesi günkü gazetelerde görmeliydi. Bu sırada İnönü yataktan kalkınış, bir koltukta gazeteleri okuyordu. Gazeteciler arzuladıkları resmi çektiler. En ziyade telâşm hüküm sürdüğü Ankarada Ulus, resmi kocaman neşredince İktidar çevreleri ağız değiştirmek zorunda kaldılar. Hastalık, tıbbi değil siyasiydi! Zaferin Akşam Postası bir gün evvel İnönünün hastalığını müjdelemiş ve bu iş için mayi renkle papuç kadar harfler kullanmış bulunduğu halde Zaferin Sabah Postası bambaşka mahiyette bir haber yayınladı. Zaferin yazdığına göre "Hâdiseleri birbirine bağlayan bazı kimseler Halk Partisi Genel Başkanının yeni bir siyasi hastalıkla malûl bulunduğu kanaatini ileri sürüvorlardı". Gazete yazışını şöyle bitiriyordu: "Belirtildiğine göre C. H. P Genel Başkanı kendisini bu maceralı yolculuğa zorlayanlara ancak son dakikada galebe çalmış ve bu suretle zevahiri kurtarmak için Genel Başkanın hastalandığı haberi meydana çıkarılmıştır.". Anlaşılan İktidar çevreleri bir propagandalarının tutmadığını görünce bir başka yolu denemek zorunda kalmışlardı. Ama bu neşriyat karşısında en ziyade eğlenen İnönünün kendisi oldu

Pazar sabahı C. H .P Genel Başkanı daha iyiydi O gün bir çok ziyaret kabul etti. Halbuki doktorlar kendisine tam istirahat tavsiye etmişlerdi. Ama ne İnönüye, ne de merak içinde bulunan ziyaretçilere meram anlatmak kolay olmuyordu. Allahtan eşi İnönünün yanındaydı, ye kırk küsur senedir yaptığı gibi Paşaya sevgiyle, şefkatle, ihtimamla bakıyordu. Pazar günü, ziyaretçiler faslı kapandığında İnönü gözlüklerini taktı ve Amasyaya mesajını hazırladı. Mesaj kısa olmasına kısaydı, ama her şeyi açık şekilde ortaya koyuyordu. Genel Başkan bir defa daha tok konuşuyor vs herkese mesuliyetini, vazifesini hatırlatıyordu. İktisat âleminin şahsiyetlerini Vatan Cephesine zorlama teşebbüsleri, İşte bir netice vermemişti. Ama bu tertiplerde bazı bankaların umum müdürlerinin vazife kabul etmeleri ağır bir suçtu. Bunun Türk Ceza Kanununda müeyyidesi vardı. Baskıyı daha fazla kazanç için vesile sayan "zeki iş adamları"-na gelince pek çok kimse İnönünün mesajının onlarla alakalı kısmını okuduğunda bunların sandıkları kadar akıllı olup olmadıklarını tebessümle düşündü. Ticareti kumar sayanlar elbette kumarda kaybetmenin de muhtemel bulunduğunu kafalarının bir kenarına koymalıydılar. Ama mesajın asıl alâka uyandıran tarafı D. P. büyüklerinin seçimi göze alamadıklarının ilânı oldu. İnönü, kendisine ve kuvvetine güvenen insanların edası içinde şöyle diyordu: "Seçimleri simdi tehir etmiş olsalar bile 27 Ekim 1961 akşamı gün battığında, seçimi yenilememişlerse gayrımeşru olacaklardır ve bunu ben millete ilân edeceğim. C. R. P. böyle bir idareyi asla tanımıyacak, onun Meclisinde yer almayı reddedecektir". C. H. P. Genel Başkanı mesajında, bu cümlelerin altına şu cümleyi ilave etti: "Bunu şimdiden ifadeden maksadım, herhangi bir hayale kapılmalarını önlemekten ibarettir?. Mesajı okuyan tarafsız vatandaşlar, muhalifler, hattâ insaflı Demokratlar İnönünün her ihtimali düşündüğünü ve ona göre hazırlandığını memnunlukla teslim etmekten kendilerini alamadılar.

İşte, bu haftanın başında Ankaradaki D. P. büyüklerini tarifsiz hiddeti sevkeden mesajlar böyle hazırlandı ve bu mesajlarda bunlar söylendi.

Kuru sıkı

Umumi efkarın gözü önünde bunlar cereyan ederken D. P. liler, gazetelerin Ankaradaki muhabirlerinin kulağına pek tesirli olduğunu sandıkları bir kelimeyi gecen haftanın sonundan itibaren tekrar fısıldamaya başladılar: Tedbirler! Belirli D. P. çevrelerinden yayılan haberlere göre yeniden tedbirler alınacak ve Muhalefet de, Basın da yola getirilecekti. Ancak, D. P. li fısıltı gazetesinin mümtaz yazarları fazla orijinal tedbirler bulamadılar ve vaktiyle söylediklerini tekrarlamaya koyuldular. Partilerin teşkilât kademeleri lağvedilecekti. Kongreler yapılmayacaktı. Siyasal seyahatler men olunacaktı. Hükümete gazete kapatma yetkisi verilecekti. Silâh taşıma suçunun cezası inanılmaz derecede arttırılacaktı. Radyo Gazetesi mübalâğayı son haddine götürdü ve ismini söylemeksizin

Behzat Bilgin

"Ben ağamı bu *kadar severim"*

Takriri Sükûn kanunlarından, İstiklâl mahkemelerinden bahse koyuldu. Efendim, hususi hallerin hususi usulleri olmalıydı. Baksanıza, Gaziantep hadiseleri gibi açık isyan hadiseleri -Şeyhin kerameti kendinden, Gaziantep hadiselerinin açık isyan olduğu sadece İçişleri Bakanı Dr. Gedikten menkuldür- normal kazai organların elinde ufalanıp kayboluyor, en sonda ortada hiç bir şey kalmıyordu. -Aslında kalmaktadır: Dehşetli bir fiyasko!- Aynı kazai organların elinde Yeşilhisar hadisesi de haşmetinden kaybedecekti. O halde yeni bir çare düşünmek böyle hadiseleri hususi şeklide ele almak, hükme bağlamak lâzımdı. Radyo Gazetesi "hususi şekil "in ismini söylemeye kadar gitmedi ama bazı misaller vererek neyi kasteddiğini pek mükemmel anlattı. Anlaşılan, bugünkü tedbirler de, bugünkü kanunlar da, bugünkü usuller de. bugünkü organlar da D. P. ye yetmiyordu. Bunlarla dahi D. P. memleketi arzuladığı gibi idare edemiyordu. Aslında bu fikir üzerinde ittifak yok değildi. Yalnız millet ile D. P. idarecileri çarede anlaşamıyorlardı. Madem ki D. P. memleketi idare edemediğinin farkındaydı, mütemadiyen şikâyet ediyordu iktidarı daha ehil ellere bırakır ve çeker giderdi. Milletin tavsiyesi buydu. Buna mukabil D. P. büyükleri kendilerinin iktidarda bulunmasını şart görüyorlar, kabahati rejimde buluyorlardı. Niyetleri rejimi değiştirmek fakat iş başında kalmaktı. Daha mı sert tedbire ihtiyaç vardı? Daha sert tedbir getirilecekti. Fakat bu haftanın başında, D. P. Meclis Grubunun salı günkü ikinci toplantısının arifesinde pek çok Demokrat milletvekili bugünkü tedbirleri yürütemeyen İktidarın müstakbel tedbirleri nasıl ve neyle yürüteceğini derin derin düşünmekten kendilerini alamıyorlardı. D. P. yi bugünkü hale sokan tatbik kaabiliyeti olmayan tatbik kaabiliyeti olmadığı için de prestij sarsan ve milleti sinirlendiren bir takım tedbirler değil miydi 7

Nitekim geçen haftanın sonlarında İzmirde çıkan Yeni Asır gazetesinin meşhur Behzat Bilgin tarafından yazılmış bir başmakalesi büyük akisler yarattı. D. P. milletvekillerinin en şiddetlilerinden, en keskinlerinden biri olan ve Bütçe Komisyonunun raportörlüğü vazifesini taşıyan Behzat Bilgin Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu şiddetle tenkit ediyor, hele İçişleri Bakam tarafından bu kanunun tatbik tarzını yerlere geçiriyordu. D. P. Grubunun tebliği ağzından D. P. büyükleri daha fazla şiddet için selâhiyet isterlerken şiddetin faziletine en ziyade inanmış milletvekillerinin bile yavaş yavaş ayıklıklarını gösteren bu başmakale D.P. de esen havanın pek de D. P. li kulak gazetesi yazarlarının yaymak istedikleri hava olmadığını ortaya koydu.

Gerçi bu hafta yeni şiddet tedbirleri 'bazı milletvekillerinin isimlerine bile bağlanıyordu. Yayılan haberlere göre bir zamanların yaylacısı Osman Kavuncu -ki Kayseri milletvekilidir ve Kayseri İnönüyü karşılamak için ayaklandığında şehirde bulunuyordu- Gruba bir teklif getirerek Hükümete gazete ka-

TEMCİT PİLAVI

İlhamsız kalmış şairler, nasıl eski şiirlerini değiştirip değiştirip piyasaya sürerlerse, D. P. Meclis Grubu da nedense ne zaman başı sıkışsa eski tebliğlerini ısıtıp ortaya koymaktadır. Halbuki herkes bilir ki politikada bir defa söyleyip tatbik sahası bulmamış tehdit, ikinci defa söylendi mi kıymetinin yarısını kaybeder. Bunu bir üçüncü defa umacı niyetine kullanmak ise antik tehdidi, kargaların bile fütursuzca üzerine konacakları bir korkuluk haline getirir.

AKİS okuyucuları aşağıda D. P. Meclis Grubunun hep "ışığı" ndan bahsettiği 1 numaralı tebliğ ile 2 ve 3 numaralı tebliğleri bir arada bulacdJoktr ve artık bunlar başka işe yaramadığından keyifli keyifli güleceklerdir.

... Grubumuzun 11 Ağustos 1958 pazartesi günü saat 15 ten 18 e kadar Reisvekillerinden Himmet Ölçmenin riyasetinde devam eden toplantısında iç politika meseleleri mevzubahis edilmiş ve grubumuzun dikkati muhalefet vazifesini meşruiyet esasları dahilinde yapmaktan çekinmekte olan Cumhuriyet Halk Partisi idareci - lerinin faaliyetleri üzerinde temerküz etmiştir.

... C. H. P. si sevk ve İdaresi Büyük Millet Meclisinin herhangi bir kararını kendi arzu ve maksatlarına uygun bulmadığı hallerde Meclis dışı bir takım faaliyetlere girişmek, Meclis kararlarına karşı tebliğler kaleme almak suretiyle muta olması lâzımgelen bu kararların çiğnenmesine zemin hazırlıyor. Dolayısıyle memleketi kanuni muhtezasız, devletsiz ve otoritesiz idare ediliyormuş gibi göstermek tarafını tutarak meşru sayılması mümkün olmıyan bir mücadele yolunu takip ediyor. C H. P. sevk ve idaresi bununla da iktifa etmiyerek. Demokratik bir idarede memleketin Meclis ekseriyeti ile alınmış kararlarla idare edilmesi hususundaki tabii ve elzem kaideyi bir sürü mügalâtalar ve tahriklerle iptal etmiye gayret ederek <B. M. M. kararlarım D. P. nin kararları gibi göstermeğe ve böylece zaafa düşürmeye çalışıyor...

... C. H. P. nin sevk ve idaresi tarafından B. M. M. ne ve iktidara tevcih olunan bu mütevali tasallut ve tecavüzler hakikatte bu meclisi seven ve reyleriyle iradesini izhar etmiş olan büyük Türk milletine müteveccih bulunmaktadır.

...C. H. P., B. M. M. nin Anayasa ile tayin edilen hudutları dahif ini tekrar ve Anayasanın emrettilindeki bir parçasıdır. Onun bu vasği hudutlar dahilinde iktisap etmesini bekleriz. B. M:. M. sinin kudret, kuvvet ve selâhiyeti önünde hürmetkar ve itaatkâr olması, muhalefet vazifesini meşruiyet hudutları içerisinde başarmaya çalışması kanuni mecburiyettir. Bu ayrıca Demokratik idarenin salim ve verimli bir şekilde işlemesi için başta gelen zaruri şarttır. Bu şarta ve mecburiyetlere riayet olunmadığı takdirde meşru bir iktidarın, meşru bir devleti tecavüz ve tahripten korumak için vatan emniyet ve menfaatlerinin gerektirdiği her türlü tedbirlere başvurmanın, hakkı ve vazifesi olduğu, ittifakla karar altına alınmıştır.

II

... Demokrat Parti Meclis Grubu Umumi Heyeti 8 ve 9 Aralık 1953 tarihlerinde Grup Reisi Yozgat Mebusu Atıf Benderlioğlunun riyasetinde yapmış olduğu fevkalade toplantılar neticesinde :

11 Ağustos 1958 tarihli grup tebliğinin ışığı altında iç politika meselelerini bir defa daha gözden geçirmiş ve alınması muktezi tedbirleri tesbit etmek üzere bir, komisyon teşkiline karar vermiştir.

III

Demokrat Parti Meclis Grubu, Umumî Heyeti 7 Nisan 1960 Perşembe günü saat 15 de Grup Reis Vekillerinden Denizli Mebusu Baha Akşit'in riyasetinde toplanarak 5,5 saat devam eden müzakerelerde iç politikamızın muhtelif meseleleri ile Cumhuriyet Halk Partisinin bütün faaliyet ve hareketlerini, 11 Ağustos 1958 tarihli grup tebliğinin ihtiva ettiği esaslar dahilinde bir kere daha gözden geçirmiştir. Malûm olduğu veçhile o tebliğ "Halk Partisi idarecilerinin ve organlarının, sözleri ve neşriyatı ile teyit ettiği gibi demokratik rejimlerde mahfuz tutulması ana şart olarak kabul edilen meclis ve hükümetin meşruiyet ve istikrarını şiddet yolu ile tahrip etmenin mümkün hattâ lâzım olduğu kanaatini uyandırmaya müncer olabilecek çok tehlikeli bir yola girmesi üzerine"' • bu yazıyı tesbit eden Meclis Grubumuz tarafından neşredilmiş bulunuyordu.

..."Cumhuriyet Halk Partisi Büyük Millet Meclisinin anayasa ile tâyin edilen hudutlar dahilindeki bir parçasıdır. Onun bu vasfını tekrar ve anayasanın emrettiği hudutlar dahilinde iktisap etmesini- beklerle Büyük Millet Meclisinin kudret, kuvvet ve selâhiyeti önünde, hürmetkar ve itaatkar olması, muhalefet vazifesini meşruiyet hattatları içerisinde başarmaya çalışması, kanuni mecburiyettir. Bu, ayrıca, demokratik idarenin salim ve verimli bir şekilde işlemesi için başta gelen zaruri şarttır. Bu şarta ve mecburiyetlere riayet olunmadığı takdirde, meşru bir iktidarın meşru bir devleti tecavüz ve tahripten korumak için, vatan emniyet ve menfaatlerinin gerektirdiği her türlü tedbirlere baş vurmasınla hakkı ve vazifesi olduğu ittifakla karar altına alınmıştır."

...Muhalefetin takip etmekte olduğu yolun memleket için zararlı ve tehlikeli olduğu tesbit edilerek memleketde çok şiddetli bir tahrik politikasının yaygın bir hâlde tatbik edilmekte olduğu, ayaklanma hâdiselerine kadar götürecek tertiplerin fiilen yapıldığı, akla hayale gelmiyecek derecede korkunç yalan ve iftiralar ile devletin ve cemiyetin mevcudiyetini hafidi tazammun eden geniş ölçüde açık ve gizli faaliyetlere girişildiği , hususunda konuşan bütün hatiplerin sözleri umumî tasvib ile karşılandı. Bundan sonra, tecelli eden neticelere göre, gerekli tedbirlerin ne olabileceğini mütalâa ve müzakere eden Demokrat Parti Meclis Grubu, muhalefet faaliyetlerinin mahiyet ve istikameti ile bu faaliyete muvazi bütün hareketlerin hakikatleri ortaya çıkarmak maksadıyle meclis tahkikatı açılmasına ve bu arada her türlü kanuni ve Mart tedbirlerin alınmasına ittifakla karar vermiştir.

patmak yetkisinin tanınmasını isteyecekti. Muhlis Erdener ile Reşat Akşemseddineğlu ise Takriri Sükûn kanununun yeniden yürürlüğe konmasını talep edeceklerdi. C. H. P. yollara barikatlar kuruyordu. C. H. P. memlekette ihtilâle doğru gidiyordu. Üstelik bu kanunlar tek parti devrinde, yani C. H. P. devrinde mevcuttu. Şimdi neden olmasındı? Öyle ya, kanun kanundu. Nasıl ki o zaman bu kanun, icaplara göre kullanılıyordu, şimdi de kullanılabilirdi. Sonra, tek parti devrinden şimdiki devrin farkı neydi? C. H. P. ha vardı, ha yoktu! Milletin kalbi D. P. ile beraber olduktan sonra, başka bir partinin mevcudiyetini düşünmek biraz safdillik olacaktı.

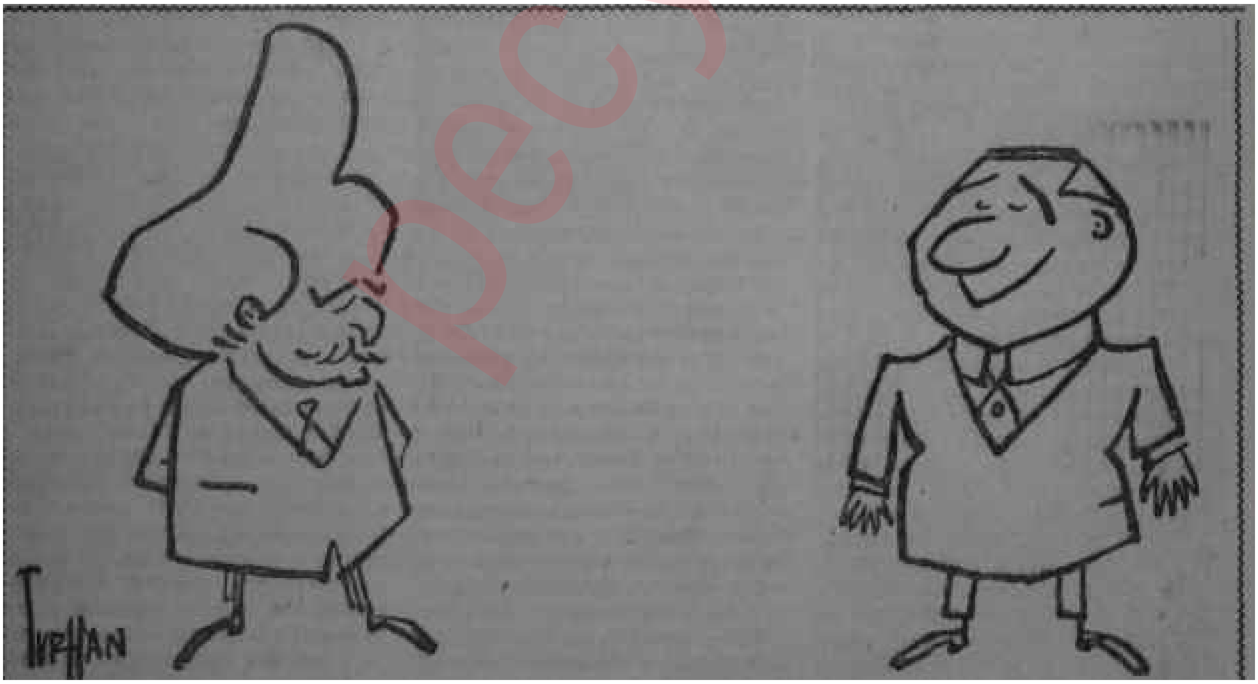
Kudretli İçişleri Bakanı bu fikri ziyadesiyle benimsedi. O kadar ki emektar Ankara Palas salonlarında D. P. milletvekillerinin dilinden Gedikte bu mevzudaki görüşü düşmüyordu. Gedik Ç. H. P. nin vatan sathına yayılan hücre faaliyetini, üst üste yaptığı nifak hareketlerini önlemek lâzım geldiğini arkadaşlarına yana yakıla anlatmıştı. Doğrusu milletvekillerinin bir çoğu Gedikin sözlerine itibar etmemişlerdi. Herşeye rağmen hükümetin son hâdiselerdeki tutumunu beğenmiyorlardı. İsmet İnönüyü Kayseriye sokmama gayretleri fiyaskoyla neticelenmişti. Bu dahiyane fikir ortaya atılmasa bu kadar gürültü çıkmıyacak, hâdiselerin tepkisi bu derece büyük olmıyacaktı. Hani C. H. P. Genel Başkanını rahat bıraksalardı, bunların hiç biri başlarına gelmezdi. Gelgelelim Dr. Namık Gedik de pek öyle yalnız sayılmazdı. Bazı dinamik milletvekilleri İçişleri Bakanlarını adamakıllı destekliyorlardı. -Hattâ kendisine, bu işi sonuna kadar götürmediği için kızmaktaydılar. Madem ki hükümet böyle bir karar almış, İnönüyü Kayseriye sokmamak için emir vermişti, öyleyse neden bırakmıştı? 'Sonuna kadar devam edilmeli, C. H. P. Genel Başkanı geri döndürülmeliydi!

Akıl vermekte son derece cömert olanların söylemedikleri bir tek nokta vardı: Bütün bunlar neye, hangi kuvvete dayanarak yapılacaktı? Kayseriyi ve Kayserideki vaziyeti görmemiş olanların ileri geri konuşmaları, akıl almaz tavsiyelerde bulunmaları kolaydı. Ama Kayseri hâdiseleri, hakikaten bir dönüm noktası teşkil etmişti ve Kayseri hâdiselerinden alınması lâzım gelen ders Grup tebliğinde ifadesini bulan ders olmaktan çok uzaktı.

Akıl için yol

Aslına bakılırsa geçen haftanın sonunda, Grup tebliği bir çok Demokrat milletvekilini şaşırttı. Bir defa, tebliğde bahsedilen "ittifak" hangi ittifakı kastediyordu, anlaşılması müşküldü. Zira tebliğde ifadesini bulan fikirleri paylaşmayan Demokrat milletvekilleri çoktu. Bunlar, gidişin hatalı bulunduğunu her yerde -belki Grup toplantısı hariç açık açık söylüyorlardı! D. P. nin başındaki ekibin işleri büyük dirayet ve basiretle idare ettiğini iddia kolay değildi.; Hata üstüne hata yapılıyor, bu yüzden D. P. çok şey kaybediyordu. Seçim lâfının çıkarılması, sonra da bundan vazgeçilmesi küçük gaf değil miydi?

Zaten, dikkatle okunduğunda Grup tebliği dahi D. P. çevrelerinde esen havanın monte edilmiş bir hava olduğunu gösteriyor ve bir zorlamanın, bir taktiğin işaretlerini taşıyordu. Öyle ya, tedbir almak isteyen bir Grup böyle mi konuşurdu? D. p. çevrelerinde olup bitenlerden haberdar bulunanlar hâdiselere değişik teşhis koydular: Meclis : Tahkikatı talebi gibi tatbik kabiliyeti bulunmayan bir hal çâresine gidilmiş olması, karşılıklı verilmiş bir tavizin deliliydi. Kayseri hâdiseleri D. P. içinde Başbakana karşı sert bir havanın doğmasına yol açmıştı. Daha doğrusu, hücumlar doğrudan doğruya lidere karşı yapılmıyordu da onun akıl yoldaşları ateş altında tutuluyordu. Her halde hava, D. P. içinde kullanılması mutad usulle yumuşatılmıştı. C. H. P. nin vatan sathında yapmak istediklerinin mahiyetinin öğrenilmesi, ekseriyet grubunu teşkil eden D. P. Meclis Grubunun en tabiî hakkıydı! Gizli tamimlerle, devamlı seçim havasıyla memlekette

GARP CEPHESİ KUMANDANI — VATAN CEPHESİ KUMANDANI!

yer yer ayaklanmalara sebebiyet veren Muhalefet hakkında ilk yapılacak iş, bu hareketlerin neye matuf olduğunu anlamak ye Meclise meseleyi;'getir.erek incelemekti. D. P. çevrelerinde hava işbu şekle dökülünce yumuşamıştı.. Bir kere mesele anlaşılsındı, İç tüzüğün 177. maddesine göre açılacak Meclis Tahkikatı neticesinde, Meclise bilgi verilecekti. Meclis ondan sonra karar alacak ve Muhalefetin hareketlerinde suç teşkil edecek bir şey görülürse, suçun nevine göre cezayı tatbik edecek merci tayin olunacaktı. Bu merci meselâ Millet partisinin kapanmasına karar veren bir Asliye Hukuk mahkemesi olabilirdi. Yahut karar Yüce Divan tarafından alınabilirdi! Bu iş sonraki işti. İlk adım, meselenin Meclise aksettirilmesiyle atılacaktı.

Bunların ustalıklı bir manevrayla halledildiği günün akşamı Beyfendiyi görenler bir hayli sinirli ve yorgun olduğunu derhal farkettiler. Menderes Gruba girerken ne kadar sinirliyse çıktıktan ve alelacele Başbakanlığa gittikten sonra da o kadar sinirliydi. Başbakanın gamını ertesi sabah Ankara Valisiyle imar sahalarında yaptığı küçük bir gezinti dağıttı. Gülverende inşa edilmekte olan Marangozlar sitesine kadar uzatılan küçük gezinti Menderesin neşesini yerine getirdi. .Gülverende uzun uzun

Burhan Belge
Sahibinin sesi

izahat aldı. Sitenin ne zaman tamamlanacağını sordu, Bir an evvel bitirilmesi için de, her zamanki sabırsızlığıyla emirler verdi.

Tedbirler, tedbirler...

Aynı gün D. P ileri gelenleri faaliyete geçtiler Baba Akşitin başkanlığındaki bir heyet gerekli raporu hazırlıyacaktı. Bu raporda Muhalefetin memlekette yaratmak istediği hava ve taşıdığı maksat belirtilecekti. Ayrıca Muhalefet tarafından girişilen hareketlerin mahiyeti de bu raporda ifadesini bulacaktı. Sah günkü fevkalâde toplantıda, mesele müzakere edilecekti.

Diğer taraftan, Hükümetin yeni bir tasarı hazırlaması ve ruhsatsız Silâh taşıyanlara verilen cezaların arttırılması Grup tebliğinin gazetelerde neşredildigi günün akşamı Başbakanlıkta toplanan Bakanlar kurulunda kararlaştırıldı. Kanun elde tutulacaktı. Seçimlere yakın Meclise sevk edilecek ve süratle yürürlüge konacaktı. Ele alınan bir başka mevzu da, seçimlerden evvel umumî af çıkarılması meselesi oldu. Bu dilek, alt kademelerden gelmekteydi. Seçim bölgelerini dolaşan D. P. milletvekilleri bunun zaruretine inanmakta ve yukarıyı zorlamaktaydılar. Ama Beyfendi seçimlerin tarihini henüz bilinmeyen bir güne attığından bu mesele, üzerinde fazla durulmağa değmezdi.

Başbakan Menderes Bakanlar kurulunu müteakip bir müddet daha Başbakanlıkta kaldı ve ertesi gün yapacağı mühim bir toplantıya hazırlanmak üzere, Başbakanlıktan ayrıydı. O gece Ankarada silâh araması yapıldı. Tepeden tırnağa aranan Ankaralılar ertesi sabah Başbakanlık binasının önünde her zamankinden değişik bir manzara gördüler. Binanın geçiş trotuarında, üzeri bir ve birden fazla yıldızla süslü plâkaları havi siyah otomobiller duruyordu. Başbakanlıkta bu kadar çok yüksek rütbeli subayın işi neydi! Belli ki mühim bir toplantı vardı. Hakikaten Ethem Menderesin başkanlığında Namık Gedik, Şemi Ergin, İzzet Akçal ve ordu kumandanları Başbakanın emriyle toplanmışlardı. Toplantı hakkında açıklama yapılmadı. Ama toplantıyla son neşir yasaklarını bir arada mütalâa edenler bazı fikirler edinmekten kendilerini alamadılar.

Haftanın başında bu satırlar yazılırken gözler D. P. Meclis Grubunun salı günü öğleden sonra yapacağı toplantıya çevrikti. Ama İktidar çevrelerindeki havayı iyi bilenler dağın gene bir fare doğuracağından adetâ emindiler. Zira dağ o kadar doğum yapmıştı ki, artık doğuracak fareden başka şey kalmamıştı.

Fuat Köprülü
Hürriyet köprüsü

Politikacılar

Namus belâsı

Sırtında kahverengi kareli bir elbise taşıyan adam, yanında oturan şişman gazetecinin omuzunu okşadı. Bir kaç saniye etrafındakileri süzdükten sonra: "— Ben sigarayı bıraktım. Biz bıraktığımızı, tam bırakırız" dedi.

Hadise geçen haftanın sonlarında bir akşam, Adanadaki Pehlivan Palas otelinin bir köşesinde cereyan ediyordu. Sigarayı bırakmış olan, D. P. nin dört kurucusundan Fuat Köprülüydü. Fuat Köprülünün, şimdi C H P . saflarında çalışan eski arkadaşı Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ve C.H.P. milletvekillerinden Nüvit Yetkin -Malatya-, Osman Ağan -Urfaile beraber çıktığı seyahati takip vazifesini Milliyet Ümit Denize vermişti. Babıâlide bıyıkları, bazen sakalı ve yakasındaki karanfili ile meşhur yüz kiloluk gazeteci, seneler senesi karikatürlerde bile sigara tüttüren Kurucuya ikramda bulunmuş, fakat red cevabıyla karşılaşmıştı. Köprülü, D. P. yi bıraktığı gibi sigarayı da bırakmıştı. Ümit Deniz:

"'— Duymuştum ama, inanamamıştım" demekten kendisini alamadı.

Şişman gazeteci sigaradan bahsediyordu. Fakat *geçen* haftanın so-

nunda ve bu haftanın başında Fuat Köprülünün yaptığı konuşmaları dinleyenler onun D.P. yi de kat'i şekilde bırakmış olduğunu farketmekte gecikmeliler. Nitekim Köprülü "Biz bıraktığımızı tam bırakırız" dediğinde Pehlivan Palasın odasını dolduran 1946 Demokratları partilerinin kurucusuna evvelâ mütebessim baktılar, sonra başlarını öne eğerek düşünmeye koyuldular. 1946 dan bu yana ondört sene ne kadar çabuk geçmiş, fakat bu ondört senede ne büyük değişiklikler olmuştu. Mamafih, 1946 Demokratları Köprülünün ağzından çıkanlarda fark bulmadılar. Köprülü ondört sene evvel nasıl konuşmussa, şimdi de öyle konuşuyor, aynı fikirlerin savunmasını yapıyordu. Gerçi bu ondört senenin tamamında D.P. kurucusu hep bu f kirlerin savunmasıyla vakit geçirmemişti. Meselâ 1954 seçimlerini takip eden yaz içinde radyo konuşmaları yaparken, Muhalefet hakkında Başbakan Menderesin bugün de kullandığı üslûbu kullanmaktan çekinmemişti. "İspatçılar" ise, Başbakanlığın bir odasında karşılaştıkları Fuat Köprülünün 1946 ruhunu odaya girmeden vestiyerde mi bırakmış olduğunu kendi kendilerine sormuşlardı. Şimdi kendisine refakat eden Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu, yahut Fethi Çelikbaş gibi D.P. Genel İdare Kurulunun sabık üyeleri ise partiden atılırlarken 2 numaralı Kurucunun bir hareket yaptığını, savunmalarını üzerine aldığını hiç hatırlamıyorlardı. Ama bu Köprülünün bir muayyen devre kendisini bir çarka kaptırmış bulunduğunun işaretleriydi. Nitekim, geç de kalmış olsa sonda kendisini çarktan kurtarmıştı ve şimdi üzerine bir vazifenin düştüğünü müdrik, dolaşıyordu. Madem ki işlerin bu hale gelmesinde kendisinin de bir rolü vardı ve madem ki işlerin ne hale geldiğini görüyordu çarıkları tekrar ayağına çekmesi, kendisine itimat ederek D.P. nin peşine takılmış -fakat yakasını kurtaramamış- vatandaşları uyarması lâzım geliyordu.

F. Lüttü Karaosmanoğlu
Herşey hürriyet için

Fahri Belen
Milli Muhalefet Cephesinde

Köprülünün seyahatinin maksadı buydu.

Halkçıların arasında

Geçen haftanın sonunda başlayan seyahat hem iyi, hem faydalı geçti. Köprülü merhaleler merhaleleri takip ettikçe açılıyor, daha güzel, daha tesirli konuşmaya başlıyordu. Bunun sebebi, unutulmamış olduğunu anlamasıydı. Üç senedir faal politikanın dışındaydı. Faal politikaya yeniden girmek niyetinde de değildi. Ama işte, gittiği yerlerde büyük alâka uyandırıyor, sadece 1946 Demokratlarının değil, artık kendileri gibi konuştuğunu gören Halkçıların da saygısıyla karşılaşıyordu. Rastladığı simalar içinde aşinalar çoktu. Köprülü yurdu durmaksızın taradığı 1946 - 50 devresini hatırlamaktan kendisini alamadı. Ama o yandan bu yana ne kadar fark vardı! D.P. nin kurucusu o yılların Demokrasimiz için bir altın devre olduğunu açıkca söylemekten çekinmedi. Evet, mücadele etmişlerdi. Ama kudret sahipleri rakiplerinin mücadelesini kösteklemeğe tenezzül etmemişlerdi. Hele antidemokratik kanunlar diye bilinen kanunların tatbikatı bugünküne nisbetle bambaşka olmuştu. Köprülü "Halbuki şimdi, Anayasaya bile aykırı keyfi bir tatbikat var" dedi.

Köprülü ve arkadaşları daha Adanaya gelirken Toroslarda otomobiller, jipler, ve kamyonlarla karşılandılar. Halk, D.P. nin şöhretli kurucusunu istikbale çıkmıştı. Kafile, şehre yaklaştığında daha da kalabalıklaştı. Fakat polis hiç bir müdahalede bulunmadı. Bu sırada büyük bil' kütle C. H. P. il merkezinin önüne 'toplanmıştı. Köprülü ve arkadaşları geldiğinde Adanalılar eski Demokratlara canlı tezahürat yaptılar. O kadar ki eski Kurucu C. H. P. il merkezinin balkonuna çıkıp yağmur altında kendisini alkışlayanları selâmlamak zorunda kaldı.

Köprülü, D.P. yi 1957 seçimlerinin **arifesinde** terkettiğİnden beri **İlk** siyasî basın toplantısını **hemen o akşam Pehlivan** Palasın **mütevazı salonunda tertipledi ve** gayesini açık-

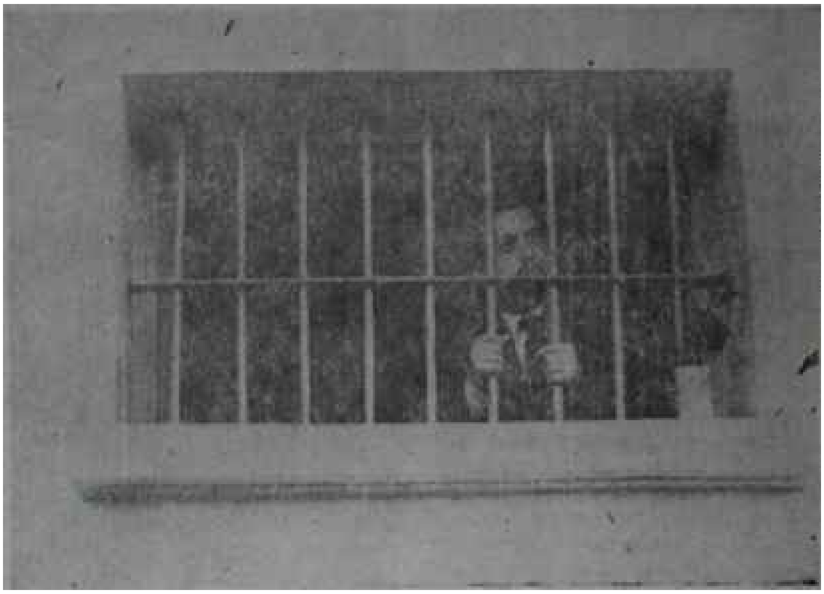
Nüvit Yetkin
İş başa düştü

ladı. Vaktiyle hürriyet uğruna D;P. de mücadele etmişti. O tarihte nasıl düşünüyorsa bugün aynı şekilde düşünüyordu. Fakat ondört sene içinde D.P. tanınmaz hale gelmişti. Şimdi, hürriyetin ve demokratik fikirlerin temsilcisi de, savunucusu da C. H. P. idi. O halde Köprülünün C.H.P. lilerle elele çalışmasında şaşılacak ne vardı? Köprülü artık hiçbir şey istemiyordu. Bu yüzdendir ki, bir siyasî teşekküle girmek, yeniden faal vazife almak hatırının kösesinden geçmiyordu. Mücadele etmek için milletvekili olmayı da şart saymıyordu. Omuzlarında bir vazife vardı. Bugün işbaşında bulunanları o mevkiye getirmek 'için dört yıl canını dişine takarak uğraşmıştı. Ama, anlıyordu ki o zevatı hiç tanımamıştı. Onların hakiki maksatlarını, gayelerini, hedeflerini görmemişti. Şimdi, aynı emeği onları işbaşından uzaklaştırmak için sarfetmeğe kendisini mecbur addediyordu. Bu, bir namus belâsıydı. Köprülü, D.P. nin bugünkü halini en veciz şekilde şöyle anlattı: "Vaktiyle C.H.P. nin kuvvetli taraftarı göründükleri halde sonradan büyük bir meharetle D.P. nin içine girmiş, başına geçmiş muhterem zevat şimdi C.H.P. ye karşı şiddetli hücumlarda bulunmakta, onları hürriyet düşmanlığı ile suçlandırmaya yeltenmektedirler".

Köprülü bunları anlatırken sık sık dalıyor, derin derin nefes alıyordu. Üzerinden büyük bir yükü atmakta olduğu her halinden hissediliyordu. Tekrar hayata kavuşmuş gibi bir edası vardı. DP. nin eski kurucusu Adanada Hürriyet ocağının kongresinde, Tarsusta Tekke' ocağı kongresinde,' Mersinde Camii Şerif ocağı kongresinde konuştu ve hararetle alkışlandı. Konuşmalarının sıklet merkezini 1946 - 50 mücadelesi teşkil ediyordu. C.H.P. liler kendileriyle o tarihte bu kadar yaman şekilde mücadele etmiş meşhur Köprülünün bu babacan tavırlı, babayani adam olduğunu görünce sempatilerini daha kuvvetli şekilde belirttiler. Mersindeki kongrede halk "Hürriyet Köprüsü" diye bağırınca Köprülü saadetten dört köşe hale geldi. Bir defa daha halkın arasına girmişti ve iyi tanıdığı halkın tıpkı 1050 arifesindeki ateşle yandığını hissediyordu. D. P. susuzluğu giderememiş, sunacağım söylediği testiyi kendi başına dikip keyfe dalmıştı. Bu susuzluğu ancak C.H.P. nin giderebileceği ortadaydı. Köprülü, işte onu temine çalışıyordu.

Eski kurucu ve arkadaşları güneyi bir baştan ötekine dolaştılar. Halk, fikirlerine tercüman olan yaşlı politikacıyı her yerde coşkun şekilde karşıladı. Her yerden davetler geliyor, her il Köprülüyü ve C.H.P. li

ADEMHAN HÜR!

Ademhan Erzincan Hiltonda

İnsanların pirzola olmadığını ve kendilerine vuruldukça yumaşamadığını, bilâkis bazıların n azminin, iradesinin kuvvetlendiğini dünya aleme gösteren cefakâr basın mensuplarından Yusuf Ziya Ademhan geçen haftanın sonlarında tekrar hürriyetine ka vuştu. "Hayır" diyebilen insanların başında gelen Ademhan iki yazısında suç görüldüğü için tanı 16 ay S gün demir parmaklıkların ötesinde kalmıştır. Akisin eski yazı işleri müdürünün bu suç lardan biri "Başbakan Adnan Menderesi küçült düşürmek" tir. Menderes - Kılıçlıoğlu - Erim tarafından müştereken açılan dâvada man kere son iki zaten şikâyetine sebep görmemiş, ama Menderesin küçük düşürüldüğü hükmüne varmıştır. Ta lihin garip cilvesi: Asli Ademhan, Kılıçoğlu evi önünde tecavüze uğradığında kendisine samimi bir geçmiş olsun tel grafı çekmiştir.

Yusuf Ziya Ademhan cezasını Kemaliyede çekmiş, son bir kaç gün için Sıvasa nakledilerek oradan tahliye edilmiştir. Ademhanın 16 ay üç günlük çilesi kolayım dolmuştur. Asla., hürriyetten mahrum insanların ıstırabını anlayabilmek için, hürriyetin yokluğunu bizzat hissetmek gerekir.

Ademhan metanetinden hiç bir. kurtulamamıştır.

Ademhan hürriyete kavuşurken

AKİS in eski yazı işleri müdürü hangi ruh haleti i içinde bulunduğunu şu cümleyle anlatmıştır. "Demir gibi girdim çelik gibi çıkıyorum". Hakikaten genç Ademhan iradesi bilenmiş, halde serbest hayata avdet' etmiştir. Arkadaşımız kısa bir istirahatı müh teakip mecmuadaki işine yeniden başlayacak, böylece AKİS kıymetli bir elemanına kavuşmuş olacaktır.

arkadaşlarını çağırıyordu. Fakat vakit az, program genişti. Buna rağmen Köprülüyle arkadaşları Hürriyeti ve Demokrasinin hakikaten kalesi haline gelmiş olan ve adeta kaynayan Güney illerinde fikirlerini sık sik söylediler, halkı D.P. İktidarını değiştirmeğe davet' ettiler.

Yeni bir cephe

Onlar haftanın sonundaki pazar günü, sabahleyin Gaziantepteki bir kongrede beş bin kişiyi aşkın kalabalığa Hitap ederken" İstanbuldâ Taşlıkta bir adam nekahât devresine girmiş bulunan İsmet İnönüyü ziyarete geliyordu: Uzun boylu, dik yürüyüşlü, emekli asker edalı adam D.P. nin eski Bayındırlık Bakanı -bugünkü Tevfik İleridir!- Fahri Belendi. Fahri Beleni de, tıpkı Köprülü gibi, 1957 seçimlerinin arifesinde D.P. yi terketmişti. Ama şimdi o da omuzlarına bir vazifenin düştüğünü hissediyordu. C.H.P. yi bütün kalbiyle, samimiyetiyle ve gayretiyle destekleyecekti. Faal vazife almak istemediğinden C.H.P. ye girmesi bahis mevzuu değildi. Milletvekilliği de bir manâ ifade etmiyordu. Ama madem ki D.P. yi iktidara getirmek için çalışmıştı, şimdi vazifesi onu iktidardan çekip almaya yardım etmekti. Aşağı yukarı aynı tarihlerde Güneyi de Köprülü ve İstanbulda Fahri Belen ortaya yeni bir isim attılar: Milli Muhalefet Cephesi! Genç olan, dinamizmini muhafaza eden, faal vazife alacak kabiliyette herkes bu cephenin büyük kuvveti C.H.P. ye doğrudan doğruya katılacaktı. Nitekim bizzat Köprülünün *genç* ve kabiliyetli oğlu Orhan Köprülü şimdi C. H.P. nin İstanbul İl İdare Kurulunda çalışıyordu. Buna mukabil politikadan çekilmiş bulunan veya çekilmek niyetinde olan eski Demokratlar C.H.P. yi destekleyerek Millî Muhalefet Cephesini genişletecekler, vazifelerini tamamladıktan sonra gönül rahatlığı içinde köşelerine çekileceklerdi. Fahri Belen Taşlıktaki evin mütevazi kütüphanesinde kendisini dinleyen gazetecilere bu fikirleri açık ve kesin şekilde anlattı. Hiç kimse vazifeden uzak kalmamalıydı. Öyle bir anda bulunuyorduk ki, herkesin elinden geleni yapmasına lüzum vardı. Nitekim işte Fahri Belen, cepheye katılıyordu.

Böylece bu haftanın başlarında *V.C.* ye hiç benzemeyen ve mensuplarına -hem de karşılıksız- külfetten başka şey sağlamayan bir yeni cephe kurulmuş oldu. Cephenin, hususiyeti, mesleği politika olmayan veya politikadan uzak kalmayı tercih edenlerin desteğine malik bulunmasıydı. Nitekim gene aynı pazar günü, Etillerde açılan bir C.H.P. ocağında "mahallenin bir sakini" olarak ve mahallenin fikir haysiyetini ifade etmek üzere konuşan gençliğin sevgilisi Behçet Kemal Çağlar Milli Muhalefet Cephesi adım telâffuz ile kendisini bu cephenin bir eri ilan etti.

Hadiseli Kayseri seyahatinde yolda durdurulan Moto-Tren
Hani seyahat hürriyeti?

Hedef ortadaydı: *D.P.* nin iktidardan çekilip alınması, millet mukadderatının bugün D.P. nin başına geçivermiş ekibin elinden kurtarılması! Ortada olan yalnız hedef değildi. Cephede kullanılacak silâh da belli olmuştu: Rey! D.P. reyle iktidara gelmişti, reyle iktidardan gidecekti. Zaten bütün bir memleketin kalbur üstü insanları ve azimli vatandaşları bir müşterek cephede toplanacaklar da onlara karşı meşhur Çoruh şilebi mürettebatının sembolünü teşkil ettiği bir başka cephe mukavemet edecek! Haftanın başında, Köprülü, Belen gibi sevilen Demokratların, Çağlar gibi geniş tesire sahip şahsiyetlerin ve onların yanında sayısız C.H.P. temsilcisinin hafta tatilindeki faaliyeti duyulduğunda en imanlı D.P. liler bile partileri için yat borusunun çalmakta olduğunu anlamamazlıktan gelemediler.

Hukuk

Dizi dizi sanıklar!

(Kapaktaki hayalet)

Geçen haftanın sonundaki gün İstanbulda Adliye Sarayının kapısından çıkan bir grup genç adama her isim soyleteebilirdi, bir isim müstesna: Selahaddin Çetiner! Selahaddin Çetiner bir binbaşıydı. İnönünün maceralı Kayseri seyahati sırasında bu binbaşıya vazife verilmiş, binbaşı sonradan istifa etmişti. İstifanamesi de gazetelerde yayınlanmıştı. Hadisenin bu safhasında bir neşir yasağı gelmiş, o andan itibaren olup bitenleri açıklamak men edilmişti. Sadece, neşir yasağının metninden "Askerleri kanunlara karşı itaatsizliğe ve inzibat vazifelerini ihlâle teşvik" suçundan tahkikat açıldığı anlaşılıyordu.

Ama Adliye Sarayının kapısından çıkan genç adamların bu ismi bir. nevi tabu saymalarının sebebi başkaydı. Genç adamlar, gazeteciydiler. Her biri, İstanbulun en büyük gazetelerinden birini idare ediyor, onun yazı işleri müdürlüğünü yapıyordu. Cumhuriyetin temsilcisi oradaydı, Milliyetinki, Yeni Sabahınki, Dünyanınki, Vatanınki, Tercümanınki, hattâ Gece Postasınınki oradaydı. Adliye Sarayına bir basın toplantısında bulunmak için gitmemişlerdi. Savcılık kendilerini davet etmişti. Suçları "Askerleri kanunlara karşı itaatsizliğe ve inzibat vazifelerini ihlâle teşvik"ti! Bu vahim suçu Selahaddin Çetinerin istifanamesini yayınlamak suretiyle işlemişlerdi. Kapıdan çıkarken Selahaddin Çetiner ismini ağızlarına dahi almak istememeleri bu yüzdendi.

Fakat Selahaddin Çetiner, sadece İstanbul gazetelerinin yazı işleri müdürlerine oyun oynamadı. AKİS de, başka bir sebepten, ama Selahaddin. Çetinerle alâkalı olarak bir takımı çalışmalarının boşa gittiğine yan-. mak zorunda kaldı. Neşir yasağı son

dakikada kapak kompozisyonunun değişmesine yol açtı, Kayseriye kadar hususi surette giderek geniş malûmat toplayan bir AKİS yazarı bu malûmatı not halinde hususi arşivinde muhafaza mecburiyetini duydu, yazı işleri müdürü mecmuanın plânını hemen bir baştan ötekine tadil etti. Ee, neşir yasağıydı bu ve neşir yasağı peşin değil, gündelik gazeteler neşriyat yaptıktan sonra gelmişti! ,

Yeni tahkikatlar

Selahaddin Çetinerle alâkalı neşir yasağı bu suretle gazetelerin iç âlemini altüst ettikten bir kaç gün sonra gazeteler bulundukları mahallin Emniyet Birinci Şubesi marifetiyle yeni bir nefir yasağı kararı tebellüğ ettiler. Yasak, isimleri bir gün evvel manşetlerde neşredilmiş iki subayla alâkalıydı ve Ankara Garnizon Kumandanlığının Siyasî Mahkemesi tarafından alınmıştı. Tarihi 8 Nisan 1960 idi. 960/31 sayıyı tapıyordu, Karar aynen şuydu: "Askerleri kanunlara karşı itaatsizliğe ve inzibat vazifelerini ihlâle teşvik etmekten maznun K.K.K. -Kara Kuvvetleri Komutanlığı- subaylarından Kurmay Albay Kâmil Savaş ile Kayseri Yurtiçi Bölge. Kumandanlığı subaylarından Topçu Binbaşı Osman Özkoçak haklarında müsnet suçtan dolayı yapılmakta olan hazırlık tahkikatının seyrine müessir olacak mahiyette görülen her türlü, neşriyatın As. Mu. Us. K. nun 165/2 ve 5680 sayılı Basın Kanununun 30/2 nci maddelerine tevfikan menine karar' verdim." 6/7 Eylül hadiselerini takiben ilân edilen Örfi İdarenin meşhur komutanı Nureddin Aknozun tebliğlerindeki üslubu hatırlatan bir üslupla kaleme alınmış kararın altında "Adli Amir - S. Kaptan - Tümgeneral - Tümen Kumandanı" ibaresi vardı. Halbuki Selahaddin Çetinerle alâkalı yasak kararı Ankara Cumhuriyet Savcısının imzasıyla gazetelere tebliğ olunmuştu.

Gazeteler yasak kararlarının metinlerini büyük puntolarla yayınladılar. Metinler, havadisin ta kendisiydi. Böylece, açılmış bulunan tahkikatların mahiyetinden umumî efkâr malûmat sahibi oldu.

Yeni sistem

"Fakat ikinci nefir yasağının İstanbulda bazı gazetelere pek geç tebliğ edilmesi, meşhur "beyazlıklar"ın sütunlarda yeniden arzı cudam eylemesine yol açtı. Hakikaten, Akşam gazetesinin okuyucuları birinci sayfanın kenarında ve Aziz Nesinin fıkrasında "beyazlıklarda karşılaştılar. Birinci sayfanın kenarında ve Aziz Nesinin fıkrasında haklarında takibat açılmış bulunan -ve istifanameleri daha evvel yayınlanmış olan- Kurmay Albay Kâmil Savaş ile Topçu Binbaşı Osman Özkoçak bahis mevzuu ediliyorlar, onların hareket tarzı üzerine fikir yürütülüyordu. Neşir yasağı geldiğinde gazetenin baskısına geçilecekti. Yasak gelince baskı durduruldu, tehlikeli cümleler kazındı. Fakat yeni kalıp almak için zaman gecikmişti. Böylece, U--ak hadiselerinden beri unutulmuşa benzeyen "beyazlıklar" kendi kendine yeniden ihya oldu.

F. Rüştü Zorlu
Lütfen sadede...

Mamafih, haftanın sonunda bir çok gazeteci istim gibi arkadan gelen nefir yasağının ne kendilerini kurtarmak, ne de bir hadiseyi umumî efkârdan gizlemek vazifesini gerektiği gibi ifa edemediğinde müttefikti. Aksine, yasak kararları sadece meraklan bilemişti. Ne var ki bu merakı tatmin etmek gazeteler için artık kabil değildi ve normal olarak haberleri gazetesinde okuyan vatandaş şimdi ister istemez kulağını "Fısıltı Gazetesine verecekti.

Bunun ise kime kâr sağlayacağı, elbette ki meçhuldu.

Dış Politika

Kuru sıkı

Geçen haftanın sonunda bir gün B.M.M. Dışişleri Komisyonu üyeleri, uzun boylu, küçük başlı, seyrek sakallı bir milletvekilinin, incecik sesiyle şöyle haykırdığını' duydular: "Halk Partisi erkânının açıkça, memlekette bir karışıklık çıkarsa bu anlaşma gereğince Amerikalılar gene müdahale edecekler mi diye endişeye kapılmaları, Halk Partisinin memlekette böyle bir karışıklık çıkarmak hususunda kararlı olduğuna şüphe bırakmamaktadır." Bu milletvekili, D.P. nin bir vakitler pek meşhur, pek azametli Grup Başkanı Antalya milletvekili Dr. Burhanettin Onattan başkası değildi. O Burhanettin Onat ki, geçen haftanın sonundaki gün D.P. şeflerine sadakatini C.H.P. ni suçlandırmakla gösterirken, 1957 seçimlerinin arifesinde yoklama anlaşmazlıkları yüzünden Antalyadan çektiği bir telgrafla aynı D.P. den istifa ettiğini unutmuş, hattâ büyük bir hürriyet kahramanı edasiyle Vatan Gazetesine muhalif makaleler yazmağı vaad ettiğini bile hatırlamak istememişti.

B.M.M. Dışişleri Komisyonunda o gün Amerikayla imzalanan İki Taraflı -garanti- Andlaşması üzerinde görüşülüyordu. Bülent Ecevit, andlaşmadaki "endirekt tecavüz", "sübversif faaliyet" gibi mefhumlarla Hükümetin ne kasdettiğini öğrenmek istemişti. Bülent Ecevit meseleyi ve endişeyi açıkca ortaya koymuştu. "Sübversif faaliyet"in türkçesi "gizli ve yıkıcı faaliyet" demekti. D.P. Meclis Grubu, Perşembe günkü beşbuçuk saat süren toplantısından sonra yayınladığı tebliğde C.H.P. li "gizli ve yıkıcı faaliyette bulunmak" la suçlandırmıştı. Bu duruma göre, Bülent Ecevit öğrenmek istiyordu: Amerikayla imza edilen ikili andlaşmadaki bu "sübversif faaliyet"ten hükümet ne anlıyor, ne kasdediyordu? D.P. nin son Grup Tebliğinin "ışığında", andlaşmadaki bu ifade daha da ehemmiyet kazanıyordu. "Bu bildiriden sonra Bakanın bizzat Encümene izahat vermesi zaruret haline gelmiş"ti.

Antalyanın modern resim düşmanı milletvekili, D.P. Meclis Grubunun sabık Başkam Dr. Burhanettin Onatın C.H.P. ni açıkça suçlaması. işte Ecevitin bu konuşmasından sonra yapılmıştı. Ama ressam milletvekili Onat, gereken cevabı Ecevitten almakta gecikmedi. Ecevit anlattı ki, "C.H.P. ni memlekette karışıklık çıkarmak - sübversif faaliyette bulunmak-"la suçlamak boşunadır. Bilâkis, "C.H.P. memlekette karışıklık çıkmasını önlemeğe çalışan başlıca kuvvettir. Demokrasinin meşru yollardan gerçekleşmesi için uğraşmaktadır, Karışıklık ' çıkarmağa

-sübversif faaliyet- asla niyeti yoktur. Yalnız, karışıklıktan yani gizli ve yıkıcı faaliyetten hükümetin ne anladığı hususunda endişeler beslemek için ortada ciddi sebebler vardır."

Bilinen gerçek

Aslında C.H.P. milletvekillerinin bu konu üzerinde tekrar durmalarının sebebi, anlaşmanın manâsının ne olduğunu bilmemelerinden ileri gelmiyordu. Çünkü C.H.P. Andlaşmada bahsi geçen Eisenhower Doktrininin -ki bir Amerikan Kanunudur- bizzât Amerikan Hükümetince nasıl anlaşıldığını en yetkili ağızlardan en kesin bir şekilde öğrenmiş ve -aklın yolu bir olduğundan- kendi tefsir tarzıyla Amer kan resmi tefsir tarzının tıpatıp birbirine uyduğunu büyük bir memnunlukla müşahede etmişti. Hakikat şuydu ki, dünyanın her yerinde demokrasiye doğru gelişen hareketleri -içinden de olsa- sempatiyle karşılayan Amerika, Türkiyenin iç işlerine karışmamağa kat'i surette kararlıydı ve kendisine "karış!" diyeceklere Türkiyede milletlerarası komünizm, uğruna silâh çekecek, kimsenin bulunmadığını çok iyi bildiği cevabını vermeğe hazırdı. Nitekim Şubat başındaki müzakereler esnasında Andlaşmanın, "silâhsız" tecavüz hallerini dahi Amerikan garantisine dahil ettiği söylenerek, Amerikadan yardım talep etme hakkım D.P. ye verecek tefsirlerin Meclis Komisyonu huturunda Hükümet adına resmen yapıldığı sıralarda Amerikan Büyükelçiliğinin memurları derhal Hariciyenin yolunu tutmuşlar, Andlaşmanın da, Andlaşmanın dayandığı ve atıf yaptığı Eisenhower Doktrininin de hakikî manâsım hukuki metin okumasını bilmeyen ilgililere tedris etmek istemişlerdi de ilgili yüksek memur şöyle bir müddet diplomatik bir hastalığa tutuluvermişti! Aslında Muhalefetin Amerikadan yana en ufak bir endişesi yoktu. Fakat, bakalım, D.P. şefleri bir milletlerarası andlaşmayı hâlâ iç politikaya âlet edecekler raiydi?

Kurtuluş ricatte

Komisyon toplanıp daha çalışmalara başlamadan işin aslı meydana çıktı. D.P. iktidarı bu konuda bir ric'at -tafralı da olsa bir ric'at- yapmak sorunda olduğunu anlamıştı. Komisyonda zorlu Dışişleri Bakam önce hazır bulunmuyordu. Fakat, Dışişleri Bakanlığı İkinci Dairesinin yeni Umum Müdürü Kâmuran Acet her zamanki efendi haliyle, C.H.P. li Hamza Eroğluna Andlaşmanın "silahsız tecavüz" halleri diye bir? Şeyden bahsetmediğini açıkca söyledi. Komisyona biraz geç de olsa nihayet teşrif eden zorlu ise -filmdi Kâbil yolunu tutmuş olan- eski Umum Müdür Talât Benleri açıkça tekzip etmeyecek kadar vefa ve nezaket gösterdi ama, yine de münasip lisanla "silâhsız tecavüz" diye bir acayipliğin andlaşmada yer almadığnı ifade etmiş oldu. Gerçekten, zorlu Bakan "bu Andlaşma Eisenhower Doktriniyle Amerikan Hükümetine verilen salâhiyete dayanmaktadır. Biz bununla iktifa etmeliyiz" buyurdu. Halbuki Esenhower Doktrininin dolaylı veya dolaysız herhalde sadece "silâhlı" tecavüzden bahsettiğni artık öğrenmeyen kalmamıştı. Bakan ayrıca "Hükümet, dahili karışıklıkları kendi gücü ile bastıracak kudrettedir. Bunun için bir yabancı askeri müdahaleyi davet etmek aklından geçmez" demek suretiyle, C.H.P. nin andlaşmayı anlayış tarzını, zımmen de olsa, bir kere daha sineye çekmiş oldu. Gerçi, zorlu Baltan o gün hakikaten pek çalımlı bir günündeydi. Patlata patlata telâffuz etmeğe çalıştığı "iktidarımız, kahrütedmir, v.s. v.s." gibi pek tumturaklı lâkırdılar Burhaneddin Onatın da, Hükmet Bayurun da pek hoşuna gitmişti ama bütün bu tafralar, kuru sıkılar, zorlu Bakanın nihayet sadede geldiği hakikatini de gizliyemedi.

Böylece bir D.P. balonu daha iğneyle delinip foslayıverdi ve bazı çevrelerin Amerikayı D.P. hâmisi gibi gösterme manevrası ricat ile neticelendi.

Faruk Tunca
Ah şu basın!

İzmir

Sinirli bir adam

Uzun boylu, saçları hafifçe dökülmüş yakışıklı adam 0003 plâka numaralı siyah makam arabasının kapısını şoförünün müdahalesine lüzum kalmadan hışımla açtı. Önce sol ayağını ileriye doğru atarak hafifçe eğildi ve sonra sağ ayağıyla yeri hırsla tekmeleyip gıcır gıcır siyah otomobilinin içine kuruldu. Şoför marşa bastı, 0003 numaralı şahane otomobil yola revan oldu,

Hadise geçen haftanın başında bir gün İzmirde cereyan ediyordu. Sinirli adamın adı Faruk Tuncaydı. İzmir D.P. İl ve Belediye Başkam sıfatlarını taşıyordu. -Hiç olmazsa, şimdilik!- Her şey bir raporun gazete sahifelerinde yer almasıyla alevlenmiş ve gidişat yakışıklı Belediye Başkanını sinirlendirmişti. Rapor, Gümüşsüyü Askeri Hastahanesinin mühürünü taşıyordu. Mühürün basıldığı yerdeki tarih, raporun 19 Mart 1060 tarihinde tanzim edildiğini göstermekteydi. Muhtevası ise bir hayli enteresandı. İzmir Belediye ve D.P. İl Başkanının bir Psikonevroz olduğunu ifade ediyordu! İşte, kızılca kıyamet bu meşhur, meşhur olduğu kadar da enteresan raporun basının eline geçmesiyle koptu. İşleri tam yoluna koyduğu sırada yakışıklı Belediye ve D.P. İl Başkanının tepesini attıran bu insafsız, bu gaddar basının, raporu mal bulmuş mağribi gibi ortaya atıvermesiydi. Sayın Cumhurbaşkanının ve Beyfendinin İzmiri şereflendirecekleri bir sırada bu kabil dedikoduların şuyuu Tuncanın canını ziyadesiyle sıkmıştı. Ne yapıp yapıp buna bir çare; bulmak gerekiyordu.

Askerlik durumuna karşı bütün Türkiyenin ilgi duyduğu İzmirin saçları hafifçe dökülmüş, yakışıklı Belediye ve D.P. Başkam bu çareyi bulmakta gecikmedi. Çare şuydu: Bir basın toplantısı tertip etmeli ve gazetecileri bu hususta gereği kadar aydınlatmalıydı. Ne var ki Tuncanın basın toplantısı, bilinen basın toplantılarından bir hayli farklı oldu. Yakışıklı ve D.P. sever başkan, bu mühim toplantıya sadece bir gazeteci çağırmakla iktifa etmişti. O da, muteber iktidarın organlarından birinin belediye muhabiriydi. *Bir* müd-

det sonra bu tek muhabirli basın toplantısı ikinci bir muhabirin telefonla çağırılmasıyla ikili basın toplantısına inkilap edecekti.

Belediye binasının ikinci katında hususi kalem müdürlü, sekreterli ve lüks tefriş edilmiş Başkanlık odasında Faruk Tunca bir aşağı bir yukarı dolaşarak malûm beyanatını muteber iktidar muhabirine dikte etti, arada bir asabileşip elini adeta acıtacak şekilde masaya vurdu, kızdı, kızdı. Tunca, neler yapmıyacaktı, neler! Ne demekti bu Mili Savunma Bakanlığının halütavrı? Bir askerlik şubesinin yaptığı ufak bir yanlışlık nasıl olur da bir vatandaşı mutazarrır edecek raddeye vardırabilirdi ? Askerlik şubesinin kayıtlarında hata varsa, bunda Faruk Tuncanın ne günahı olabilirdi? Belediye ve D.P. İl Başkanı tabii ki hakkını arayacak, icap ederse işi daha da ileri götürerek Milli Savunma Bakanlığı aleyhinde Danıştayda dava açacaktı!

Muteber iktidar organlarının muhabirleri, sayın başkanın ağzından çıkanları, nefes almadan, harfiyen notlarına ithal ettiler. Ertesi günü Tuncanın bombası patladı.

Bombanın hikâyesi

Bomba patlamıya patladı. Ancak, bu, Tuncanın beklediği bomba değildi. Patlayan, İzmir teşkilâtını için için kemiren hizipçilik bombası oldu. Parti içinde yeni gruplar teşekkül etmişti. Bunlar her vesileyle Tuncanın istifasını istediklerini bildiriyorlardı. Genç Demokratların ekseriyetini teşkil ettiği bu gruplar, nihayet kat'i karara varabilmişlerdi. Karar, Tuncanın istifa fermanıydı. Artık bu lüzumsuz dedikoduyla D.P. nin İzmirde, hattâ Egedeki prestijini sarsmağa kimsenin ne hakkı ne de selahiyeti vardı. C.H.P. nin gün geçtikçe açılan ve açıldıkça yarışı büyük farkla kazanma şansı artan geniş nefesli ekibi karşısında böyle, falso vermek doğru değildi. Ama bütün imalara bütün ısrarlara, hattâ tazyiklere rağmen Başkan istifa etmiyor ve yakınlarına "kuvvetliyim" diyordu. Genç D.P. lilerin bütün ümidi Beyfendiydi. Ah, Beyfendi bir gelse herşey yoluna girecekti. Ah Beyfendi bu işe bir el atsa herşey düzelecekti. .

Fakat gençlerin ümitleri haftanın ortasında kursaklarında kaldı. 22474 numaralı telefon -D.P. İl Merkezine aitti- Beyfendiyle Sayın Cumhurbaşkanının İzmir seyahatini tehir ettiğini bildirince bütün ümitler farildi; Haber süratle ilçe, bucak ve ocaklara yayıldı. Hazırlıklar durduruldu. Halbuki 10 Nisan günü İzmirde bir

Kemal Hadımlı

Paratöner

bayram havası hüküm sürecek, kurbanlar kesilecek, sayın misafirler Egenin şanına lâyık bir merasimle karşılanacaklardı. Bütün bu, hazırlıkları idare eden Tuncanın üzüntüsü herkesten fazla . oldu. Tunca da genç D.P. liler gibi bu işi ancak Beyfendinin halledeceğine iman etmişti.

Genç demokratların öncüsü Kemal Damlapınar ve arkadaşları üzüntülerini Tunca kadar saklamakta muvaffak olamadılar ve hadisenin müsebbibi olarak Tuncayı ilân etmekte gecikmediler. Beyfendi tabii gelmezdi. Faruk Tuncanın askerlik işi henüz tamamiyle halledilmeden gelmesi doğru muydu? İsmi etrafında bunca dedikodu dolaşan bir İl başkanım koskoca Başbakan nasıl müdafaa edebilirdi ? Üstelik Alsancak, Faruk Tuncayı oldum olasıya sevmezdi. Ya kongrede bu mesele bahis mevzuu olursa ne cevap verilebilirdi? Zaten şu "Kervancılar" Alsancaktan çıkmamışlar mıydı?

Genç Demokratlar aynı minval üzere hadiseleri tefsir ederlerken, İl teşkilâtının yukarı kademesi de boş durmuyor, keserler nalınları kendi istikametlerinde yontmaya devam ediyorlardı. Meselâ Burhan Maner Beyfendiyle İstahbulda konuşmuş, kendisine tazimlerini sunmuştu. Ama dönüşte sesi sedası pek çıkmaz olmuştu. Bazı kimseler Manerin sessizliğini elinde bulundurduğu sekiz başkanlığa bir dokuzuncusunu daha ilâve edememesine yürüyorlardı.

Bakanlar İzmire gelip gitmişler İzmir mahreçli V.C. telgrafları radyolarda şaşaa ile ilân edilmiş, fakat ti ve Belediye başkanlığı için irade-İ sen ye çıkmamıştı.

Yıldırımlar, *yıldı*rımlar

Bütün bunlar olup biterken bir başka idareci, üzerine yıldırımları çekmekte devam ediyordu. İdarecinin adı Kemal Hadımlıydı. B.B. ve *D.P.* İl başkam Faruk Tunca ile arası bir hayli açık bulunan İzmir valisinin durumu da pek imrenilecek gibi değildi. Sanki D.P. nin İzmir teşkilatının bütün yıldırımları başına yağıyordu. Faruk Tuncanın taraftarları geniş bir kulis faalyetiyle Hadımlı aleyhindeki kampanyayı geliştiriyorlardı. Hadımlı bu hareketlere karsı mukabil taarruza girişmedi. Ne var ki İzmirliler kendilerine yeni bir Belediye Başkanı ve yeni bir Vali istemekte ısrar ediyorlardı. Ne kadar Tunca ile Hadımlı birbirleriyle iyi geçinmekte olduklarını etrafa yayarlarsa yaysınlar, aradaki gerginlik bir kere açığa vurulmuştu. Vali ile B.B. birbirlerini İzmirliler ise ikisini birden atlatmaya çalışıyorlardı.

Nitekim geçen haftanın ortasında perşembe günü İzmirden kalkan 11.45 uçağı 43 yasında ve henüz askerlik meselesi halledilmemiş bir adamı Ankaraya getiriyordu. Üzerinde deve tüyü, pırıl pırıl bej bir palto bulunan ve paltosuna son derece iyi giden benekli bir kaşkol bağlamış olan Faruk Tunca bu defa azimliydi. Ankara'da D.P. nin yüksek başıyla temas edecek, dertlerinin devasını mutlaka bulacaktı. Bu emniyet hissiyledir ki saçları hafifçe dökülmüş, yakışıklı İzmir D.P. ve Belediye Başkanı Faruk Tunca uçaktaki koltuğunda geriye doğru yaslandı Ve hostesin uzattığı portakal suyunu gülerek içti, bulutları seyre koyuldu. Bakalım hadiseler ne şekilde inkişa edecekti...

Ancak Tuncanın bilmediği bir nokta vardı: D.P. nin büyük başlarına Tuncadan da, onun askerlik meselesinden de, ismi etrafında dinmek bilmeyen gürültüden de gına gelmişti. Koca İzmir, incir çekirdeğini doldurmayan bir sebepten dolayı sarsılmış, Muhalefet daha fazla kuvvet kazanmıştı. Gerçi şimdi Tuncayı vazifesinden almak ta, almamak ta aynı derecede güç hale gelmişti. Ama kangren tedavi olunmadıkça hastalık mütemadiyen ilerleyecek, en sonda D.P. nin elinde İzmir diye bir şey kalmayacaktı.

Tuncanın askerlik meselesinin Tuncadan gayrı kimselerin de uykusunu kaçırmasının sebebi işte buydu.

B A S I N

Gazeteciler

Zincire bir halka daha

Geçen hafta çarşamba günü Ankara Toplu Basın Mahkemesinin, on dakikalık bir aradan sonra, çoğunlukla aldığı karar, Ulus Gazetesi Yazı İşleri Müdürü -halen Ankara Hiltonda bir başka basın suçundan cezasını çekmekte olan- Beyhan Cenkçi ile "'Kuklalar" romanının yazarı Oktay Verelin birer yıl hapislerine, üçer bin lira para cezası ödemelerine, Ulus Gazetesinin de bir ay müddetle kapatılmasına dairdi. Bu kara. a, hakim Adil Sanal muhalif kalmıştı.

Evlendiğinin onbeşinci günü cezaevine giren, ardında tazecik bir genç kadın bırakmak zorunda kalan, kendisi de Ömrünün yirmibeşinci baharını yaşamakta olan Beyhan Cenkçi, geçen hafta Çarşamba günü verilen ceza ile Ankara Hiltonun 32 aylık muteber misafirleri arasına katılmıştı. Cenkçinin suçu, Ulus Gazetesinde Oktay Verelin "Kuklalar" romanını tefrika etmesiydi. Romanın tefrikası bitmeden dava açılmıştı. Cenkçinin asıl anlıyamadığı nokta da buydu. Cenkçi diyor ki, roman bütündür. İyi veya kötü oluşu, bir romanda suç olup olmayışı, koskoca bir romandan alman bir kaç cümleyle belli olmaz. Romanın yapısını ortaokul sıralarında öğretirler. Derler ki, romanın başlangıç, düğüm, çözüm olmak üzere üç esası vardır. Bir romancı yazdığı romanın bütününde bir şeyler söyler. Birbirinden ayrılmaz, başlıbaşına hayatiyeti olmıyan bölümlerle konusunu işler. Peki, iş böyledir de, gazetede tefrika edilen, henüz ne şekilde, nasıl inkişaf edeceği bilinmiyen bir romanın her hangi bir tefrikasına dayanılarak nasıl dava açılır? Beyhan Cenkçinin anlıyamadığı nokta buydu. Üstelik, "Kuklalar" romanının tefrikasında "D.P. nin şeref ve haysiyetini kırıcı "lık suçu bulan savcı, romanda "hayalî bir takım şahıslar yaratılarak muhayyel idealistlerle konuşturulmak ta" olduğunu söylüyordu. Beyhan Cenkçi soruyordu "Muhayyel olduğu kabul edildiğine göre alınganlık neden? Suç olan nedir" Demek ki, haberlerden, . fıkralardan, makalelerden, karikatürlerden sonra, şimdi de sıra sanat eserlerine gelmişti. Artık, romancı da, şair de, hikayeci de, çilesini çekip yazdığı, yazacağı eserlerde bugünkü basın kanununu demoklesin kılıcı gibi başının ucunda hissedecekti. "Muhayyel" de olsa, yazdığı romanda, hikâyede kimseleri konuşturmıyacaktı. Cenkçi, "böylelikle diyordu, dünyanın hiç bir yerinde görülmeyen bir zihniyetle, Türkiyede ilk defa bir roman hakkında dava açılıyor, yazar ve yayınlayan mahkeme huzuruna getiriliyor. Tarihte, D.P. devrinde bir roman yüzünden yazar ve yayınlayan hakkında bile dava açılmıştır diye yazacaktır."

Beyhan Cenkçi, cezasının 32 aya çıkışından o kadar müteessir değildi. Ama suçsuz olduğuna, inandığı bir davayı savunduğuna ve hele bu "Kuklalar" romanının konu olduğu davada bütün bütün suçsuz olduğuna kaaniydi. Mahkemedeki savunması, inanmış bir kişi olarak, eh ağır suçlar altında ezilmek istenmesine rağmen nasıl güvenli, nasıl dik başlı, nasıl hakkından emin olduğuna mükemmel bir belgeydi. Bu inançladır ki, Cenkçi "Muhterem Heyet, muhtemel maddî, manevî ve siyasî baskılara direnerek vereceğiniz karar, çocuklarınıza bırakacağınız en büyük miras olacaktır. Bugün vereceğiniz kararla D.P. devrinde, bir kara damganın edebiyat tarihine vurulmasına sizler engel olacaksınız. Batı devletleri seviyesine gelmeğe çalışan Türkiyede sanata da büyük alınganlıklar, küçük kaprisler yüzünden darağaçları kurmak hür dünyada yeni istifhamların doğmasına sebeb olacaktır. Kararınız her ne şekilde olursa olsun muhterem olacaktır." diyordu.

Beyhan Cenkçi, mahkemeden Cezaevinin arabasına binerken boynunda taşıdığı mahkûmiyet zincirine 12 aylık bir halka daha ilâve edilmişti. Ankara Hiltona 32 aylık bîr mahkum olarak döndü. Sakin ve güvenliydi. İradesinde en küçük bir sarsılmışlık görünmüyordu. Mahkeme salonunu boşaltan kalabalığın başı yerdeydi. Bütün suçu bir romanı tefrika etmekten ibaret olan. üstelik roman bitmeden açılmış bir davada mahkûm olan Beyhan Cenkçinin başı dik, alnı aktı.

Cenap Çetinel

Piyango vurdu!.

Beyhan Cenkçi

Başını eğmeyecek

Yeni davalar

Gene geçen Çarşamba günü, Ankara Toplu Basın Mahkemesi Ulus Gazetesi aleyhine açılmış iki davaya daha baktı. Bu davaların sanıkları da Ulus Gazetesinin yazı işleri müdürü Cenap Çetinel ile fıkra yazarı Emil Sandalcı idi. İlk dava, Sandalcının "K. Aygün ve Politikada Samimiyet" adlı fıkrası için açılmıştı. Aygünü küçük düşürücü yayın yapıldığı iddia ediliyordu. İkinci davada Cenap Çetinelin hem yazar hem yazı işleri müdürü olarak aleyhine açılan, Ulus gazetesinin "Ciddiyet" adlı mizah sayfasında çıkmış "Dördüncü Kürk" adlı fıkraydı. Dava, D.P. nin bir numaralı nutukçusu, D.P. Genel İdare Kurulu Üyesi, Bayındırlık Bakanı Tevfik İlerinin muvafakatiyle açılmıştı.

Kendisinden önceki yazı işleri müdürlerinin akıbetini yakından bilen Cenap Çetinel, şimdiden muhtemel bir Ankara Hilton misafirliği için gerekli hazırlıkları yapmaktadır.

Son Kayseri olayları, gazeteler aleyhine yeni davalar açılmasına da sebep oldu. Ulus ve Yenigün aleyhine, bu olaylar ile ilgili istifalar dola» yısıyle yeni davalar açılmıştır. Bu havadisleri yayınlayan İstanbul ve İzmir gazeteleri aleyhinde de aynı şekilde dava açılması beklenmekte-

İKDİSADİ VE MALİ SAHADA

Yardım

Dostlar alışverişte görsün

Kayseri olaylarının tepkileri arasında geçen hafta içindeki bir olay halk efkârının dikkatinden kaçtı. Batı Almanya Hükümetinin Türkiyeye 60 milyon dolarlık kredi verdiği haberini, iktidar borazanları bile gereken ölçüde duyuramadılar.

Aslında verilen kredi 50 milyon dolar değildi, 35 milyon dolardı. Bu 35 milyon dolarlık kredi tam manasıyle mali bir krediydi. Yani Türk Hükümeti bu krediyi önceden tesbit edilmiş muayyen sahalara, mesela muayyen bazı yatırımlara tahsis etmeğe mecbur tutulmamıştı. Zaten D.P. İktidarının bu krediyi yatırım ihtiyaçları için kullanmağa hiç mi hiç niyeti yoktu. Bu seçim arifesinde yatırımı" kim düşünürdü? Kredi daha çok bazı yedek parça ve ham maddeler gibi sermaye istihlâki mallarına ve alelade istihlâk mallarına tahsis edilecekti. Bu suretle, tam seçim sırasında piyasaya geçici ve nisbi bir ferahlık getirilmek istenecek, halkım gözü böylelikle boyanacaktı. Ancak, bu göz boyama işinde dahi D.P. iktidarının ne dereceye kadar başarılı olacağı belli değildi.

Bunun sebebi nedir? 4 Ağustos 1958 de iktisadî istikrar programı' ilân edilirken yılda 625 milyon dolarlık bir ithalât yapılacağı en resmî ağızlardan söylenmişti. Halbuki, Ağustos 1958 başından Temmuz 1959 sonuna kadar ancak 334 milyon liralık ithalât yapılabilmiş, 1959 takvim yılı içinde ise ithalâtın yekûnu 438.700.000 doları geçmemişti. Bunun bellibaşlı sebebi iktisadi istikrar programının ilânı sırasında yapılan ihracat tahminlerinin gerçekleşememesidir. Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı -OECE- ve Milletlerarası Para Fonuyla -FMI- 1958 Ağustosundan önce yapılan görüşmelerde 400 milyon dolarlık ve aynı teşekküllerle 1959 da yapılan temaslar sırasında da 450 - 500 milyon dolarlık bir ihracat yapacağımıza dair tahminler ileri sürülmüştü. Geçen sonbahar aylarında Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen de 400 - 440 milyon dolarlık tahminleri -artık bu tahminlerin gerçekleşemeyeceğinin kolaylıkla anlaşılabileceği bir devrede- tekrarlamaktan kendisini alamamıştı. Fakat, ihracat 1959 içinde 355 milyon doları geçemedi. Bu suretle ihracattan, sağlanan dövizlerin ortalama 1/3 Ünün dış borçlarımızın tediyesine hasredildiği düşünülecek olursa, ithalât seviyesinin tahminlerin çok altında kalmasındaki sebeb kendiliğinden anlaşılır. 4 Ağustos 1958 de iktisadî istikrar programım desteklemek üzere Birleşik Amerika ve OECE Devletleri tarafından verilen olağanüstü krediler -223 milyon dolar- ile dahi normal ithal, ihtiyaçlarımızın karşılanamayışının sebebi ise, ihracatımızın gelişmemesi ve dış borç yükünün fazlalığıdır.

Hayrettin Erkmen
Her işin başı: Basiret

Aldatmacanın sonu

Şimdi, bu olağanüstü kredilerin son kırıntıları da tüketilmiş ve Merkez Bankasında transfer güçlükleri yeniden başlamıştır. Öte yandan, OECE Devletleri, D. P. İktidarının istikrar programını tatpik edişinden hiç memnun değildirler. Gözü gören herkes, mevcut istikrarın sadece satıhta olduğunu, para hacmindeki artış hızının yavaşlatılması, kredilere sert plâfonlar konması sayesinde temeldeki bozukluklavın şimdilik satha çıkmasına meydan verilmediğini anlamak tadır. Ancak, temel bozukluklar giderilmeden Türk ekonomisinin gelişme yoluna girmesine imkân yoktur. 4 Ağustos 1958 den beri de temel ıslahat yolunda D.P. iktidarı iki büyük fırsat kaçırmıştır. Bu fırsatlardan biri, iktisadi devlet teşekküllerinin ve diğer âmme müesseselerinin ıslah edilmesiydi. Halbuki, aradan geçen iki yıla yakın zaman içinde bu konuda hiçbir şey yapılmamıştır. Diğer fırsat ise, 'bilhassa ihracatı arttıracak veya ithalâttan tasarrufu mümkün kılacak bir yatırım plânının bir an önce ortaya konup tatbikine girişilmesi idi. 4 Ağustos 1958 de D.P. İktidarı böyle bir programı yapacağım OECE ye karşı taahhüt de etmişti. O zamandan beri bu konudaki tek faaliyet, meşhur Hollandalı plânlama mütehassısı Prof. Tinbergen'in bu iş için Türkiyeye davet edilmesi olmuştur. Gerçi, Tinbergen Ankaraya gelmiştir. Ama yapabildiği tek iş, Ortadoğu Teknik Üniversitesinde konferans vermekten ibaret kalmıştır. Bu durumda, kısa bir zaman içinde ihracat gelirlerimizi arttırmak, bu suretle ithalâtımızı da asgarî ihtiyaçlarımızın seviyesine çıkarmak, için elle tutulur hiçbir ümit mevcut değildir Seçimci iktidar için tek çare olarak yine dostlara baş vurup kredi istemek kalmıştır. Ancak OECE'deki dostların büyük çoğunluğu, iki yıl önce yemin kasem edilip verilen taahhütlerin en köklülerinin tutulmadığını gördüklerinden, tekrar olağanüstü krediler vermeğe niyetlenmemişlerdir. Birleşik Amerika ise artık yoğurdu üfleyerek yemek lüzumuna inanmış, Türkiyede iktidarla muhalefet arasında taraf tutmak gibi -haklı veya haksız fakat- çok ağır ve halk içinde yer etmeğe başlayan bir ithamın -meselâ Kübada olduğu gibi- üstüne sıçramasından çekindiği için, seçim havası devam ettikçe Türkiyeye olağanüstü hiçbir yardımda bulunmayacağını münasip şekilde bildirmiştir.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA.

Bu duyumda, geriye Türk piyasasına hâkim olmak isteyen ve Doğu - Bati münasebetleri konusunda kendi fikirlerine yakın gördüğü fikirlere sahip herkesi -İspanyada dahi olsa- tutmaktan çekinmeyen Batı Almanya, -daha doğrusu İktisat Bakanı Prof. Erhard değil, siyasî gayelerim iktisadî icabların daima üstünde tutan Başbakan Adenauer- Türkiyeye "ufak" bir kredi verilmesini neticede münasip görmüştür. Dış yardım işleriyle uğraşan Devlet memurlarının sadece en sekilerinden değil, aynı zamanda en akıllılarından birisinin dediği gibi "Canım, biz Almanlardan kredi falan koparmadıkki! Onlar bize bunu verdiler. Biz de aldık." sözleri bu işde de hakikatin tam ifadesi olmuştur.

Adenauer cikleti

Gerçekten, Ankaraya kadar zahmet edip D.P. iktidarına sadece 20 milyon dolarlık Hermes garantisi teklif eden Büyükelçi Lahr, iktisadî mülâhazalardan çok siyasî haysiyet mülahazalarıyla karşılanmış ve Adenauer Cenapları -Amerikalıların bu konudaki hareket tarzını acırı dürüstlük saydığı ve aslında halk denilen şeye fazla kıymet vermeyen bir miz'acin körlüğü içinde bulunduğu için- 50 milyon dolarlık kredi isteyen D.P. Hükümetinin bu talebinin 35 milyonluk kısmının israf edilmesine ve zater teklif edilmiş olduğu için 15 milyonluk Hermes garantisinin de buna ilâve edilmesine nihayet hüküm buyurmuşlardır. 4 Ağustos 1958 de alınan 223 milyon dolarlık olağanüstü kredilerin yanısıra -ki bu krediler iki yıl süreyle kullanılmıştır- 35 milyon dolarlık bu sinek siklet yardımın Türk piyasasına önümüzdeki yıl pek büyük bir rahatlık getiremeyeceği açıktır.

Şimdi, Alman Hükümeti bu 35 milyon dolarcık için dahi OECE Konseyinde büyük tenkitlere hedef tutulacaktır. Çünkü, OECE Konseyinin, Türkiyeye bundan böyle; yapılacak yardımların -ki bu yardımlar artık sadece kredi şeklinde olacaktır, zira Birleşik Amerika dahi Türkiyeye hibe vermekten vazgeçmiştir- ancak Konsey tarafından çok taraflı bir şekilde kararlaştırılarak verileceğine dair bir kararı vardır. Bu durumda yeni yardımlar, pak tabii olarak, istikrar programının köklü bir şekilde yerleşmesi için alınacak tedbirlerin ve yeni yatırım plânının memnuniyet verici olmasına- bağlı kalıyordu. Bu tedbirler alınmadığına göre, OECE Konseyi de yeni yardımlara pek taraftar görüşmeyecekti. Bu tenkitler karşısında Batı Almanyanın savunması ise, verilen kredinin çok az olduğu, 35 milyon dolarlık krediyle satın alınacak malların bütün OECE bölgesi içinden satın alınabileceği, sadece 15 milyon dolarlık Hermes garantisinin Almanyadan ihraç edilen mallar için bahis konusu olduğu, bunun da normal bir muamele sayılacağı merkezinde toplanacaktır. Fakat, bu kredi işini savunanların üstünde duracakları en önemli nokta, Türkiyede transfer güçlüklerinin tekrar başlamasını önlemek lüzumunu belirtmek olacaktır.

Ancak, 35 milyon dolarcık transfer güçlükleri ancak kısa bir müddet geciktirilebilecek ve bu yeni kredi de Türkiyenin 1970 yılma kadar yüklendiği 1.386.000.000 dolarlık dış borç yüküne eklenecektir. Sırf bu, sadece yeni malî kredilerin Türkiyenin ihracatını ve ithal kapasitesini arttırma davasını halledemiyeceğini göstermeğe yetse gerektir.

Ya bu 35 milyon dolarcık da tükenince ne olacaktır? Bir yandan, ufukta heyula gibi hızla yaklaşan yeni iktisadî sıkıntıların korkusu, öbür yandan -hele Kayseri olaylarından sonra- Milletin ilk seçimde kendilerini iktidardan düşüreceğini görüp, düşme anını imkân nisbetinde geciktirmek için çare aramak, Seçimi geciktirmek, heyulanın kucağına düşmeği, geciktirmemek ise iktidar koltuklarım bir süre önce terketmeği gerektirecektir. İşte, D. P. şimdi iki cami arasında kalmış binamaz gibi ne yapacağım şaşırmış beklerken, bu 35 milyon dolarcığı ağzında sakız yapıp çiğnemekten başka hiçbir teselli yolu kalmamıştır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

İngiltere

Düşman Müttefikler

"De Gaulle mağrur, soğuk ve azametliydi."

Bu satırlar İkinci Dünya Harbinden İngiltereyi ve bütün Hür Dünyayı zaferle çıkaran büyük Devlet adamı Sir Winston Churchilll'in hatıratından alınmıştır.

Geçen haftanın ortasında alaca karanlıkta Londranın sakin bir sokak dibinde Hyde Park Gate'de, kahverengi uzun bir otomobil durdu. İki katlı tuğladan yapılmış bir evin kapısını Muhafız Çavuş Edmond Murray koşarak açtı. Otomobilden bütün "azametiyle" Fransa Cumhurbaşkanı ve Fransız Topluluğu Başkanı General Charles de Gaulle, yanında refikası olduğu halde indi. Kapı Önünde toplanan halk, kuvvetli bir İngiliz şivesiyle fransızca olarak "Vive de Gaulle!" -Yaşa de Gaulle!- diye bağırırken Büyük Charles'in mesut bir edayla yavaş adımlarla ilerlediği görüldü. Tam o anda kapıda şişman, babacan, çıplak başlı, yanakları sarkık ve alt dudağı yana yatmış çok ihtiyar bir adam göründü. Kalabalık arasından bir polis memuru "bu bizim ihtiyarın dünyada kapı eşiğinden karşıladığı adanı pek azdır" diye söylendiği duyuldu. "Bizim ihtiyar", Birleşik Krallığın sabık Başbakanı ve Meclisler Meclisinin en yaşlı üyesi -85 yaşındadır- Sir Wiuston Churchill'den başkası değildi. Lady Churchill bir az arkasında duruyordu. O anda kalabalık büyük bir coşkunlukla, İngilterenin yaşayan en büyük kahramanını alkışlamağa başladı. Churchill, an'anevî "V" işaretiyle halka kısa bir selâm verdikten sonra, kendisine doğru gülümsiyerek gelen Büyük Charles'ın elini samimiyetle, uzun uzun sıktı. Biraz sonra Başbakanlar Başbakanının kütüphanesindeki şöminenin önünde İngiltere ile Fransa buluşmuşlardı.

Gerçekten, belki de bütün tarihi boyunca hiçbir Devlet Başkanının ziyareti, İngiltere için, General de Gaulle'ün ziyareti kadar hissi olmamıştı. İngiliz halkının ne dış politikasından, ne de hürriyet anlayışından memnun olmadığı General de Gaulle'e karşı bu kadar büyük bir sevgi gösterebileceğini tahmin eden tek kişi yoktu. Gerçi, İngilterenin protokolün ve merasim usûllerinin zirvesinde olan memleket sıfatiyle misafirine en büyük şerefleri bahşedeceğinden herkes emindi. Nitekim, General de Gaulle, Fransız Hava

General de Gaulle

Buckingham'da bir Fransız

Kuvvetlerine ait bir Caravelle'den Gatwick hava meydanında indiği anda kendisini pek Zarif Majesteleri adına Kent Düşesi karşılıyordu. Daha sonra Londranın meşhur Victoria Garında başta Kraliçe Elizabeth II ve kocası Prens Philip olmak üzere, Ana Kraliçe, Prenses Margaret, Gloucester Dük ve Düşesi, Başbakan MacMillan, Muhalefet Lideri Gaitskell, Hükümet üyeleri ve Londra Belediye Başkanıyla Kraliyet Sarayı memurları tarafından karşılandı. General de Gaulle ve Kraliçe Elizabeth II, dört çift beyaz atın raksederler adımlarla çektiği tarihi yaldızlı Saray arabasının içinde Londra caddelerini geçerek Buchingham Sarayına geldiler. Yollar, rengârenk üniformalarıyla selâm resmini ifâ eden askeri birliklerle doluydu. Bandolar, meydanlarda eski Fransız ve İngiliz marşları çalıyordu. Her şey işte o anda değişiverdi. İngiltere halkı, "tarih"le bu kadar ağırlaşmış bu hava içinde, birden şövalyelik gelenekleriyle doldu, taştı ve 1940 daki ağır yenilgiyi kabul etmeyerek Fransanın şerefini ayakta tutan ve Entente Cordiale'e sadık kalmasını bilen o mağrur adamı candan alkışlamağa başladı. Hiç kimse, Fransadan bu kadar ayrı kültür ve karaktere sahip olan İngiliz halkının, üstelik, büyük siyasî anlaşmazlıkların iki milleti gitgide ayırdığı bir sırada, Fransayla bu kadar müşterek şeyi olduğunu, Fransada bu kadar çok sevilecek, bağra basılacak değerler bulduğunu tahmin edemezdi. Bunu tahmin edemeyenlerin başında belki de bizzat de Gaulle geliyordu. Nitekim, ertesi günü Westminster'de ve Birinci Dünya Harbinde Fransız ve İngiliz Ordularını zafere götüren büyük Fransız Mareşali Foch'un heykeli önünde, her türlü protokolü unutarak halka karışıyordu. Umulmayacak şey, Gatvvick'te Hain Albion'un soğuk ve sisli toprağında Marseillaise'i gururla çınlatmanın verdiği haz içinde gözleri yaşaran de Gaulle'ün bu sefer, bu içten gelen sevgi gösterileri karşısında da kendini tutamamasıydı, de Gaulle, halktan uzanan sayısız elleri sıkarken, gözleri yaşlı, İngilizce "Thank you! Thank you!" diye teşekkür ediyordu.

Doğrusu istenirse, bu ziyaret tam zamanında yapılmıştı. İngiliz - Fransız münasebetlerinin hakikaten bir hayat şırıngasına ihtiyacı vardı. Müşterek Pazar meselesi iki memleketin arasım gün geçtikçe hızla açmaktaydı. İngiltere, Müşterek Pazara girmeği reddediyordu. Mr. MacMillan son Washington seyahatinde kendisine bu yolda tavsiyede bulunan Başkan Eisenhower'e de red cevabı vermiş, İngiltereyi Batı Avrupadan tecrit etmek isteyenlerden acı acı bahsetmişti. İngiltere işin başında Müşterek Pazarın aleyhinde değildi. Fakat, aynı zamanda, Müşterek Pazar üyelerinin, Batı Avrupanın öbür memleketleriyle birlikte bir Serbest Mübadele Bölgesine girmelerine taraftardı. Serbest Mübadele Bölgesi üyeleri kendi aralarındaki gümrük duvarlarım kaldıracaklar, ancak dışarıya karşı farklı tarifeler tatbik edebileceklerdi. Halbuki, Müşterek Pazar üyelerinin dışarıya karşı tek bir tarifesi olacaktı, İngiltere, İngiliz Milletleri Topluluğuna mensup memleketlerle ticaretinde tatbik ettiği tercihli sistemi böylelikle mu-

Kraliçe Elizabeth II
Zarif ev sahibesi

hafaza edebilecekti. Ancak, Commonwealth menşeli malların Serbest Mübadele Bölgesindeki kolaylıklardan istifade ederek Müşterek Pazar bölgesine girmesini önleyecek garantiler de teklif ediyordu. Fransa bu garantilere rağmen, Serbest Mübadele Bölgesi tasarısını baltaladı, bunun neticesinde de Batı Avrupa ikiye ayrıldı. İngiltere, ister istemez, Müşterek Pazar karşısında kendi pazarlık kudretini arttırmak ve müzakere yoluyla bazı tâvizler koparabilmek maksadiyle diğer yedi Avrupa Memleketini bir araya getirdi ve -küçük- Serbest Ticaret Bölgesini kurdu. Şimdi ise, Müşterek Pazar Komisyonunun Alman Başkanı Prof. Hallstein Müşterek Pazar içersinde gümrük birliğini» kurulmasını hızlandırmak için yeni bir plân hazırlamıştı. Bu plan, Batı Almanyada Dışişleri Bakanlığında desteklenirken İktisat Bakanı Prof. Erhard'ın mukavemetiyle karşılaşıyordu. Fakat, Başbakan Adenauer'in, plânı esas itibariyle tasvip ettiği, ancak bunun tatbikini İngiltereye karşı Zirve Konferansı sırasında -kendi görüşlerine daha yakın görüşler savunması için bir baskı silâhı olarak kullanmak üzere- geciktirdiği biliniyordu. Hallstein plânına göre, Müşterek Pazar üyelerinin aralarındaki gümrük duvarları önümüzdeki Temmuzda kattırılacak, bütün Müşterek Pazar Devletleri dışarıya karşı müşterek gümrük tarifesini tatbik etmeğe başlayacaklardı. Halbuki bu tarife, sadece Fransanın gümrük tarifesini bir miktar indiriyor, başta Batı Almanya olmak üzere diğer üyelerin [gümrük tarifelerini dışarıya karşı geniş ölçüde arttırıyordu. İngiltere bundan büyük zararlar görecekti. İngiliz ekonomisinin dengesini muhafaza edebilmesi ise, İngiliz mâllarının rekabet imkânlarım Müşterek Pazar memleketlerinde muhafaza edebilmesiyle mümkündü. İngilterenin kendisini bu kadar büyük zararlara sokabilecek bir teşebbüsün kuvveden fiilen çıkması karşısında hareketsiz kalması imkânsızdı. Nitekim, İngiliz resmi şahsiyetleri, bunun sonucunun Batı Avrupanın iki ayrı siyasî zümreye bölünmesi olacağını açıkça söylüyorlardı. Bu zümrelerden İngilterenin başında bulunacağı Yedilerin ise, Sovyetlerle anlaşmak bahsinde daha ileri adımlar atacağı muhakkaktı. İngiltere Başbakanı MacMillan, Başkan de Gaulle'le son Londra görüşmeleri sırasında İngilterenin böyle bir ayrılmayı asla arzulamadığını, kaldı ki bu ayrılma gerçekleşirse, Altılar zümresi içinde Fransanın Batı Almanyanın iktisadi hâkimiyeti altına düşeceğini ve bunun, neticede siyasî hâkimiyeti de beraber getireceğini hatırlattı. De Gaulle bu hatırlatmalara açık cevaplar vermedi. Ama, Büyük Charles herşeye rağmen Fransız dostluğunun İngiliz Milletinin kalbinde yaşadığını görmüştü. Bu müşahede, belki de Yedilerle Altılar arasında bir uzlaşmanın başlangıcı olabilecekti.

Kıbrıs

Hortlayan Ruh

"Başpiskopos Makarios, Dr. Fazıl Küçük ve İngiltere Sömürgeler Bakanlığı Siyasî Müsteşarı Mr. Julian Amery arasındaki görüşmeler -bilinmez- kaçıncı defa kesildiği bir sırada, tam 1 Nisan günü Türk Cemaati bir Nisan Balığıyla karşılaştı. Nisan Balığı, Başpiskopos Makarios Cenaplarından geliyordu.

Müstakbel kara cübbeli Cumhurbaşkanı, tam 1 Nisan günü, EOKA canavarlığının başlamasının beşinci yıldönümü münasebetiyle 5 bin kadar serseriyi EOKA üniformaları içinde Etnarklık binası önünde toplamış, onlara bir nutuk çekmişti. Başpiskopos bu nutkunda, Zürich ve Londra Anlaşmalarının Kıbrıs Rumlarının bütün milli emellerini tatmin etmemekle beraber, yine de iyi Anlaşmalar olduğunu, şimdiki halde Türk Cemaatiyle barış içinde birlikte yaşayarak bu Anlaşmaları tatbik etmek gerektiğini söylüyordu. Fakat, Başpiskopos Cenaplarının bir cümlesi ne onu çılgınca alkışlarken, "Zoti Makarios" Zoti Dighenis!" -Dighenis, General Grivas'ın savaş adıdır- diye çığrışan palikaryaların, ne de bu ne idüğü belirsiz topluluğu hayretle seyreden Kıbrıslı Türklerin dikkatinden kaçmadı. Başpiskopos şöyle demişti:

"Millî mücadeleler asla son bulmaz. Sadece, aynı şiddet ve cevheri muhafaza etmek suretiyle şekil değiştirir."

Bu sözleri işiten herkes, kara cübbeli tedhişçi papazın ne demek istediğini iyice anladı. Makarios, Londra Anlaşmalarıyle bağımsızlığını muhafazaya mecbur edilen Kıbrıs Cumhuriyeti için bağımsızlığın sadece bir merhale sayıldığını, Kıbrıs Rum Cemaatinin nihaî gayesinin Yunanistanla birleşmek olduğunu, bunun için de yapılan mücadelenin sadece şekil değiştirdiğini söylüyordu. Nitekim, "Alithia" adlı bir Rum varakının başyazısını okuyanların bu kotluda en ufak bir şüphesi kalmayacaktı. Bu başyazıda aynen şöyle deniyordu: "Kıbrıs Rum halkı yan gelip rahat etmeyecektir. Bahusus ki Zürich ve Londra Anlaşmaları bizim için bir son değil, bilâkis arzumuz hilâfına kabul ettirilmiş geçici bir durak ve yeni millî kazançlar için bir hareket noktası teşkil etmekte-

Makarios
Ne hayal, ne hayal...

Rauf Denktaş
Tesanüde doğru

dir. Atalarımız, "Eldekine razı ol! Fakat, daha iyisini iste!" derlerdi. Kıbrıs Rum halkının mücadelesi bitmemiştir ve yarın için parolası işte bu olacaktır. Bu mücadele tam hürriyet olan nihaî gayesine ulaşmadıkça sona ermeyecektir. Kıbrıs Rum halkının gayrı meşru hal çarelerine ilânihaye tahammül edeceğini sananlar, sefilane bir şekilde aldanmaktadırlar." Tabiî, "Alithia" nın kasdettiği "tam hürriyet"in "Enosis"ten başka bir şey olmadığını anlamak için falcı olmağa lüzum yoktu.

Fakat, iş bununla bitmemişti. Başpapaz Cenapları, aynı zamanda, İngiltereye karşı korkunç tehditler savuruyordu. İngiliz üslerinin mesahası konusunda kendi teklifleri kabul edilmezse, Başpapaz, Kıbrıs halkını İngiliz idaresine karşı sivil itaatsizliğe teşvik edecek ve kendi başına Kıbrıs Cumhuriyetini ilân edivere-cekti!

Kırk yılda bir

İş karıştırma mütehassısı kara papazın demeci Lefkoşedeki Türk mahallesinde bir yıldırım hızıyla yayıldı ve o ana kadar müstakbel Cumhurbaşkanını "idare" etmeğe çalışan müstakbel Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Küçük, ilk defa, Türkiye Başkonsolosu Vecdi Türele danışmadan bir iş yaptı: bir beyanat yayınladı. Dr. Küçük, -kendisi- nadiren yerinde laf eder- bu pek yerinde beyanatında şöyle diyordu:

"Makarios'un Rum halkını sivil itaatsizliğe davet edeceğini bildiren demecini nefretle karşılıyorum. Bu davet, Zürich ve Londra Anlaşmalarını baltalamaktan başka bir şey değildir. Türkler Enosis'e eskisi kadar aleyhtardırlar. Makarios'un, Rumların Enosis için başka şekilde çalışacakları yolundaki sözleri Türk Cemaati arasında büyük endişe uyandırmıştır. Bütün bu beyanlar, yapılmakta olan müzakerelerin de müsbet bir neticeye ulaşması ihtimallerini maalesef, azaltmıştır. Bu tarz ültimatomlarla uzlaşmaya varılabileceği düşünülemez. Bu durumda, Ada üzerine tekrar şüphe bulutları çökmüştür. Türk Cemaati Zürich ve Londra Anlaşmalarına kat'i surette sadıktır. Bu Anlaşmaların muhafaza edilebilmesi için, Makarios'un son demecinden sonra, Türk ve Yunan askeri birliklerinin Kıbrısa çıkması kesin bir zaruret haline gelmiştir. Türk Cemaatinin Zürich ve Londra Anlaşmalarını olduğu gibi tatbik etmek ve bunu yaparken Anlaşmaların yapıldığı ruh haleti içinde Rum toplumu ile işbirliği yapmak niyetinde olduğunu bir kere daha teyit ederim. Bununla beraber, Zürich ve Londra Anlaşmalarına yeni kampanyalar için bir tabya nazarıyla bakanlarla işbirliği yapamayacağımız anlaşılmalıdır. Anlaşmalar bir bütün olarak veya kısmen, bu şekil konuşmalarla baltalandığı takdirde, Türk Cemaatinin bunun yaratacağı neticelerden herhangi bir mes'uliyet kabul etmeyeceğini bütün ilgililere hatırlatırım."

Dr. Küçük, bu demecini, Makarios'la Amery'yi uzlaştırmak için ortaya attığı bir uzlaştırma teklifinden birkaç gün sonra yapıyordu. Küçük, hakikaten iyi niyetle, İngiliz üsleri için 100 mil karelik bir mesahanın kabul edilmesini istemişti. İngiliz üsleri için üs arazisi ilk olarak Londra Anlaşmalarında -haritada gösterildiği gibi- sadece 180 mil kare olarak tasrih edilmişti. Amery şimdi 120 mil kareye kadar iniyordu. Makarios da 80 mil kareye kadar çıkmıştı. Küçük iki taraftan 20 şer mil karelik bir gayret daha göstermelerini istiyordu. İngiliz Hükümeti bu teklifi tetkike değer bulmuştu. Makarios ise, teklifi derhal reddetmiş ve EOKA günündeki mahut demecim vermişti. Küçükün bütün iyiniyetli gayretlerinin mükafatı işte buydu! Fakat, kara cübbeli papazın hainliğinin yine de bir faydası olmuştu. Türk Cemaati bu suretle tekrar tesanüdünü bulmuştu. Bu suretle, "idare" politikası yok oluyor ve Rauf Denktaşla Fazıl Küçük tekrar aynı noktada birleşiyorlardı.

Dışişleri Bakam Zorlu da, bir demeç vererek, "Londra Anlaşmalarının bir bütün olduğunu ve bu Anlaşmalar bir bütün halinde tatbik edilmeden -yani İngiliz üsleri konusu da tamamiyle halledilmeden- bağımsızlığın bahis konusu olamayacağını hatırlattı. Atina hava alanında Yunan Dışişleri Bakanı Averoff, ona ister istemez, aynı prensipte mutabık olduğunu bildirmişti.

Fakat, zorlu Dışişleri Bakanının demeci, Türk halk efkarında, Londra Anlaşmalarının getirdiği iki başlı mahlûkun doğmadan ölüp ölmediği hususundaki ciddî şüpheleri asla giderememişti.

FEN

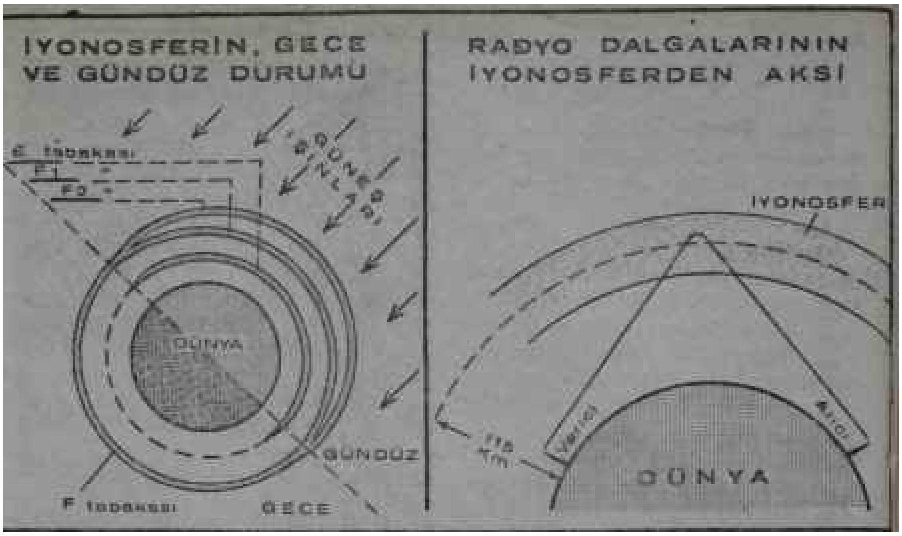
Güneş Lekeleri

Bir Sürpriz

Bu ayın birinci günü akşamı, Ankaralı bir müzik meraklısı BBC nin sekiz bucukta yayınlayacağı konseri dinlemek üzere radyosunu açmıştı. Daha bîr gece önce rahatça dinlediği istasyonu bir türlü bulamıyordu, üstelik diğer bütün kısa dalga' istasyonları da sırra kadem basmışlardı. Meraklı. radyosunun bozulduğuna inanıp derin bir üzüntüye kapılacağı sırada aklına orta ve uzun dalgaları aramak geldi; onların yerli yerinde durduğunu görünce' içi ferahladı. Bu olayı, radyosunun "1 Nisan" sürprizi yaptığı şeklinde izah ederek rahatladı.

İşin Aslı

Halbuki, hadise müzik .meraklısının sandığı gibi radyosunun yaptığı bir sürpriz değildi. Müzik meraklısının radyosunu dinliyememesinin sebebi, Londradaki BBC nin yaydığı radyo dalgalarım alıcının antenine kadar ulaştıran ortamda -vasatta- idi. Radyo dalgaları "Esir -ether-" denilen bir ortamın içinde yayılabiliyorlardı. Radyo dalgalarına nakiliyet gösteren bu ortam, kainatın her köşesini kaplıyordu. Bu sayede haberlerin ve müziğin saniyede 300 bin kilometrelik hızla her yere nakledilebilmesi mümkün oluyordu. Radyo dalgalarının tabi olduğu yayılma kanunları, elektromanyetik bir titreşim hareketinden ibaret olan, bu dalgaların bazı özelliklerine bağlıydı. Bunlar dalgalarının uzunluklarına nisbetle gruplara, bandlara, ayrılıyorlardı. Bu bandlardan uzun ve orta dalgalar esas itibariyle yer yuvarlağının yüzeyini takip ederek yayılıyorlardı. Halbuki kısa dalgalarda bir ö, ellik vardı. Bunlar elektrik, yoğun luğu birdenbire değişen yüzeylerden aksediyorlardı. Aslında yeryuvarlağının etrafını saran, kısa dalgaları aksettiren elektrikle yüklü, iyonlaşmış bir tabaka vardı. Bu tabakaya "İyonosfer" veya keşfeden bilginin adına izafetle "Heaviside" tabakası deniyordu. Bu tabaka kısa dalgaları sanki bir ayna gibi aksettirebiliyordu. Böylece kısa dalgaların uzun mesafelere yayılabilmesi mümkün oluyordu. Ancak bu, faydalı olduğu kadar mahzurlu bir durumdu. İyonosfer'den akseden dalgalar birbiriyle çok defa girişim -enterferans- yaparak kısa dalgaların meşhur'"Fading" olayını doğuruyordu.

Ayrıca bu tabakanın özellikleri geceden gündüze çok değişiyor ve bazı dalgaları gece dinlemek kabil olmuyordu. Bu yüzden kısa dalga yayını yapan istasyonlar gündüz başka gece başka bandlarda çalışmak zorundaydılar. Bütün bunlardan başka güneş lekelerinin tesiriyle İyonosferde büyük ölçüde değişiklikler oluyordu.

Lekeli Güneş

''Güneş lekeleri" ne demekti ve ne tesirleri vardı? Güneşin' dünyamız ve üzerinde yaşayan canlılar bakımımdan nekadar önemli tesirleri olduğu herkesce bilinir. Güneş üzerinde zaman zaman, takriben 11 yıllık bir peryotla, görünen belirli lekelerin, güneşin yüzeyi üzerinde cereyan eden termonükleer olayların yer yer şiddetlenerek güneşin üzerini kaplayan kızgın kütlede girdaplar ve fırtınalar yaratmasından ilen geldiği şeklinde izah edilir.

Ancak, sebebi ne olursa olsun, bu lekelerin ortaya çıktığı 11 yıllık peryot sırasında yeryüzünde önemli olayların, bilhassa büyük fırtınaların, taşkınlıkların, depremlerin, kuraklık ve kıtlığın, hatta içtimaî felâketlerin olduğu, cinayetlerin arttığı, harplerin çıktığı görülüyordu. Bunun ilmî izahı bir yana, elektromanyetik dalgalarla yapılan haberleşmede, radyo yayınlarında esaslı bozukluklar ve kesintiler oluyordu. Bu gibi olayları izah etmek ise nisbeten daha kolaydı. Kısa dalgaların yayılması olayının geniş ölçüde İyonosfer tabakasına bağlı bulunduğu belliydi. Halbuki güneş lekelerinin ortaya çıktığı zamanlarda güneşin yayınladığı ültraviyole -morötesi- ışınların birdenbire çok şiddetlendiği ve dolayısiyle iyonosferin yere yakın olan tabakalarındaki iyonizasyonu ve tabakanın kalınlığını çok arttırdığı görülüyordu. Yani İyonosfer yeryüzüne yaklaşıyordu, hattâ yüksekliği 70 kilometreye kadar azalıyordu. Bu kadar alçaklarda ise atmosferdeki havanın yoğunluğu birdenbire fazlalaştığı için iyonize tabakadaki iyonların yerden gelen radyo dalgalarının frekansını takibetmeleri, yani İyonosferin aksettirici bir ayna vazifesini görebilmesi imkansızlaşıyor, uzak mesafelerle muhabere de kesiliyordu.

Yapılan tahminlere göre, 11 yıllık kritik peryodun güneş lekelerinin azalacağı safhasına ancak 1964 de ulaşılacaktı: .

K İ T APLAR

Çivi yazısı

İlhan Berkim şiirleri. Ataç Kitabevi yayınları 12, İstanbul Ekin Basımevi 1960, 48 sayfa 200 kuruş)

Ataç yayınevi şimdiye kadar çıkardığı kitaplarla okuyucuya itimat telkin eden bir kitabevi olarak isim yaptı, İlhan Berkin "Çivi Yazısı" adlı kitabı yayınevinin 12. yayını. İlhan Berk ismi öteden beri memleketimiz şiirinde çokça tanınmış isimlerden biri olduğu için, Ataç Kitabevi bu kitabı basmakla herhangi mali bir risk altına girmemiş oluyor. Çivi Tazısı satış şansı olan kitaplardan biri.

İlhan Berk 20. Yüzyılın ikinci yarısında, Fransız şiirinin hemen birinci dünya savasından sonra yaşadığı havayı yaşatmak peşinde koşan bir Türk şairi. Yani Batı Avrupa ve hatta Amerika şairlerinin bundan çeyrek yüzyıl önce aradıkları değişik şiir yollarını aradan çeyrek yüz yıl geçmiş olmasına rağmen arayan bir şair.

İlhan Berk uzun zamandır da şiirle uğraşır. Başarılı denemeleri vardır. *Çivi* Yazısı İlhan Berkin altıncı şiir kitabıdır. Bundan yıllarca önce yayınlanmış olan İstanbul, bu kitabı takip eden Türkiye Şarkısı, Günaydın Yeryüzü Köroğlu Galile Denizi şiir dünyamızda daima yankılar yaratmış kitaplardır. Bu kitaplar yayınlandıkları günlerin havasına göre bazen takdir, bazen de acı tenkitlerle karşılanmıştır. Bu güne kadar altı kitabı yayınlanmış bir şair olarak artık İlhan Berk hakkında yanılma payı asgari hadde olmak Üzere umumi bazı hükümler verilebilir. Şöyle ki, İlhan Berk şair olarak zaman zaman iyiyi, güzeli bulmuş bunu dile getirmiş bir şairdir. İlhan Berk şiirlerinde günümüz türkçesini en iyi kullanan şairlerden biridir. Olgun bir mısra yapısına ermiştir. Yıllar yılı durmadan gerçek şiiri, saf şiiri aramıştır. Bunu bulduğu da olmuştur. Hele İlhan Berkin Köroğlu adlı bir destan denemesi vardır ki, kolay kolay unutulamayacak bir denemedir. Sadece bu kitabı ile İlhan Berk, iyi şair demeğe yeter.

Bütün bunlar İlhan Berkin matlup hanesine yazılabilecek müsbet notlardır. Hatta bu notlara, İlhan Berkin bitip tükenmek bilmeyen araştırıcılığını, yeniyi kovalayıcılığını da eklemek mümkündür. Zira İlhan Berk şiir yazdığı şiirle uğraştığı yıllar

İlhan Berk
Deli fişek

boyunca dalma ve daima yeniyi aramış bir şairdir.'

Sabık edebiyat öğretmeni İlhan Berkin matlup hanesini tesbit edince, zimmetini de etmek gerekmektedir. Acaba İlhan Berk bu güne kadar yazdığı yüzlerce şiir ve yayınladığı altı kitabı ile Türk şiirinde kendisine sağlam bir yer yapabilmiş midir? Bu sualin cevabı gayet kestirme olarak "hayır"dır. İlhan Berk ne şiirimizin altın çağı olan Orhan Veli - Melih Cevdet - Oktay Rıfat devrinde, ne ondan sonra gelen yeniler devrinde ne de şu şiirimizin can çekişme devri olan ikinci yeniler devrinde şiirimizin vaz geçilemez isimleri arasında yer alabilmiştir.

İlhan Berk modem Türk şiirinde daima bir "deli fişek" olarak kalmıştır. Durmadan yeninin peşinde koşmuş, yeniyi yakaladığı yerde bir an durmasını bitmemiş, biraz da manâsız sayılabilecek bir acelecilik içinde "değişik" olmak hevesi ile çırpınmış durmuştur. Son kitaplarında, bu arada Çivi Yazısında ise İlhan Berk şiirde manadan kaçma gayreti içinde iyiden iyiye bir çıkmaza girmiştir. Artık o "Atımı istedim evin göğü gerindi Çin gülleri bir yerden ordan geliyordum - Öyle sular dağların üstüydü isminiz. Yeşil o solukları gibi rüzgarların - Bir bin yıl rüzgâr değirmeninizde kaldım" di ye yazacak ve bu kelime yığınlarının şiir olduğunu iddia edecektir, Bu laf kalabalığını hem de mânâsız lâf kalabalığını şiir olarak kabul ederseniz ne ala... Siz şiirden anlıyorsunuz demektir. Yok bu lâfların hiçbir manâsı yok üstelik nasıl okursanız okuyun bu lâflardan şiire benzer bir hava çıkmıyor derseniz o zaman şiirden anlamıyorsunuz demektir. İlhan Berk okuyucusuna bu damgayı vurmaktan hiç çekinmez. Zira o 1-kinci Yenicilerin -evet. böyle bir şiir cereyanı adı vardır- fildişi kulesinin ilâhlarından biridir. Yazdıklarını kendileri okuyan kendileri beğenip kendileri meth edilen bir zümrenin sairi olarak İlhan Berk büyük şairdir.

Şayet sabrınız varsa şayet sinirleriniz sağlamsa ve işiniz yoksa, şiir adına ne acayiplikler yapıldığını-öğrenmek istiyorsanız, bu acayiplikleri en iyi yapan insanlardan biri olarak İlhan Berkin Çivi Yazısını alın ve okuyun. Memnun kalacağınız muhakkaktır.

Türk argosu

(Hazırlayan Ferit Develioğlu, Türk Dil Kurumu Tayınları 178. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara, 1959, 208 sayfa 10 lira)

Argo, ana dilin bazen içinde, bazen de dışında içtimai bir zümrenin hususi dili olarak tarif edilebilir. Şimdiye kadar dört baskısı yapılan Türk Argosu adlı kitabında Ferit Develioğlu argonun içtimai bir zümrenin hususi dili olduğunu kaydettikten sonra bu hususi dilin oluşunu Şöyle anlatıyor: "Umumi dilin kelimelerine bazı hususiyetler vermek ve hususi kelimeler katmakla meydana gelmiştir."

Bizde, hele okul öğrencilerinin argo kelimeler kullanması, saçı ağarmış günlük fıkra yazarlarının fıkra-1arının belli başlı sermayelerinden biridir. Bunlara göre argo kullanmak bir nevi ahlâksızlık, terbiyesizlik ve edepsizliktir. Fikir kapasiteleri fıkralarının yayınladığı gazetelerin sütunlarından daha öteye taşmayan bu kerameti kendinden menkul mütefekkirlerimizin bilmedikleri şey bir dili ihtiyaçların yarattığıdır. Bunların bilmedikleri bir ikinci nokta da, dünyadaki İrili ufaklı hemen bütün edebiyat ulularının eserlerinde argoya yer verdikleridir.

Dünyanın bütün büyük ve köklü dillerinin yanı başında argoları da yer alır. Fransız argosu Alman ar-

gayet geniş ilmi araştırmalar yapılmıştır. Yüzyılların biriktirdiği Türk argosu da geniş ve gerçekten orijinal argolardan biridir. Ancak bu argonun üzerinde nedense pek durulmamıştır. Bu bakımdan Ferit Develioğlu tarafından genişletilerek dördüncü baskısı yaptırılan Türk Argosu adlı kitap gerçekten sahasında eşi bulunmayan değerde bir eserdir. Son derece etraflı bir önsözü ihtiva eden bu kitap, türkçeye bir parça olsun merak duyan her aydın tarafından mutlaka dikkatle gözden geçirilmelidir.

Rahatça iddia edilebilir ki, ana dilini çok iyi bildiğini iddia eden bir yazar dahi meselâ aptal kelimesine karşılık olarak Türk argosunda 47 değişik karşılık bulunduğunun farkında değildir. Meselâ ölüm kelimesinin 16, çalmak kelimesinin 16, kaçmak kelimesinin de 26 ayrı karşılığını bir çırpıda bulmasına imkân yoktur.

Meselâ "Eşekten düşmüş karpuza dönmek" deyiminin şaşakalmak, donup kalmak manâsına kullanıldığını bilmeyen ve "şoke oldum" diye yazan bir fıkra muharririne biraz argo bilen birisi ukalalık ediyor manâsına "üç günlük seyisliği var, kırk yıllık at pisliği eşeler" derse hiç de haksızlık etmiş olmaz. Meselâ "Fırın kapağı gibi adam" deyiminin çok pişkin, kolay kızmaz ve kanmaz adam olduğunu bilmeyen bir aydına aptal manâsına "kanser ilâcı" veya "cacıklık" demek de yersiz sayılmaz.

Türk argosunu deyimleri ile ele alan ve bunu tam bir dil uzmanı olarak inceleyip sözlüğünü yazan Ferit Devellioğlu, Türk diline gerçekten büyük bir hizmet yapmıştır.

CEMİYET

Ferda Kahraman
Ya dâva açarsa?

İstanbul sosyetesini bir hayli heyecanlandıran Ayfer Tatari - Ferda Kahraman hikayesi rollerin değişmesiyle nihai safhasına ulaştı. Savcılık Ferda Kahraman hakkında ademi takip kararı verdiği gibi, güzel dulun hadise gecesi delikanlıyı evine ve yatak odasına rızasıyla aldığını kararında belirtti.

Böylece Kahraman ile alâkalı kovuşturma sona erdi ama şimdi Tatarilerin bir büyük endişesi var: Şikâyet ettikleri adam ya aleyhlerinde iftira dâvası açarsa...

Ankara sosyetesini geçen hafta içinde en fazla alâkadar eden hadise Türkiye Ev Ekonomisi Cemiyeti tarafından getirtilen Rus Bolşoy bale ekibinin vereceği temsillerdi.

Ne var ki sosyetenin ileri gelen hanımlarını meşgul eden, Bale trubunun vereceği temsilden ziyade gala gecesinde giyecekleri elbiselerdi. Şimdi bütün hanımlar harıl harıl bu geceye hazırlanmakta ve gala gecesinin karaborsaya düşen biletlerini temine çalışmaktadır. Bilet bulamama yüzünden bazı aile reisleriyle hanımlarının arasının açılacağı ve önümüzdeki günlerde dedikodu yazarlarına bol sermaye çıkacağı muhakkak gibidir.

Natalia Fedorova gibi beynelmilel şöhrete haiz balerinlerin de bulunduğu trubun bu işten anlayanları ziyadesiyle memnun edeceği ve Ev ekonomisi cemiyeti Başkanı bayan Muallâ Akarcaya bu teşebbüsünden dolayı dua edecekleri şüphesizdir.

Geçen hafta içinde, Ulus gazetesi Yazı İşleri Müdürünün odasından içeri giren bir adam biraz sıkılarak, elindeki ilânın gazeteye konulup konulmıyacağını sordu. Yazı İşleri Müdürü her ilânın gazeteye girebileceğini söyledi ve ilân memurluğuna müracaat edilmesini rica etti. Sıkılgan adam ısrar etti. Elindeki kâğıdı Yazı İşleri Müdürüne uzattı ve bir kere okumasını istedi. Israr karşısında merakı artan Müdür kâğıdı aldı. İtinayla yazılmış ilânda şöyle deniliyordu:

"Çok sevdiğimiz ve zevkle dinlediğimiz radyo sanatkarlarından Saime Sinan ani olarak ortadan kayboldu. İki yıldır ortalarda görülmeyen kıymetli sanatkârın nerede olduğunu bilenler veya kendisini görenler varsa şu numaralı telefona haber vermeleri rica olunur."

Yazı İşleri Müdürü tebessüm ederek bunun ilân diye değil okuyucu mektubu olarak konulabileceğini ifade etti. Adam sevinçle ellerini birbirine çarparak odayı terke hazırlandı.

Dışarı çıkarken gazetenin muhabirlerinden birine rastladı ve kendini tutamıyarak:

-"Çok sevdiğim ve beğendiğim sanatkârın ortadan kaybolmasına çok üzüldüm. Kendisinin bir müddet evvel Romaya gittiği söyleniyor. Ondan sonra tek haber alınmadı. Siz gazetecisiniz duyarsınız. Çok sevdiğim sanatkâr bir kazaya filan mı uğradı acaba diye düşünüyorum da" dedi.

Geçen hafta içinde Türk - Amerikan Derneğinde açılan "Minyatür ve Tezhip" Sergisi büyük bir ilgiyle karşılandı. İlk defa bu sergisiyle kendisini sanat çevresine tanıtan Canan Apakın daha ilk adımda başarıya yöneldiği rahatça söylenebilir. Modern resmi de yakından izleyen genç sanatçının eserlerinde açıkça yenilik sanatının geleceği için bir teminat ve güven kaynağı oluyor.

Çocuk

Giyim derdi

Türk Kadınlar Birliği Ev Ekonomisi Bolümü, dikiş bilen hanımlar arasında, bir müsabaka tertip etti. Mevzu şu: Ucuz, gık çocuk elbisesi hazırlamak. Müsabakanın sonucu, 10 Nisan, 1960 pazar günü, Bankan oteli salonlarında verilen bir çayda ilan edildi. Ayrıca, hazırlanan elbiseler, misafirlere gösterildi.

Bu sergi, akla şöyle bir soru getiriyor: Çocuklarımızı nasıl iyi giy direbiliriz? Mahallelerimiz, sokaklarımız, caddelerimiz, günün en münasebetsiz saatma kadar çocuklarla dolu. Bağıran, gürültü eden, kavga eden, top, bilya oynayan, yerlerde yuvarlanan çocuklarla. Bu çocukların umumiyetle aynı şeyleri giydikleri görülüyor, Meselâ, erkek çocuklarda pantalon, üzerinde,.şu yağmurluk vazifesini de gören kısa ceketlerden. Yahut, çoban denilen, kapişonlu paltolar, Kızlarınki de, küçük bir farkla hemen hemen aynı.

Böyle giydirilmiş bir çocuğun üzerindekiler, en ucuzundan bile hesap edilecek olsa, gene ikiyüz üçyüz liranın içinde. Dikkat edilince çocuklardan çoğunun, sokakta oynarken de, evde de, gezmeye çıkarken de, hep aynı kıyafette olduğu görülür. Halbuki, kendi şıklığımız, temiz giyinebilmemiz nasıl istediğimiz bir şeyse elbette çocuklarımızın da aynı temizlik içinde, aynı şıklık içinde olması arzu edilen bir şeydir. Çocuk yetiştirmenin, bir çok bakımlardan zor bir mesele olduğu, sık sık konuştuğumuz bir mevzudur. Hele çok çocuklu ailelerde, bu mesele, büsbütün üzücü, yorucu olmaktadır. Fakat düşünülecek olursa, bu giyinme meselesinde, kendimiz için olabileceği gibi, çocuklarımız için de bir takım kolaylıklar bulabiliriz. O zaman, iyi giyinmek, şık görünmek kolaylaşacaktır. İyi giyindiğimiz, çocuklarımıza yeni güzel elbiseler giydirdiğimiz zaman, maneviyatımızın nasıl değiştiği unutulmamalıdır.

İşin Kolayı

Meselâ şöyle yapmak, çocukların elbiselerinin daha 'çok dayanmasını temin edecektir: Önce, çocukların sokakta oynamaları meselesi var. Bunun önüne geçmek oldukça zor. Umumiyetle kadınlarımız, çocuklarını, kolayca sokağa salıveriyorlar. Bunda onları, biraz mazur görebiliriz. Çünkü çocukları evde, havasız apartman katlarında tutmaya imkan yok. Şüphesiz bu bir düzene konabilir. Çocuklar sokağa akıllarına her estiği zaman değil de, muayyen zamanlarda çıkarılmalıdırlar. Bu zaten hem büyüklerin kafasını dinlemesi, hem çocukların sıhhati bakımındanşart.

Çocuklara sokağa çıkacakları zaman giydirilmek üzere, eskimiş bir takım bulmak, her zaman için mümkündür. Solmuş, yıkanmış, küçülmüş elbiseler bu işi, pekâlâ görebilirler. Çocuklara, sokakta oynarken bu elbiseleri giymeleri, eve dönünce de, onları çıkarıp, silkeleyip bir yere asmaları öğretilir. Bu İş bittikten sonra çocuk, doğruca banyoya girer. Sokağın tozunu, kirini, fırçalanarak, sabunlanarak temizler. Böylece, sıra ev kıyafetine gelmiş olur. Evde giyeceği elbise de, gene, mümkün olduğu kadar eski elbiselerinden seçilir. Meselâ bu bir pazen entari veya bir kadife pantalonla, üzülen yerleri tamir görmüş bir süveter olabilir. Evde giyilecek elbiseleri, çocuk her zaman yıkanıp temizlendikten sonra giyeceği için, elbiseler daima temiz kalacak, sık sık yıkamak icap etmediği için de dana uzun zaman dayanacaktır.

Sokak ve ev kıyafeti yoluna konduktan sonra, artık çocuğa belli başlı günler için, meselâ bayram, gezme v.s. gibi günler de giyeceği iyi bir takım elbise yapılabilir. İş yoluna konmuş olduğundan, bu, bütçe için hiç de yıkıcı olmayacaktır. Bu takımın gelecek yıla kalabilecek şekilde seçilmesi **işi büsbütün kolaylaştıracaktır.**

Bunlar yapılması zor işler olmadığı gibi, çocuğu intizama da alıştırır. Neyin nerede giyilmesi lazım olduğunu öğretir. Tutumlu olmaya, kıyafet değiştirirken, giyinmeden önce yıkanıp temizlenmeye hazırlar.

Çocuklarımızı giydirmek meselesi bu yoldan halledilince, hem büyükler rahat edecek, hem de rahatlıktan başka, her zaman iyi giyinmiş çocuklara sahip olmanın vereceği bahtiyarlığı tadacaklardır. Bir iki yüz liraya alınmış bir süveterle, iyi kumaştan dikilmiş kimbilir kaça çıkmış bir pantalonla, yerlerde yuvarlanan, toz toprak İçinde kalan bir çocuğu uzaktan seyretmek bile, çocuk yetiştirmenin güçlüğünü bilenler için üzücü oluyor.

Hem ucuz, hem şık

Yukarda bahsettiğimiz çocuk elbiselerinden biri, kırmalar, büzgüler içinde, çok cici bir elbiseydi. Biraz basma, biraz elde örülmüş dantel ve patiskadan yapılıp kolalanmış bir jüpondan meydana getirilmişti. Sahibi, sadece üçbuçuk liraya çıktığım söylüyordu. Çocuklarımızın da kadınlarımızın da iyi giyinmesi, aslında hiç de zor olmamakla beraber. ne yazık yi memleketimizde iyi giyinmek, yalnız iyi kumaşlar alabilenlerin, bütçesinde giyime kuşama Çok para ayırabilenlerin inhisarında kalıyor.

Çocuk elbiseleri
Ekonomi — Zerafet

T İ Y A T R O

İstanbul

Tiyatroda Aktüalite

Tiyatronun cemiyete ayna tuttuğu doğru ise, tiyatro yazarının yaşadığı devri, bu devrin hususiyetlerini iyi ve kötü taraflarıyla aksettirmesinden daha tabii bir şey olamaz. Yerli, yabancı birçok piyeslerin muayyen devirlerin, cereyanların bir nevi canlı şahitliğini yapmaları, bu bakımdan birer vesika ehemmiyeti taşımaları bundandır. Fakat, nedense, bu çeşit eserlere lâyık oldukları değer verilmez, adeta "günün modası"na uymaktan başka meziyetleri olmadığı düşüncesine saplanılır ve "kalıcı'' lıklarından şüphe edilir. Unutulur ki, bu piyesleri canlandıran kişiler de, zaafları ve kuvvetleriyle, insanoğlunun ta kendisidir. Onları harekete getiren, biribirleriyle ve yerleşmiş nizamla çatıştıran meseleler ne olursa olsun, kendi toplumlarının ve devirlerinin realitelerine uygun davranışları varsa, hakikidirler ve hakiki olan her şey gibi kalıcıdırlar.

Bu gözle bakınca İstanbul Şehir Tiyatrosunun Eminönü bölümünde sahneye koyduğu ve şimdi Kadıköy bölümüne naklettiği "Edebiyat Mükâfatı" isimli piyes de, yalnız Fransada değil, zamanımızda hemen hemen bütün memleketlerde yeni nesillerin zevk aldıkları, daha doğrusu yüzbinlerin okuduğu "kitle edebiyatı''nın hicvini yapıyor, yapmacıksız realizm adı altında moda haline getirilen bir nevi kalem ticaretinin gülünç, inanılmaz gibi görünen, fakat gerçek olan taraflarını tesbit ediyor. Her devrin böyle tiraj rekorları kıran sahte edebiyat dehaları olmuştur. Birinci dünya harbinden sonra Maurice Dekobra imzasını taşıyan romanların bütün dillere tercüme edildiği, adeta kapışıldığı günler henüz hatırlardadır. Şimdi de Françoise Sagan...

Fransız sahnelerinin iki genç ve nüktedan yazarı, Barillet ile Gredy, bu fırsatı kaçırmak istememişler ve yaşadıkları devrin "moda edebiyatı" m sahneye çıkarmışlar. Onların "edebiyat hârikası" da 16 yaşında bir liseli kız, bir "harika çocuk''tur. Bu kadarı yetmiyormuş gibi, eser 1956 da Pariste Daunou tiyatrosunda sahneye konulduğu zaman, kahramanı olan Minouche için Françoise Sagan'a benzeyen genç bir sanatkâr aranmış ve bu rol ona bir ikiz kardeş kadar benzeyen Chrtstiane Lasouto'a oynatılmıştı.

Çifte Yazarlar

Tiyatro âleminde iki imzalı piyeslere sık sık değilse de, zaman zaman çok rastlanmıştır. Fransada: Meilhac ile Halevy, Feydeau ile Desvallieres, Armont ile Gerbidon, Robert de Flers ile Caillavet ve işte şimdi de Barillet ile Gredy. Bizde de çifte yazarlı piyesler görülmemiş değildir. Eskilerden bir örnek vermiş olmak için Celâl Esat Arsevenle rahmetli Salah Cimcozun "Üçüncü Selim'ini, M. Şükrü Erdenle rahmetli Musahipzade Celâlin "Genç Osman"ını, yenilerden de Adalet Sümerle Sevim Uzgörenin "Bir Piyes Yazalım"ını hatırlıyabilliriz.

Pierre Barillet ile Jean - Pierre Gredy, biri büyük bir elmas tüccarının öbürü bir bankerin oğlu olan bu iki genç yazar, şimdiden yarım düzineye yakın piyesin müşterek müellifleridir. İlk piyesleri, birçok tiyatro müdürleri tarafından reddedildikten sonra, 1950 de oynanmış, derhal büyük bir rağbet görmüş ve Tristan Bernard mükâfatım kazanmıştır. Bu ilk müşterek muvaffakiyetin adı "Le Don d'Adele" dir. Bu eserleri türkçeye Fehmi Baldaş tarafından

K i M

Son günlerde Devlet Tiyatronu Edebi Heyetine karşı bazı münekkid ve müellifler tarafından yaylım ateşi açıldı. Biribirini takibeden fıkra ve makalelerden sonra, geçen gün. Sanatsevenler Klübünde, mesele açık oturum halinde münakaşa edildi. Haldun Tanerin yaptığı bir tiyatro konuşmasının vesile olduğu, Edebi Heyet başkan ve üyeleriyle müellif ve münekkidlerden bazılarının katıldığı bu münakaşanın, zaman zaman, nahoş bir şekil aldığı da görüldü.

Edebi Heyete yöneltilen ve tiyatro ile yakından ilgilenen geniş bir kitlenin merak ettiği bu hücumların sebebi neydi? Edebi Heyet telif esere acaba boykot mu ilân etmişti?

Hayır... Devlet Tiyatrosu dergisinin son sayısında neşredilen bir listeye göre, kuruluşundan bu yana» Devlet sahnelerinde 95 tercüme esere karşılık 46 telif eser oynanmıştı. Yalnız bu mevsim sahneye konulan telif piyeslerin sayısı dördü bulmuştu. O halde? Görünüşe bakılırsa mesele, mevsimin 4. tur eserleri arasında bir telif esere yer verilmemiş olmasından çıkmıştı. Acaba Devlet Tiyatrosu, şimdiye kadar her program değişikliğinde, her yeni turda repertuvarına mutlaka yeni bir telif eser mi alıyordu ki "bozulan gelenek" den bahsediliyordu?

Hayır, o da değil. Devlet Tiyatrosu Edebî Heyetine İstanbul ve Ankarada, yazılı ve sözlü olarak, yöneltilen hücumların altında başka sebepler olmalıydı.

Bu meselede iki tarafın da ayrı ayrı düşündüğü görülüyor: münekkid ve müellifler diyorlar ki: "— Devlet Tiyatrosunun bellibaşlı vazifelerinden biri de müellif yetiştirmektir. Kuruluş kanununda bile "Türk dram ve musiki sanatının yayılmasını, genişlemesini sağlamak" gayesi belirtilmiştir. Bu gaye de ancak yerli eserlerin ''iyice" lerini olsun oynamakla yerine getirilmiş olur. Kaldı ki tanınmış müelliflerin eserleri beğenilmese de oynanmalıdır. Çünkü seyirci, Edebi Heyet bu eseri niye seçmiş? demez, falan yazar bunu niye yazmış? der" v.s. v.s.

Edebi Heyetin de, resmî bir açıklama yapılmamış olmakla beraber, şöyle düşündüğü, Sanatsevenler Klübündeki münakaşalı konuşmalardan, anlaşılıyor: "— Müellif yetiştirmek gayesiyle yeni imzaların ümit verici ilk eserlerini teşvik etmek, oynatmak vazifemizdir, bunu da yapıyoruz. Fakat bu teşvik ve müsamahayı, ilk eserleri oynandıktan, muvaffakiyet de kazandıktan sonra, artık ne yazarsak oynanır düşüncesiyle, üzerinde kâfi derecede çalışılmamış, zayıf piyesler gönderen müelliflere devamlı olarak gösteremeyiz.

İki tarafın iddia ve müdafaalarında da gerçeklere uygun olan ve olmıyan taraflar var.

Şüphe yok ki müellif yetiştirmek, telifi himaye etmek vazifesi her tiyatrodan çok Devlet Tiyatrosuna düşüyor. Sebebi de malûm: Devlet parasıyla işliyor, gişe hasılatına bel bağlamıyor, tutmıyacak eserleri sahneye çıkarmanın cezasını iflâsa sürüklenmekle çekmiyor v.s. iş bundan ibaretse Devlet Tiyatrosu bu vazifeyi yerine getirmiş olduğunu is-

"Ayşenin Marifetleri" adıyla adapte edilmiş ve 1958 de İstanbul Şehir Tiyatrosunda oynanmıştır.

"Edebiyat Mükâfatı"

Gâye Baykalın "Edebiyat Mükafatı" adıyla tercüme ettiği "La Plume", yukarıda işaret ettiğimiz gibi, Françoise Sagan ve benzerlerinin macerasından ilham alarak, zamanın edebi zevki, nesiller arasındaki anlaşmazlıklar ve yeni dehâlar peşinde koşan büyük editörlerin reklâm ve propaganda oyunları ile tattı tatlı alay ediyor.

Eseri sahneye koymuş olan Zihni Küçümen, temsilden evvel kendisiyle görüşen bir meslekdaşına -zira kendisi hem aktör hem de gazetecidir- eserde "kısaltmalar yaparak Paris seyircisini ilgilendirecek kısımları çıkardığını, buna karşılık Türk seyircisi için bazı ilâvelerle bir çeşit -adaptation scenique- sahne uygulamasına giriştiğini" açıklamıştı. Temsilin uğradığı başarısızlıkta bu "ameliye"nin de belki tesiri olmuştur. Çünkü iki Fransızın, Fransız seyircisi için, Fransız hayatına göre yazdıkları bir esere "Türk seyircisi için ilaveler" yapmak, -hoş görülebilecek bir şey olmadıktan başka eseri esprit bakımından fakir düşürmüş ve yavanlaştırmis da olabilir. Bu "çıkarma" ve "ilâveler"in nelerden ibaret olduğu bilinemezse de halk üzerinde müsbet bir reaksiyon uyandıramamış olması pek isabetli olmadıklarını açıkça gösteriyordu. Hem rejisörlüğe girişen bir sanatkârın bütün gayreti -daha ilk denemesinde- eline verilen metinden "çıkarma"lar, ona "ilaveler" yapmak mı olmalıydı.

Sahnedeki Oyun

Zihni Küçümenin ilk reji denemesi olarak sahneye koyduğu "Edebiyat mükâfatı" daha iyi, yani daha isabetli, daha da kuvvetli bir tevziatla oynanmış olsaydı, özü bakımından bir derinlik taşımadığı halde, seyirciyi bol bol güldürebilir, hoş, zarif ve espritli bir komedi olarak daha büyük bir ilgi de görebilirdi. Ama yanlış tevziat, zayıf kadro ve hayli ağır bir oyun temposu temsili sönükleştirmişti.

Rejisör esere -Paris havasından vazgeçtik- sadece Fransız havası vermeğe bile muvaffak olamamıştı. Nasıl verebilsin ki aktörler, sahnede daha biribirlerinin adlarını doğru dürüst telâffuz edemiyorlardı. Tevziat hatalarına da diyecek yoktu. En büyüğünü rejisör, gençkızın aşık olduğu foto muhabiri delikanlı rolünü kendine münasip görmekle işlemişti.

Eserin kahramanı için seçilmiş olan Birsen Kaplangı da böyle bir rolü bütün cepheleriyle yaşatacak sanat kaabiliyetine henüz sahip olmadığım gösterdi. Başlangıçtaki "çocuk'* tarafı belki aksamıyordu, ama sonraki kısımlarda, kazandığı muvaffakiyetin -haklı haksız- şuuruna ermiş, ne yaptığını bilen, kararlı, kaprisli, hattâ koket "harika romancı"yı, onun birdenbire gelişen, adeta "kadınlaşan" taraflarını yaşatabilmekten uzaktı.

Kaldı ki, öteki roller de çok iyi oynanmıyordu. Evin büyük hanımı, madam Thevenin'de Saime Araman, torununu taklidederek açık saçık romanlar karalamıya heveslenen o ağırbaşlı, kerli ferli kayınvaldeye müelliflerin verdikleri imkânlardan faydalanmasını bilememişti.

Temsilin en muvaffak sanatkârları baba rolünde Mehmet Karaca ile meşhur editör Lalande rolünde Necdet Mahfi Ayraldı. Mehmet Karaca tecrübeli ve rahat oyunuyla, Fransızlığı olmasa da sevimliliği olan, babacan bir edebiyat öğretmeni tipi çizmekte güçlük çekmemişti. Necdet Mahfinin kalıplaşmış, el kol hareketi bol ve tam manâsıyla teatral oyunu da editör Lalande'a uygun düşmüştü.

HAKLI?

tatistiklerle isbat etmiş durumdadır. Geriye, tanınmış müelliflerin eserlerinin "beğenilmese de" oynanmaları keyfiyeti kalıyor.

Devlet Tiyatrosu gibi resmi hüviyeti olan bir sanat müessesesinde, Edebi Heyet gibi yetkisini tanımak icabeden, gene resmi bir organın tetkik ve kontrolünden geçmesi şart koşulmuş bir Devlet repertuvarına bu Heyetce "beğenilmiyen" eserlerin "beğenilmese de" alınmasını istemek, ilk bakışta insana biraz garip geliyor. Bir yazı işleri müdürü "beğenmediği", hattâ "istemediği" bir yazıyı, imzası ne kadar tanınmış olursa olsun gazetesine koyar mı? Bir münekkid, rolünü kötü oynıyan bir aktörü, bu aktör ne kadar meşhur olursa olsun, haklı olarak, tenkidetmekten vaz geçer mi? Hayır tabii. Şu halde Edebî Heyet bir gazetenin yazı işleri müdüründen veya bir münekkidden daha yetkisiz, daha şahsiyetsiz, tarafsızlığı daha şüpheli bir topluluk mudur ki kanaati hilafına iş görmesi istensin? Böyle ise o heyetin yetkisizliğini, tarafsız kalamadığım ortaya koyup çekilmesini, yahut değiştirilmesini istemek elbette daha doğru olur.

Açıkça söylenemeyen maksad bu değil de, tanınmış yazarların zayıf eserlerinin de, telifi teşvik gayesiyle oynanmasına göz yumulması, müsamaha edilmesi ise o zaman iş değişir. O zaman başka bir tonda konuşmak, kimseyi suçlandırmıya kalkmadan Devlet Tiyatrosunun telif eserler için ayrı bir tutuma olmasını, onlara ayrı bir tiyatro ayırmasını ve borada devamlı olarak yalnız telif eser oynamasını istemek yerinde olur. Fakat o zaman da aktörün, rejisörün, hattâ seyircinin reaksiyonu ne olacaktır? Edebî Heyetlerin kabul edip de aktör ve rejisörlerin "oynamayız!" diye direndikleri, bu yüzden de sahneye bir türlü konulamamış telif eserler acaba yok mudur? Seyirci hesabına, "Bizi acemi berberlere traş ettirmiye ne hakkınız var?" diyen rejisörler çıkmamış mıdır? O zaman, "beğenilmeden" sahneye konulan telif eserin tanınmış yazarı - "beğenilen" eserleri oynanırken kendisine lâyık olduğu saygının gösterilmediğinden, tiyatroda sanki eseri "lütfen oynanıyormuş" gibi bor görüldüğünden şikâyet eden aynı yazar - hele hatır için sahneye konulacak eseri tutmayıverirse, kendisine çevrilecek küçümser bakışlara nasıl tahammül edecektir? Sonra madalyanın ters tarafı da var: farzedelim ki eser "tuttu", halk tarafından "beğenildi". Eser hakikatte kötü, zayıf,' seviyesiz bir eserse, ele aldığı mevzuun çekiciliği, merak uyandırması, aktüaliteyi aksettirmesi, yahut bir sanatkârın fevkalâde oyunu sayesinde "tutmuş"sa, bu neticeyi tiyatromuz, tiyatro yazıcılığımız lebine bir kazanç, Edebi Heyet aleyhine bir "fiyasko" olarak mı kabul edeceğiz?

Görülüyor ki hayli dallı budaklı, çeşitli cepheleri olan bu meselede her iki taraf m da nakli ve haksız göründükleri noktalar var. En iyisi müelliflerle Edebi Heyet ve Tiyatro arasında anlayışa, dostluğa, karşılıklı itimada dayanan samimi bir havanın esmesi, sıcak bir işbirliği ikliminin yaratılmasıdır. Bu da, bugünkü gibi, sert ve kırıcı çatışmalarla değil, ancak iyi niyetle karşılıklı saygıyla, ferdi kaygılardan sıyrılarak meseleyi yalnız bir memleket ve sanat meselesi olarak ele almakla mümkün olur.

SİNEMA

Oscar'lar

Teşekkür Etmiyen Kadın!

5 Nisan Salı akşamı Hollywood'un Pantages Sinemasını dolduran muazzam kalabalık çılgınca gösteri yaparken, görmüş geçirmiş bir insan intibaı yaratan uzunca boylu otuz dokuz yaşındaki genç bir kadın kendisine uzatılan ufak bir heykeli alıyordu. Gözlerinden yaşlar akan genç kadın, sevgi gösterilerine bir yandan karşılık verirken, öte yandan da Amerikada bir kadın oyuncuya verilen eri büyük armağanı almasını kendisine sağladıkları için rejisör Jack Clayton ile, birlikte oynadıkları erkek oyuncu Laurence Harvey'e teşekkür ediyordu. Üzerinde Jean Desses'nin eseri olan siyah bir tuvalet bulunan cazibeli artist "Akademi Armağanının dağıtılmasına birkaç gün kalaya kadar en küçük bir ümidim yoktu. Sonra, bu işte çalışan herkesin içine düşen o kurt birdenbire benim içime de düştü" diyordu. Genç sanatçının adı Slmone Signoret'di. Herkese binlerce defa teşekkür ediyordu da yalnız kendisine bu armağanı vermiş olan Akademinin üyelerine teşekkür etmiyordu. Ünlü Fransız yıldızına o anda "Sinema Sanatı ve Tekniği Akademisi" nin Oscar adıyla tanınmış heykellerinden biri verilmekteydi. Aynı sırada, haftalardır dekikodusu yapılan Oscar'ların kimlere gittiği de anlaşılmış bulunuyordu.

Heykelciklerden on birini, tam 11 armağanı Wiliam Wyler'in "Ben Hur"u toplamıştı. Akademi yılın en iyi filmi olarak, daha önce Amerikan Sinema Tenkitçileri Birliğinin yaptığı gibi, "Ben Hur"u seçmişti. Yılın en başarılı rejisörü de yine Âkademiye göre "Ben Hur"un rejisörüydü. En iyi erkek oyuncu "Ben Hur" Charlton Heston'du. En iyi yardımcı erkek oyuncu da, "Ben Hur"un 48 yaşındaki oyuncusu Welshman Hugn Griffith'ti. Liste okundukça teknik armağanlardan daha yedisinin de "Ben Hur" da olduğu anlaşılıyordu. "Ben Hur" bir tek dalda armağan alamamıştı. Akademi, "Ben Hur"dan senaryo ile ilgili armağanlarını esirgemişti. Bunun sebebini anlamak da pek ö kadar zor değildi. "Ben Hur"un Karl Tunberg tarafından hazırlanan senaryosu, sonradan İngiliz şairi Christopher Fry tarafından düzeltilmiş, Mr. Fry çekim boyunca Wyler'in yanından ayrılmamıştı. Ancak, film jeneriklerinde bir yazarın senarist olarak anılabilmesl için eserin hiç olmazsa üçte ikisini yazması gerekiyordu. Fry'ın böyle bir durumu bulunmadığından, Amerikalı Yazarlar Birliği "Ben Hür"da senaryocu olarak sadece Tunberg'in adının geçmesini kararlaştırmıştı. Daha sonra, Hollywood' ta Yazarlar Birliğinin de önemli bir rol oynadığı grev başlamıştı. Akademi, "Ben Hur"u herhangi bir senaryo armağanından mahrum tutmakla, aynı zamanda Birliğin kararlarıyla hafif yollu alay etmiş de oluyordu. Nitekim, Charlton Heston en iyi oyuncu Oscar'ını almak üzere sahneye geldiği anda, Hollywood patronlarına yaranmak ister bir edayla bilhassa Christopher Fry'a teşekkür etmeği unutmuyordu.

Neticeler

Hollywood stüdyolarının hâlâ bomboş durduğu bir sırada yapılan Oscar dağıtım töreni, tam manâsıyla bir "Ben Hur" gecesine dönmüştü. George Stevens'ın büyük umutlar beslenen "The Diary of Anne Frank - Anne Frank'ın Hatıra Defteri" Shelly Winters'e en iyi yardımcı kadın oyuncu Oscar'ını kazandirabilmiş ve iki teknik armağan daha alabilmişti. İngilizlerin "Room At The Top - Tepedeki Oda"sı ise, Simone Signoret'ye en iyi kadın oyuncu Oscar'ını kazandırması dışında, İskoçyalı senarist Neil Paterson'a John Braine'in romanından çıkardığı senaryo dolayısıyla "en iyi senaryo adaptasyonu" Oscar'ını verdirebilmişti. Eh iyi orijinal senaryo Oscar'ı ise, "Pillow Talk - Yastık Konuşması"nın hikâyesini yazan Russel Crouse ile Clarence Greene'e ve bu hikâyeden senaryoyu yazan Stanley Shapiro ve Maurice Richlin'e gitmişti. Capra'nın "A Hole in the Head - Kafada Bir Yarık" adli filmine yazdıkları "büyük umutlar" adlı şarkisi dolayısıyla James Van Heusen ile Sammy Cahn "yılın en iyi bestesi" Oscar'ını almışlardı. En iyi yabancı film, Marcel Camus'nün Rio de Janerio zencileri arasında çevirdiği "Orfeu Negro - Kara Orfeus"uydu. Afrika'da vahşi hayvanların hayatını göstermek için çekilen "Serengeti Ölmiyecek" adlı Alman filmi eri iyi dokümanter film Oscar'ını kazanmıştı. Kısa metrajlı filmlere verileri armağandan birisi, Yves Costeau'nun "The Golden Fish - Altın Balık" filmine gitmişti.

Neticeler okunduktan sonra, geçen - yıl Vincente Minelli'nln dokuz Oscar alan "Gigi"slnin rekoru, "Ben Hur" tarafından aşılmış oluyordu. Galanın o sıradaki en popüler tipi ise, herhalde heykelini az önce Rock Hudson'dan almış olan Simone Signoret'di. Genç kadın şimdiye kadar "Les Diaboliques - Şeytan Ruhlu İnsanlar" gibi bazı önemli filmlerde oynadığı halde, bu kordelaların Amerikada sadece sinema kulüplerinde gösterilmesinden dert yanıyor, Amerikan halk oyuna kendisini tanıma fırsatının "Tepedeki Oda"ya kadar verilmemesini tenkit ediyordu. Kocası Yves Montand'ın Marilyn Monroe'yla film çevirdiği sırada, üç ay Beverley Hills'te, Polo Lounge'da günlerini önüne gelen sinema adamıyla tanışmakla geçirdiğini anlatıyor, durmadan "kazanacağım aklıma bile gelmezdi" diyordu. "Tepedeki Oda"dan bahsederken, "biribirimizle şakalaşıp duruyorduk, filmin bu kadar güzel olması da belki bu iddiasızlığımızdan ileri geldi" şeklinde konuşuyordu.

William Wyler

De Mille'nin ruhu şad olsun!

Bob Hope'a Jean Hersholt "İnsanlık Armağanı"mn verilmesiyle sona eren töreni serin kanlılıkla takibeden bir davetlinin, hâlen yirmi sekiz ayrı dalda verilmekte olan Akademi Armağanlarının tarihini hayâlinden geçirerek, bu sırada oynanan komedinin içyüzünü sezmemesi imkânsız gibiydi.

4 dakika 82 saniye

Hâlen filmlerde çalışan berberlerden, terzilere kadar herkese dağıtılan Oscar'lar bundan 32 yıl önce ilk defa 1928 de dağıtıldığı zaman

sadece üç "büyük" Oscar vardı ve dagıtım töreni 4 dakika 32 saniye sürmüştü. Halbuki bugün Oscar kazananların adlarını ilan ve heykelleri dağıtmak için muazzam bir gala yapılmaktadır. Amerikada 1928 den önce çeşitli kuruluşlar değişik ad ve şekillerde armağanlar dağıtmaktaydılar.

Bu işleri bir düzene koymak ihtiyacını duyan "Amerikan Sinema Sanatı ve Tekniği Akademisi" üyelerinden bazıları 1927 yazında bir araya gelerek, "sinema endüstrisinin gelişmesine tesiri olacak eserlere verilmek" üzere topluca bir armağan dağıtılmasını kararlaştırdılar. Yeni armağanın kurucuları arasında Mary Pickford, Douglas Fairbanks, Harold Lloyd da vardı. Kazananlara verilecek heykelin desenini ise Cedrio Gibbons çizmişti. Gibbons ellerini kavuşturmuş olarak duran bir insanı gösteren heykeli yaratmak için uzun müddet düşünmek zorunda kalmıştı. Aslında âdi bir metalden dökülmüş, üzeri altın kaplama bir heykel olan Oscar, 30 santim yüksekliğinde ve 3 kilo ağırlığındaydı.

İlk Oscar heykelciğini 1928 de rejisör Lewis Milestone ile oyuncu Janet Gaynor ve Emil Jannigs'in almalarından sonra, dağıtımın dördüncü yılına gelindiği halde heykelin hâlâ resmi bir adı yoktu. Herkes, armağandan "heykel", "heykelcik" gibi adlarla söz ediyordu.

"Oscar Amca.."

Söylendiğine göre, Akademi Başkanının sekreteri heykelin halini Oscar adını taşıyan amcasına benzeterek fırsat düştükçe heykelciğe. "Oscar Amca" diyordu. Her ne şekilde olursa olsun, bahsedecekleri şeyi belirli bir adla söyleyememenin sıkıntısını çeken sinemacılar, Oscar adını bile benimsemekten kaçınmamışlardı. O gün bugündür heykel "Oscar" adıyla bütün dünyada ününü yaptı. Heykel hâlen bir tüzüğe göre dağıtılmaktadır. Tüzüğe göre, hazırlıklara armağanının dağıtılacağı Mart sonundan iki ay önce başlanır. Akademinin çeşitli bölümleri, her kol için beşer aday seçerler. Adaylığa talip olanların daha önceden Akademiye yüz dolar yatırmaları gerektir. Seçilen adaylar, kimin kazanacağını oylarıyla kararlaştıracak olan Akademinin bir kaç bin kişilik Üyelerine ikişer defa gösterilir. Son derece gizil tutulan Oscar neticeleri, resmen Armağanın dağıtılacağı gece açıklanır. Şurasını belirtmek yerinde olacaktır: Vardığı neticeler ne olursa olsun, oylama sırasında bir skandalin vukubulduğu şimdiye kadar Oscar tarihinde hiç işitilmemiştir. Öyle ki neticeler gayet gizli tutulduğundan heykel üzerinde iddia sahibi olanlar, hattâ kazanacakları yüzde yüz görünenler büyük galada saatlerce bekledikten sonra, galibin başka' birisi olduğunu ancak liste ilan edildikten sonra öğrenebilmişlerdir.

Sürprizler... Sürprizler

Oscar'ların dağıtımındaki tek sürpriz bundan ibaret değildir. Oscarlar, işin doğrusu, şu son yıllara kadar tipik birer "sürprizler" programı olmuşlardır. Akademi üyelerinin oylarını hangi filme verebileceklerini Önceden kestirmenin imkânsızlığı da, bu sürprizler yaratma huyunun gayet iyi bilinmesinden ileri gelmektedir. Oscar'ların tarihinde, varlığını artık kimselerin hatırlıyamadığı Luise Rainer'nin, 1937 de "Le Grand Ziegfeld - Büyük Ziegfeld" 1938 de ise "The Good Earth - İyi Toprak" filmleri dolayısıyla iki kere Oscar kazanması gibi garabetler hiç de az değildir. Meselâ, Ingrid Bergman'a 1956 da "Anastasia" filmindeki zayıf oyunu dolayısıyla verilen Oscar'ın da, gerçekte, kocasını alışılmamış bir şekilde terkeden ünlü yıldızı Amerikalıların artık affettiklerini göstermek gibi minicik bir sebepten ileri geldiği herkesce bilinmektedir. Yine Oscar'ların tarihi, yıllarca kendisinden Oscar esirgenen rejisör, oyuncu ya da senaristlerin hiç ilgisi olmıyan bir kordela vesile edilerek Oscar'la taltif olunduğunu kaç kereler göstermiştir. Oscar alanların listesi sinemanın en yüce kişileriyle, en gülünç adamlarının yan yana geldiği dünyanın en tuhaf belgelerinden birisidir.

Geçtiğimiz 5 Nisan gecesi dağıtılan 1959 Oscar'ları da bu bakımdan ilgi çekiciydi. Mesela, Simone Signo-. ret kocası şarkıcı Yves Montand ile birlikte müteaddit defalar Moskova turneleri yaparken, Paristeki bütün solcu gösterilere katılırken, Amerikalılar için adı ağza bile alınmıyacak sanatçılardan biriydi. Sonra nasıl olmuşsa olmuş, Signoret'le Montand bu defa bir Amerika turnesi yaparak, halk oyunun büyük seviyesini kazanınca işler değişivermişti. Yves Montand, Gregory Peck'i ekarte ederek Marilyn Monroe'nun karşısında "Let's Make Love - Haydi Sevişelim" filminde başrol almıştı. Armağanın dağıtılmasından daha bir hafta önce ise, üç milyonun üstünde satışı bulunan "Time" gibi tipik bir Amerikan dergisi, Oscar adayı Signorefyi okurlarına geniş bir şekilde tanıtmak mecburiyetini hissetmişti.

Şüphesiz olan bir şey varsa o da, Montand - Signoret çifti üç dört ay süren son Amerika turnelerini yapmayıp, hâlâ Fransada oturan iki solcu Sanatcı olarak kalsalardı, en iyi kadın oyuncu Oscar'ını, "Tepedeki Oda"da elde ettiği büyük başarıya rağmen Signoret'nin rüyasında bile göremiyeceğiydi. Kendisine verilen heykelciği aldığı sırada herkese teşekkür eden Signoret'nin bundan sadece Jüri üyelerini mahrum bırakması da, herhalde seçimin ardındaki küçük hesapları pek iyi bilmesindendi.

"Ben - Hur" **dan** bir sahne

Ya İsa ölmedeydi ?

"Ben Hur" Masalı

15 milyon dolara malolarak Holly-wood' un şimdiye kadar çevirdiği en pahalı film rekorunu kıran William Wyler'ln "Ben Hur—unun, Stevens'ın "Anne Frank"ına tercih edilmesi de oldukça enteresandı. Zira Wyler'in "Ben Hur"unda bulunan kazanma faktörlerinin hemen hepsi, "Anne Frank"ta da vardı. Stevens'ın sinema gücü, anlatım ustalığı, teknik bilgisi hiç bir. şekilde "Wyler'den az değildi. "Anne Frank" da, "Ben Hur" gibi uzun bir çalışmanın ürünüydü. Üstelik oyun bakımından, Stevens'ın filmi şüphesiz her zaman için Wyler'in oyuncuyu ikinci planda tutarak, Öne büyük mizansen denemelerini süren "Ben Hur"undan çok daha iyiydi. İşin en önemli tarafı ise, Wyler'in bir İncil hikâyesi anlatmasına karşılık, Stevens'ın filminin çağdaş gerçeklere büyük bir cesaretle eğilmeğiydi. Yalnız bu sebep bile, en iyi film ve rejisörün seçiminde "Anne Frank"ın tercihini gerektiriyordu. Ama, Stevens'ın filmi, Wyler'ın "Ben Hur "unun 15 milyon dolarlık maliyetinin yanında yarısını bile bulmayan masrafıyla partiyi kay betmişti. Akademinin seçimi bir kere daha gösteriyordu ki, kazanmak için en; mühim faktör "değer" değil, filmin "endüstri içindeki" yeriydi. "Ben Hur" muazzam propagandası, muhteşem sahneleri ve su gibi akıtılan servetiyle bir "Hollywood efsânesi"ni ayakta tutmağa çalışıyordu. "Büyük", "Daha Büyük", "En Büyük" gibi sıfatların tedavisi gayri kabil bir hastası olan Hollyvvood, efsanesini sürdürebilmek için tastamam onbir armağana lâyık görülen "Ben Hur" gibi filmlere muhtaçtı. Esasen, Akademi Armağanının tüzüğü de, seçimdeki ölçünün "o filmin, sinema endüstrisinin gelişmesine tesiri olacak bir eser" hüviyeti taşıyıp, taşımadığını kararlaştırmaktan ibaret bulunduğunu göstermiyor muydu ?...

Akademi üyeleri, değer ölçüleri, sosyal, ekonomik görüşleri, bütün inançları kökünden değişmekte olan bir çağda, Milâdın birinci yüzyılı İçinde uyumayı tercih etmişlerdi. Aslı aranırsa bu uyuyan dervişlerin daha kırk fırın ekmek yeseler uyanacakları da yoktu. Unutulan şey ise, son grev olayının da açıkça ortaya koyduğu gibi, "Ben Hm" daki fırtınadan da korkunç bir kasırganın Hollywood'un tepesinde patlamasının belki yarından da yakın olduğuydu.

SPOR

Futbol

Rivayet muhtelif

Geçen hafta çarşamba günü akşamı İstanbulda çıkmakta olan büyük bir gazetenin telefonu çalmış, eski bir Galatasaraylı idareci olduğunu söyliyen şahıs, santral memuru genç kıza şu haberi derhal spor sekreterine bildirmesini söylemişti: "Galatasaray, maçı Beşik taşa 45.000 liraya sattı..." Biraz sonra staddan dönen sekretere verilen bu not bir anda ağızdan ağıza bütün gazetenin içine yayıldı. Haber son derece önemliydi. Ancak gerekli soruşturma yapılmadan, müsbet deliller bulunmadan sekreter elbetteki böyle bir iddiaya sütunlarında yer veremezdi. Adı geçen Galatasaraylı idareci arandı ve bu ihbarın sadece bir okuyucu şakası olduğu neticesi ortaya çıktı.

Ne var ki, Beşiktaşın 1-0 galibiyeti ile biten maçı seyreden 30 bine yakın seyircinin büyük çoğunluğunda şüpheci bir havanın hakim olduğu muhakkaktı. "Kale ağlarını yırtan" Metinin kalecinin kucağına teslim ettiği cılız penaltı da bir yana, Sarı - kırmızılı takımda hakikaten hırstan arzudan ve gayretten en ufak bir eser yoktu. Oyunculardan birkaçı istisna edilirse öbürleri adeta "gol atmaktan korkar" gibiydiler. Menecer Gündüz Kılıçın da aynen ifade ettiği gibi "bazı futbolcular kendilerini kurtaracak sebebler aramaya ve bunları hareketleriyle seyircilere de anlatmaya koyuldular. Kimi sakatmış gibi topallamaya, kimi pas almıyormuş gibi adam arkasına saklanmaya ve kimi de karşısındaki oyuncunun hırçınlığına küsmüş gibi davranmağa başladılar. Halbuki Beşiktaş takımının bütün oyuncuları hiç bir şeytanet düşünmeden sadece takımlarına iki puancık kazandırmak için didiniyorlardı."

Gerçi Sarı - kırmızılı futbolcuları her türlü töhmetten, şüpheden, kötü suçlamalardan uzak tutmak gerekirdi. Bu bir gerçekti ama, dilin de kemiği yoktu. Bilhassa şampiyonluk ümidini bu maça ve Sarı kırmızılı futbolculara bağlayan Fenerbahçelilerin üzüntüleri belki de Galatasaraylılardan daha çok olmuştu. Bunlardan biri maç sırasında tribünlerden: "Metin, ortalarda dolaşıp yorulma. Gel tribün de maçı beraber seyredelim" diye bağırmış, başka biri ise yanında bulunan bir arkadaşına söyle dert yanmıştı: "Yahu hayatımda bir kere Galatasaraylı oldum yine de fayda göremedim. Saten fazla ümitlenmemiz de hata idi. Tutup da kırk yıllık ezel! rakiplerini şampiyon yapacak değillerdi ya. Ne yapsınlar oynamak içlerinden gelmedi herhalde."

Çalışan kazanır

İnsan ister istemez 7-8 ay öncesini düşünüyordu. Geçmiş yılların büyük takımı Beşiktaş, tamamen gene ve tecrübesiz futbolculardan kurulu bir "reform kadro" ile millî lig maratonuna başlıyordu. En şöhretli futbol otoritelerimiz gibi bizzat Beşiktaşlı idareciler de bu yıl için takımlarından fazla birşey beklemiyor. "Program ve gayemiz uzun vadelidir. Bu sene üçüncülük dahi bizim için iyidir" diyorlardı. İdarecisi, antrenörü, futbolcusu ve taraftarı, inanarak el ele vermişler, şöhretli Beşiktaşı lâyık olduğu azamete ulaştırmağa azmetmişlerdi.

Bütün sezon boyunca devam eden kamp, doğrusu bizim futbolcularımız için gerçekten büyük bir fedakârlıktı. Buna katlanılmış, antrenöre inanılmış, her futbolcu sadece renkleri için sahada bütün mevcudiyetini ortaya koymuştu. Rakipler, ufaklı büyüklü teker teker yenildikçe bu neticeler spor çevrelerinde tereddütle karşılanıyor ve hemen her maçtan Önce; "Beşiktaş bugün mutlaka takılacak" kanaati ileri sürülüyordu. Halbuki bütün bu tahminler boş çıkıyor ve Beşiktaş takılmak şöyle dursun, gol bile yemiyordu, Zaman gelmiş en yakın rakibini 8 puan geçmişti. Sekiz ay önce ümitsiz başladıkları millî ligin artık değişmez lideri olmuşlardı. Üçüncülüğe kanaat edenler şimdi hakları o» lan şampiyonluk ardından koşuyor» du.

Nihayet geçen çarşamba günü Galatasaray karşısında kazandıkları galibiyet, şampiyonluklarını elle tutulur bir bale getirmişti. 11 genç futbolcu belki sahada büyük ve klâs bir futbol göstermemişti ama, 90 dakika boyunca hırsla, şevkle ve gayretle maça "asılışları" cidden takdire şayandı. Şampiyon namzedi Beşiktaşın bu başarısını bir veya birkaç kişiye bağlamak asla mümkün değildi. Bu gençliğin, disiplinin, kollektif oyun ile amatörce mücadelenin desteklediği renk aşkının, futbolumuza arız olan ve profesyonelliğin ortasına çöreklenmiş "klâs futbolcu saltanatı"na galebesiydi.